

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Л. Ю. Прогонюк

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ
КУРС ЛЕКЦІЙ

**Миколаїв
2020**

Автор: Л. Ю. Прогонюк

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Миколаївського національного аграрного університету від _____ 2020 р., протокол № ____.

Рецензенти:

- О. В. Мазіна – канд.юрид.наук, доцент кфедри загальнотеоретичної, конституційної та цивілістичної юриспруденції Миколаївського інституту права НУ «Одеська юридична академія»
- О. В. Каплій — канд.юрид.наук, доцент кафедри конституційного та адміністративного права і процесу в Чорноморському національному університеті ім. Петра Могили.
- В. О. Ханстантинов – д-р. політ. наук, завідувач кафедри економічної теорії і суспільних наук Миколаївського національного аграрного університету

Прогонюк Л.Ю.

П78 Інтелектуальна власність : курс лекцій / Л. Ю. Прогонюк. — Миколаїв : МНАУ , 2020. — 110 с.

У курсі лекції схематично викладено зміст права інтелектуальної власності, охарактеризовано основні інститути права інтелектуальної власності, об'єкти авторського та суміжного права, патентного права, засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів та послуг. Надано роз'яснення студентам, аспірантам з використання знань з курсу «Інтелектуальна власність».

УДК 347.77/.78

© Миколаївський державний аграрний університет, 2020

© Прогонюк Л. Ю., 2020

ЗМІСТ

Передмова.....	3
Структурно-модульна схема.....	6
МОДУЛЬ 1. СИСТЕМА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	7
Лекція 1. Тема: Інтелектальна власність як право на результати творчої діяльності людини.....	7
Лекція 2. Тема: загальні положення про право інтелектуальної власності.....	16
МОДУЛЬ 2. ОХОРОНА ТА ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	30
Лекція 1. Тема: Авторське право і суміжні права.....	30
Лекція 2. Тема: Патентне право.....	43
Лекція 3. Тема: Правові засоби індивідуалізації учасників товарного обороту, товарів і послуг.....	52
Лекція 4. Тема: Правова охорона нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності.....	63
Лекція 5. Тема: Економіка інтелектуальної власності.....	84
Лекція 6. Тема: Захист прав інтелектуальної власності.....	96
ГЛОСАРІЙ.....	100
Рекомендована література.....	107

ПЕРЕДМОВА

Глобалізація світогосподарського життя, системна трансформація суспільства та ускладнення механізмів функціонування вітчизняної економіки породжують нову якість економічного зростання та потребують концептуального усвідомлення інноваційної моделі розвитку, здатної забезпечити прогресивні структурні зрушення, поліпшення якості життя та досягнення високої конкурентоспроможності України в постіндустріальному світі.

В умовах всеосяжної інтелектуалізації економіки інформація та знання перетворюються на рушійну силу інноваційного розвитку суспільства, творча розумова активність набуває статусу пріоритетної стратегічної діяльності, а проблеми стимулювання та захисту інтелектуальної власності стають першочерговими як для окремих держав, так і для світової спільноти в цілому.

Бурхливий розвиток техніки і технологій, інтенсифікація розробки інженерних об'єктів, необхідність створення в короткий термін принципово нових технічних систем, підвищення вимог до них, а також входження України в систему ринкових відносин вимагають вивчення питань з правової охорони і використання об'єктів інтелектуальної власності, в тому числі, промислової власності.

Правовідносини у сфері інтелектуальної власності в Україні нині регулюються окремими положеннями Конституції України, нормами Цивільного, господарського, Кримінального, Митного кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, відповідних процесуальних кодексів, окремими нормами законів України. В Україні діють 11 спеціальних законів у сфері інтелектуальної власності, вона є учасницею багатьох міжнародних договорів, що діють у цій сфері. Правовідносини, пов'язані з правовою охороною інтелектуальної власності, регулюють майже 100 підзаконних нормативних актів. Ця система постійно перебуває у розвитку і удосконалюється. В Україні швидкими темпами формується власна школа інтелектуальної власності, яскравими представниками якої є Ч. Н. Азимов, Ф. І. Дахно, В. І. В. І. Жуков, О. А. Підпригора, О. О. Підпригора, О. М. Мельник та інші.

Курс „Інтелектуальна власність” розрахований на поглиблене вивчення цих правовідносин, опанування правового механізму їх регулювання, отримання необхідних навиків кваліфікації результатів творчої діяльності, захисту майнових та особистих немайнових права авторів та володільців як в Україні, так і за її межами.

Курс лекцій характеризується лаконічним викладом матеріалу, інформаційною та змістовною насиченістю. Глибокому засвоєнню основних тем курсу сприяють контрольні запитання та завдання, перелік основних термінів та понять, сучасних літературних джерел, рекомендованих до кожної теми.

У додатках знайшли відображення основні нормативно-правові акти

чинного законодавства України, найважливіші міжнародні конвенції та угоди у сфері інтелектуальної власності.

Грунтовний словник основних термінів та понять покликаний допомогти зорієнтуватися у вузлових проблемах курсу.

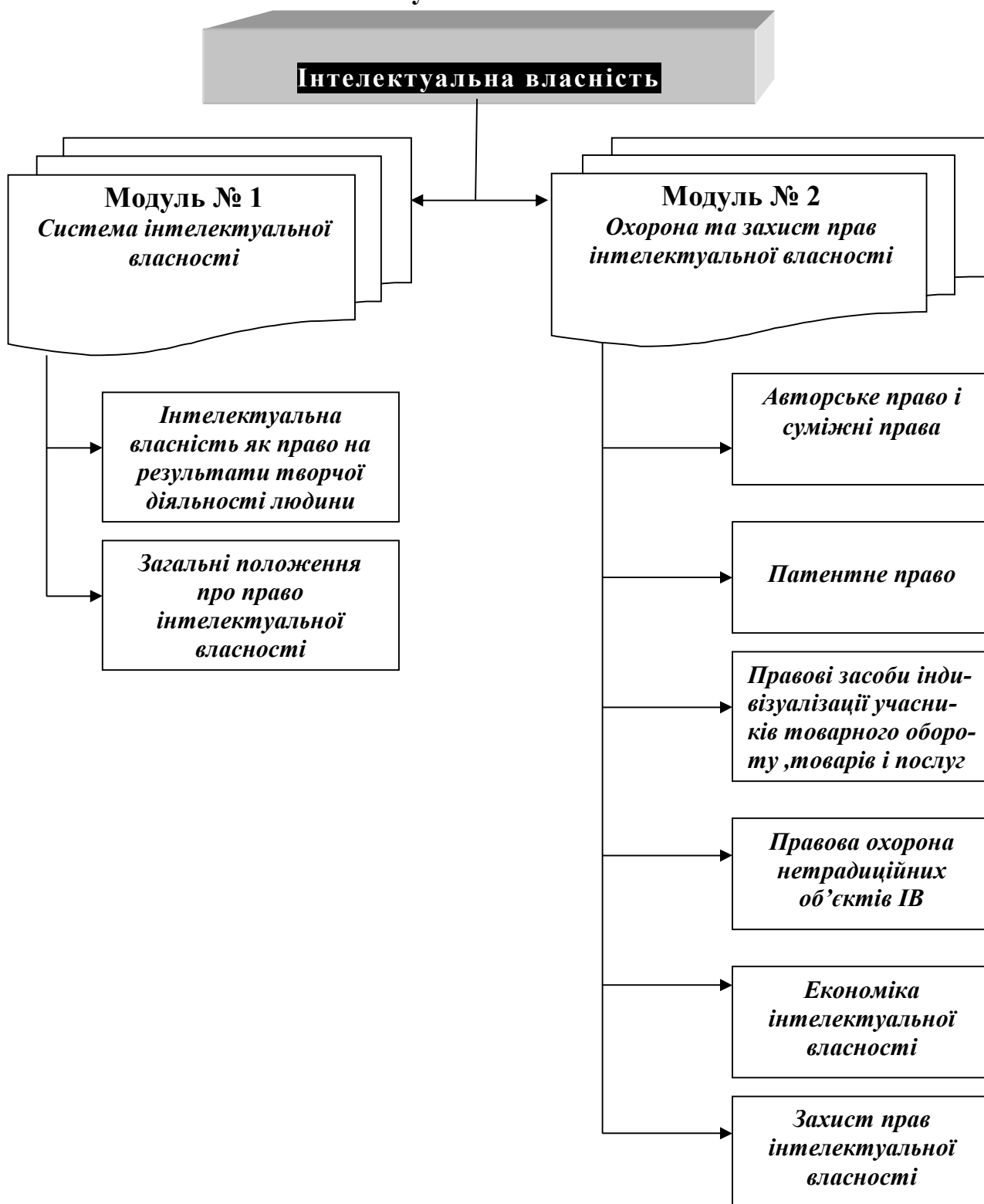
Студенти повинні:

знати понятійний апарат права інтелектуальної власності, його систему й сутність, основні інститути та субінститути, особливості об'єктів та правового положення суб'єктів, порядок їх кваліфікації, правові форми використання майнових прав, розпорядження ними, підстави, способи та порядок захисту від контрафактних дій;

уміти визначати умови надання правової охорони, застосовувати чинне законодавство, аналізувати його недоліки, вирішувати проблемні ситуації, оформляти кваліфікаційні документи, складати цілісне уявлення про сучасні проблемні питання розвитку права інтелектуальної власності, оцінювати проблеми його теорії та практики з метою вироблення конкретних пропозицій по вдосконаленню окремих положень вітчизняного законодавства у цій сфері, правильно тлумачити положення нормативно-правових актів, розуміти механізми правозастосування та його особливості.

При вивченні даного курсу варто уважно слідкувати за змінами чинного законодавства та публікаціями з проблем регулювання права інтелектуальної власності, в тому числі в електронних засобах інформації.

Структурно-модульна схема дисципліни "Інтелектуальна власність"

МОДУЛЬ 1. СИСТЕМА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.

Лекція 1.

Тема: Інтелектуальна власність як право на результати творчої діяльності людини.

1. Виникнення, становлення і розвиток поняття інтелектуальної власності.
2. Поняття права інтелектуальної власності. Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності.
3. Зміст права інтелектуальної власності. Обмеження права інтелектуальної власності.
4. Еволюція інтелектуальної власності.

Людський геній є джерелом всіх творів і винаходів. Ці твори є гарантією життя, гідного людини. Обов'язок держави – забезпечити надійну охорону видів мистецтва і винаходів.

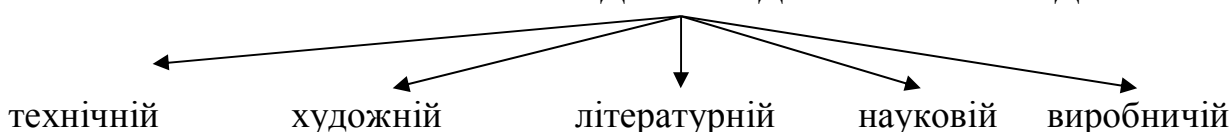
А.Богш

(напис на куполі будинку штаб-квартири ВОІВ у Женеві).

Україна вступила на шлях розвитку ринкової економіки, яка передбачає достатньо високий рівень розвитку освіти, науки і культури – розвитку мистецтва і виробництва, виробничої інфраструктури і матеріально-технічного забезпечення побуту. Саме ці фактори зумовлюють і визначають рівень цивілізації того чи іншого суспільства. Вони ж у свою чергу є результатами творчої діяльності людини.

ТВОРЧИСТЬ –
це цілеспрямована інтелектуальної діяльність людини, результатом якої є щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю

ТВОРЧИСТЬ ВЛАСТИВА БУДЬ-ЯКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Інтелектуальна власність – це результат досягнень людини у галузі духовної та науково-технічної творчості.

Національне право виділяє два види творчості	
духовна творчість – творчість гуманітарного характеру спрямована на збагачення внутрішнього світу людини:	науково-технічна творчість – творчість виробничого характеру, яка виникає в результаті господарської діяльності людини:
література, наука, мистецтво, виконавська майстерність артистів, звукозапис, радіо, телебачення тощо	корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, знаки обслуговування, інформаційна продукція, селекційні досягнення

Усі зазначені результати творчої діяльності об'єднані поняттям інтелектуальної власності. З цього загального поняття інтелектуальної власності міжнародно-правові документи окремо виділяють промислову власність, до якої відносяться винаходи, корисні моделі тощо. Інші об'єкти інтелектуальної власності, які залишилися поза межами поняття промислової власності, становлять групу результатів творчої діяльності, що охороняється авторським правом.

Авторське право – це сукупність правових норм, що регулюють відносини з приводу створення та використання творів науки, літератури, мистецтва (інститут цивільного права, який регулює відносини у зв'язку із створенням, використанням, правовою охороною творів, що є результатом духовної творчості людини).

Патентне право (право промислової власності) – це сукупність правових норм, що виникають у зв'язку зі створенням та використанням об'єктів наукової-технічної творчості – раціоналізаторських пропозицій, промислових зразків, корисних моделей тощо.

Промислова власність – збиральний термін, характерний для законодавства ряду країн і міжнародних угод. Включає права на винаходи, корисні моделі, раціоналізаторські пропозиції тощо. Міжнародно-правова охорона промислової власності здійснюється шляхом зарубіжного патентування за встановленими нормами, основні із яких закріплені в Паризькій конвенції по охороні промислової власності 1883 р. (з поправками 1900, 1911, 1925, 1934, 1958, 1967 рр.). Паризькою конвенцією встановлено правило про т. з. Конвенційний пріоритет, згідно до якого заявка, подана в одній країні-учасниці, наділена у всіх інших країнах (у випадку подачі окремої заявки) пріоритетом протягом 12 місяців (для винаходів) або 6 місяців (для товарного знаку), які обраховуються з моменту подачі заявки в першій країні.

Спільні та відмінні риси авторського і патентного права	
Спільні риси	Відмінні риси
<p>1. Об'єктами авторських і патентних прав є саме результати творчої діяльності людини.</p> <p>2. Вони мають завершитися певним результатом, втіленим у певну матеріальну форму або зафіксованим у певному матеріальному носії.</p> <p>3. Простір дії авторського і патентних прав – це територія України.</p> <p>4. Однакова дієздатність суб'єктів творчого процесу. Тобто творцями будь-яких результатів творчої діяльності можуть бути як повнолітні громадяни, так і неповнолітні.</p> <p>5. Право авторства і право на ім'я. Кожен творець будь-якого результату творчої діяльності має право вважати себе автором свого винаходу чи іншого твору і вимагати цього від інших.</p> <p>6. Всі автори результату творчої діяльності є право на винагороду і підстави її виплати. Такою підставою відповідно до чинного законодавства є лише факт використання цього результату.</p> <p>7. Суб'єктом авторського і патентних прав може стати у випадках, визначених законодавством, держава. Так, за спливом строку дії авторського права творця стає надбанням суспільства. Винахідник може передати виключне право на використання винаходу державі.</p>	<p>1. Об'єкти відносин. Об'єктом авторських відносин є продукти творчої діяльності гуманітарної сфери або духовної діяльності. Друга група – об'єкти промислової власності. Ці відносини регулюються патентним законодавством і стосуються сфери науково-технічної творчості.</p> <p>2. Особливість правової охорони цих об'єктів. Для надання правової охорони об'єктам промислової власності їх попередню кваліфікацію як таких і наступну їх державну реєстрацію. Лише після виконання цих процедур заявникам видаються правоохоронні документи у формі патентів або свідоцтв. На результати творчої духовної діяльності правоохоронні документи не видаються. Для одержання правової охорони цих об'єктів досить надання їм об'єктивної матеріальної форми.</p> <p>3. Різні строки дії авторського і патентного права.</p>

Виникнення терміна „інтелектуальна власність" приходиться на кінець XVII ст. Він уперше з'явився у французькому законодавстві на ґрунті теорії природного права, яке одержало свій найбільш послідовний розвиток саме в працях французьких філософів-просвітителів (Вольтер, Дідро, Гольбах, Гельвецій, Руссо). Відповідно до цієї теорії право творця будь-якого творчого результату (чи то літературного твору, чи винаходу) є його невід'ємним

природним правом, що виникає із самої сутності творчої діяльності та „існує незалежно від визнання цього права державною владою”.

14 липня 1967 р. була створена Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), яка з грудня 1976 р. набула статусу спеціалізованої установи Організації Об'єднаних Націй. Але фактичне започаткування цієї організації слід віднести на кінець XIX ст., коли 20 березня 1883 р. було укладено Паризьку конвенцію про охорону промислової власності. Пізніше, а саме в 1886 р., було прийнято Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів. Обидві конвенції передбачали створення секретаріату, який називався „Міжнародне бюро”. У 1893 р. ці секретаріати були об'єднані в один, який діяв під різними назвами.

Всесвітня організація інтелектуальної власності у поняття інтелектуальної власності включає:

1. промислову власність, що головним чином охоплює винаходи, товарні знаки і промислові зразки;

2, авторське право, яке стосується літературних, музичних, художніх, фотографічних і аудіовізуальних творів.

Ст. 41 Конституції України визначено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної творчої діяльності.

Ст. 418 Цивільного кодексу України визначено: право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним кодексом та іншими актами законодавства.

Право інтелектуальної власності становлять

Особисті немайнові права

Майнові права

- Право інтелектуальної власності є непорушним.
- Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом.

Кваліфікуючими ознаками поняття інтелектуальної власності є:

- об'єктом інтелектуальної власності визнається лише такий результат творчої діяльності, який відповідає встановленим вимогам закону;
- надання результату інтелектуальної діяльності правової охорони відповідно до чинного законодавства;
- право інтелектуальної власності є абсолютним (виключним), обмежене певним строком.

Отже, право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об’єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним кодексом та іншим законом (ст. 418 ЦК України)	
Право інтелектуальної власності в об’єктивному значенні	Право інтелектуальної власності у суб’єктивному значенні
це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини у процесі створення і використання результатів інтелектуальної діяльності	особисті немайнові і майнові права, що відповідно до чинного законодавства належать авторам того чи іншого результату інтелектуальної діяльності.

Залежно від характеру інтелектуальної діяльності право власності на зазначені результати буває трьох видів:

1. Якщо результатом творчої діяльності є твори науки, літератури, мистецтва, то вони охороняються авторським правом. До авторського права долучаються так звані суміжні права (права виконавців, розробників фонограм та організацій мовлення).
2. Другу групу прав інтелектуальної власності складають результати науково-технічної творчості, які об’єднуються в групу об’єктів промислової власності.
3. Позначення і найменування, засобами яких розрізняються учасники цивільного обороту, товари і послуги, складають третю групу прав інтелектуальної власності.

Обмеження права інтелектуальної власності.

Частина 2 ст. 424 Цивільного кодексу України закріплює загальний принцип щодо можливості обмеження майнових прав інтелектуальної власності, які не будуть визнаватися порушенням цих прав.

Подібні обмеження бувають **кількох видів**:

- часові (строк дії майнових прав інтелектуальної власності);
- географічні (визначаються кордонами держави або декількох держав, у яких набуваються права на той чи інший об’єкт права інтелектуальної власності);
- дозволене «вільне використання» (можливість використання об’єкта права інтелектуальної власності без отримання дозволу від суб’єкта права інтелектуальної власності, не зашкоджуючи цим йому);
- неохоронювані об’єкти (об’єкти, які не можуть набути правової охорони відповідно до законодавства про інтелектуальну власність).

Співвідношення права власності і права інтелектуальної власності	
Спільні риси	Відмінні риси
<p>1. Їх суб'єктам належать однакові права на об'єкти власності. Суб'єкти права інтелектуальної власності мають стосовно результатів творчої діяльності такі само правомочності, як і суб'єкти звичайного права власності. Це – право володіння, користування і розпорядження об'єктом своєї власності на свій розсуд.</p> <p>Спільними є способи виникнення права власності і права інтелектуальної власності, незважаючи на їх різноманітність:</p> <ul style="list-style-type: none"> • право власності виникає шляхом виробництва об'єкта, право інтелектуальної власності виникає також шляхом створення твору, винаходу тощо; • право власності виникає шляхом укладення цивільно-правових договорів, так само виникає і право інтелектуальної власності. 	<p>1. Право власності не обмежене будь-яким строком. Право інтелектуальної власності встановлюється лише на певний строк, наприклад, патент на винахід видається строком лише на 20 років.</p> <p>2. На окремі об'єкти правова охорона встановлюється лише після кваліфікації пропозиції як винаходу чи іншого об'єкта та його державної реєстрації. Встановлення звичайного права власності на матеріальний об'єкт спеціальної кваліфікації не потребує.</p> <p>3. Звичайне право власності встановлюється на матеріальні об'єкти – предмети навколишнього середовища. Об'єктами права інтелектуальної власності можуть бути лише нематеріальні об'єкти – речі, які в римському приватному праві називались безтілесними (ідеї, образи, символи, думки, гіпотези тощо).</p> <p>4. Здатність об'єкта інтелектуальної власності до тиражування, чого не можна сказати про матеріальні об'єкти власності.</p>

Еволюція інтелектуальної власності.

- історія розвитку патентного права

В історії патентного права виокремлюють три важливі періоди:

- період привілеїв (15-18 ст.): суверен надав монополію на власний розсуд; важливу роль відігравала концепція корисності, іноді фаворитизму.
- період національних патентів (1790-1883 роки): будь-який винахідник мав право подати заявку на патент, видача якого залежала виключно від об'єктивних умов, охорону місцевих винаходів за рубежом не практикували.
- період інтернаціоналізації (від 1883 року дотепер): охорона винаходів за межами країни походження розвивається разом із міжнародною торгівлею.

В Англії в період швидкого розвитку мануфактури. Уже на початку XIV століття королівською владою надавалися особливі привілеї особам, що займалися створенням нових виробництв. Така підтримка прийняла форму дарування особі, що впровадила нову технологію, виключного права користування цією технологією протягом часу, достатнього для її освоєння. Дане виключне право давало розробнику перевагу в конкурентній боротьбі. Королівство, у свою чергу, одержувало нову технологію виробництва, що сприяло зміцненню його економічного положення.

Такі права закріплювалися документом, що називався патентною грамотою, що означало "відкритий лист", оскільки він мав печатку в кінці, а не на згорнутому листі. Згодом наданням такого права стали зловживати, використовуючи його для збільшення надходжень у скарбницю.

Для того щоб покінчити із зловживанням даруванням особливих прав, у 1682 році був прийнятий **статус про монополії**. Відповідно до цього статусу, не мали сили всі монополії дарування і пільги, за винятком "будь-яких патентних грамот і грамот на привілеї на термін, який дорівнює 14 рокам чи менше, що повинні від цього часу видаватися на виключне право на виготовлення будь-якого виду нових виробів у межах цього королівства дійсному і першому винахіднику таких виробів, яким ніхто інший з часу видачі таких патентних грамот і грамот на привілеї не повинен був користатися".

Зрозуміло, згодом система патентного права була багато в чому удосконалена. Але, як ми бачимо, уже на початку XVII століття були закладені його основи. Патенти, як вид інтелектуальної (промислової) власності використовуються дотепер як інструмент, що регулює створення і передачу нових технологій.

Національні патенти:

США (1790) і Франція (1791) майже одночасно прийняла закони про видачу патентів усім винахідникам, за дотримання певних об'єктивних умов.

Законодавець опікувався і національними інтересами. Так, прийнята в 1793 р. поправка до закону США дозволяла надавати патенти лише громадянам цієї країни, а у Франції особу, яка впроваджувала зарубіжну техніку, прирівнювали до справжнього винахідника. Винахідник, який одержував патент за рубежом, одержавши його до того у Франції, втрачав право користуватися останнім.

Нова патентна система. Нова патентна система набула поширення на початку XIX ст. в результаті застосування французького права у країнах, завойованих Наполеоном. Проте в монархічних державах, які збереглися або були відновлені після 1815 р., принцип привілеїв зберігся, хоча на практиці право на патент визнавали скрізь.

Відбулися і якісні вдосконалення. Тих, хто просто ввозив техніку, перестали розглядати як винахідників, було розроблено концепцію новизни, переглянуто і в ряді випадків спрощено формальні вимоги. Майже скрізь, за винятком США, де експертизу ввели в 1836 р., переважала реєстраційна система.

Початок інтернаціоналізації промислової власності. З підписанням Паризької конвенції розпочався період інтернаціоналізації промислової власності, зокрема патентної системи. Паризький союз заклав підґрунтя, яке уможливило прогрес шляхом періодичних переглядів Конвенції, що сприяло одержанню та підвищенню ефективності охорони винаходів, створюваних в одній із країн-членів, в інших країнах-членах.

- Історія авторських і суміжних прав.

- Англо-саксонське авторське право

У XV столітті виготовлено перший друкувальний станок німецьким винахідником Іоганном Гуттенбергом, що дало розмножування літературних творів за допомогою механічних процесів замість переписування її від руки. 1709 році парламентом Англії було прийнято Статут королеви Анни (Акт про заохочення просвітництва), визнаного в історії першим законом про авторське право. За автором закріплювалося виключне право дозволяти друкування його творів, яке діяло протягом 14 років від дати першої публікації та могло бути поновлено автором, якщо він був ще живий. Ще на 14 років. Стосовно книг уже надрукованих на момент прийняття закону, передбачався єдиний строк охорони протягом 21 року. Після закінчення вказаного терміну твори ставали надбанням суспільства.

Закон встановлював, що авторське право виникає лише за умови реєстрації і депонування опублікованої книги в Центрі книговидань.

Базові принципи:

- *визнавалися майнові права автора, які діяли протягом певного періоду часу, після чого ставали суспільним надбанням;*
- *права могли бути обмежені протягом дії авторського права;*
- *особисті немайнові права не визнавалися;*
- *авторське право виникало лише після виконання певних формальностей (реєстрація та депонування).*

- Романське авторське право

Формування романської системи авторського права пов'язане з Францією. У цій країні еволюція від системи привілеїв до системи авторського права була частиною загальних змін, викликаних французькою буржуазною революцією, яка відмінила привілеї всіх видів, включаючи привілеї видавців. У 1791 і 1793 роках Конституційна асамблея прийняла два декрети, які започаткували французьку систему авторського права:

- ***Декрет про право на постановку і виконання драматичних і музичних творів 1791 р.*** забезпечувалося право автора на публічне виконання протягом усього його життя, а також протягом 5 років після його смерті, на користь його спадкоємців та осіб, яким уступалося це право.;
- ***Декрет про право власності авторів на літературні твори, композиторів, живописців та рисувальників 1793 р.*** авторіві

надавалося виключне право відтворення його творів протягом його життя, а також 10 років після його смерті на користь його спадкоємців і правонаступників.

Базові принципи:

- *визнавалися майнові права автора, які діяли протягом життя автора та певного періоду часу після його смерті, потім твори ставали суспільним надбанням;*
- *визнавалися особисті-немайнові права автора;*
- *авторське право виникало з моменту створення твору без вимоги виконання будь-яких формальностей;*
- *автором твору могла бути лише фізична особа.*

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

Основні терміни і поняття

Інтелектуальна власність, інтелектуальна діяльність, науково-технічна діяльність, право інтелектуальної власності, права власності, авторське право, патентне право, промислова власність, немайнові права, виключне право, копірайт, користування.

Контрольні запитання і завдання

1. Як трактується сутність категорії "інтелектуальна власність" у сучасній економічній літературі?
2. Охарактеризуйте еволюцію наукових підходів до сутності інституту інтелектуальної власності.
3. Проаналізуйте відомі вам визначення інтелектуальної власності. Яке з них, на вашу думку, найповніше розкриває її економічну природу?
4. У чому виявляється специфіка трактування інтелектуальної власності як системи виключних прав?
5. Розкрийте структуру права інтелектуальної власності.
6. У чому, на вашу думку, виявляються подібність та відмінність інтелектуальної власності порівняно з іншими видами власності?
7. Розкрийте суперечності інтелектуальної власності. Якими, на вашу думку, можуть бути шляхи їх вирішення?
8. У чому виявляється нетоварна сутність продуктів інтелектуальної творчої діяльності?
9. Проаналізуйте еволюцію форм інтелектуальної власності в інформаційному суспільстві.

Лекція 2.

Тема: Загальні положення про право інтелектуальної власності.

1. Суб'єкти права інтелектуальної власності.
2. Об'єкти права інтелектуальної власності.
3. Система органів управління в сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні.
4. Система джерел правового регулювання відносин, пов'язаних з охороною і використанням об'єктів інтелектуальної власності.

Для більш зручного дослідження питання щодо неречової власності слід окремо розглянути: 1) право літературної і художньої власності; 2) права на винаходи і відкриття.

М.Х.Бунге

Підстави виникнення (набуття) права інтелектуальної власності

Ст. 422 ЦК України визначено, що право інтелектуальної власності виникає (набувається) з підстав, встановлених ЦК, іншим законом, договором.

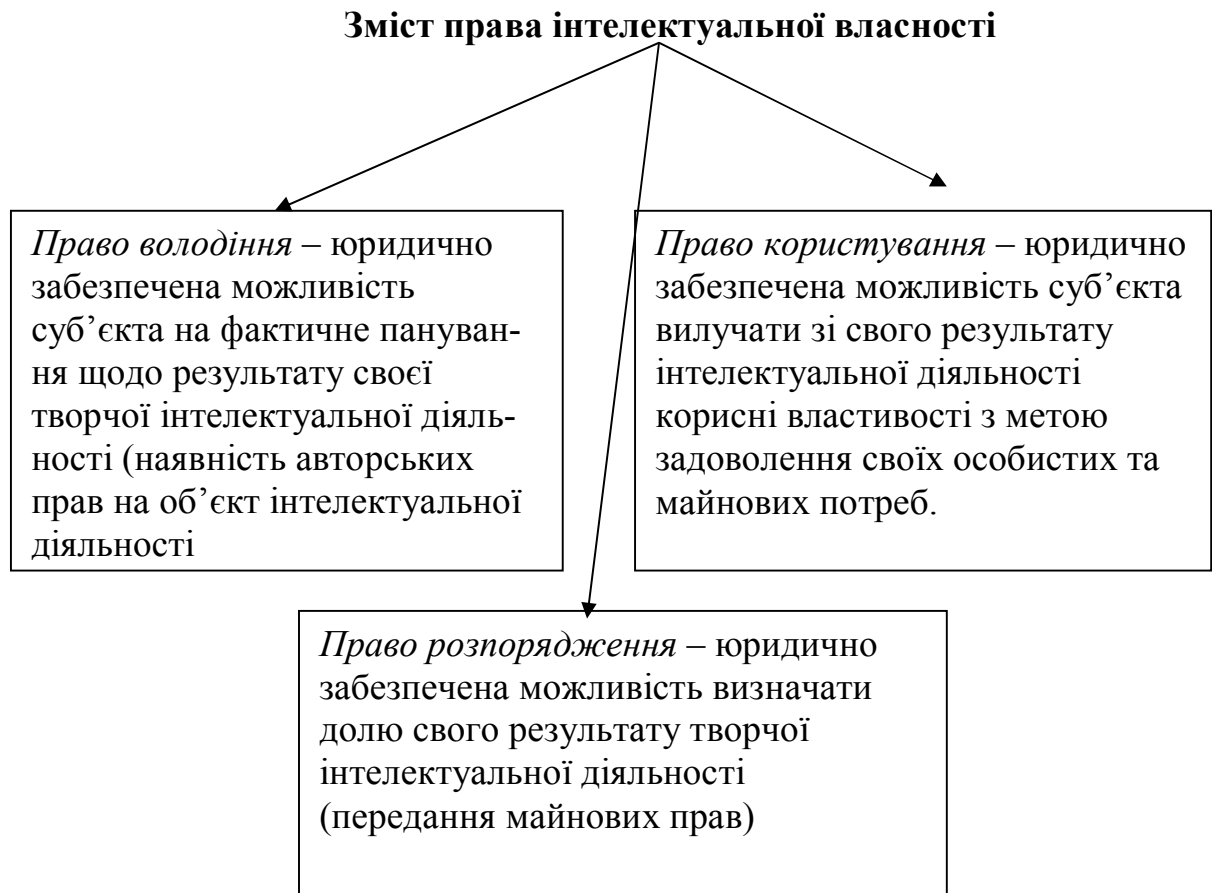
Право інтелектуальної власності виникає шляхом створення творів науки, літератури, мистецтва (тобто створення матеріального об'єкту – результату інтелектуальної творчої діяльності особи).

Право інтелектуальної власності набувається шляхом правонаступництва, відчуження майнових прав суб'єктом авторського за договором, спадкування та іншими способами, визначеними законом.

Використання об'єкта права інтелектуальної власності

Право на результат творчої інтелектуальної діяльності належить автору (творцю). Конституцією України задекларовано право кожного громадянина на результати своєї інтелектуальної діяльності. Зокрема, ст. 41 Конституції України проголошено, що суб'єкт права інтелектуальної власності має право володіти, користуватися та розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

- Способи використання об'єкту інтелектуальної власності визначені Цивільним кодексом України, іншими законами.
- Особа, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності, може використовувати цей об'єкт на власний розсуд, з додержанням при цьому прав інших осіб.
- Використання об'єкта права інтелектуальної власності іншою особою здійснюється з дозволу особи, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності, крім випадків правомірного використання без такого дозволу.

Абсолютний (виключний) характер майнових прав інтелектуальної власності іншою особою, за загальним правилом, має здійснюватися з дозволу особи (того, хто створив об'єкт інтелектуальної власності, уповноваженої ним особи, спадкоємців), яка має виключне право дозволяти використання об'єкта інтелектуальної власності. Разом з

тим, твір може бути використаний вільно, без згоди автора і виплати йому винагороди у випадках встановлених законом, а саме: як цитата з правомірно опублікованого твору або як ілюстрація у виданнях, телепередачах, призначених для навчання тощо. В цих випадках, особи, які використовують твір, зобов'язані зазначити ім'я автора твору та джерело запозичення.

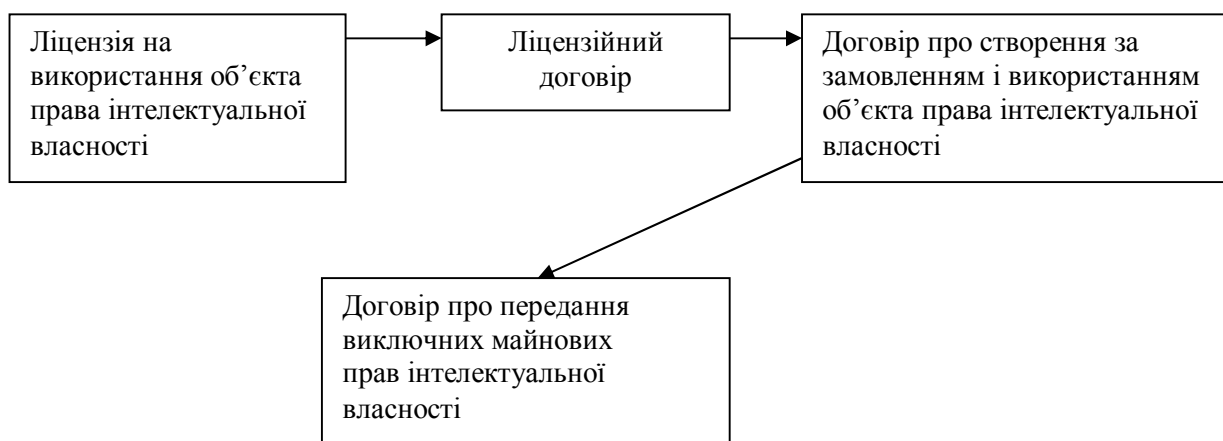
Умови надання дозволу на використання об'єкта інтелектуальної власності можуть бути визначені ліцензійним договором.

Розпорядження майновими права інтелектуальної власності **Стаття 427 ЦК Передання майнових прав інтелектуальної власності**

1. Майнові права інтелектуальної власності можуть бути передані повністю або частково іншій особі.

2. Умови передання майнових прав інтелектуальної власності визначено договором.

Основною правовою формою використання творів науки, літератури, мистецтва є цивільно-правові договори. ЦК України (ст.1107) визначено такі види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності:

За цими договорами автор (творець) зобов'язаний створити відповідно до договору і передати замовлений твір або передати готовий твір для використання, а користувач зобов'язаний використати або почати використання твору передбаченим договором способом в обумовленому ним обсязі, у визначений строк і виплатити автору встановлену договором винагороду.

Це самостійна група договірних зобов'язань, які відзначаються певними особливостями:

- суб'єктами зазначених договорів, з одного боку, виступає завжди автор (творець), група авторів або їхні правонаступники, а з другого боку, як правило певна юридична чи фізична особа, які за родом своєї діяльності можуть використати твір обумовленим у договорі способом;

- якщо на стороні автора виступають двоє або більше осіб (співавторів, кілька правонаступників), то для укладення договору необхідна згода усіх цих суб'єктів, незалежно від того, яка частка авторської винагороди належить їм. Без такої згоди право на використання об'єкта інтелектуальної власності не може бути передана будь-яким особам. Зазначені особи можуть доручити обговорення проекту договору, його підписання тощо одному із авторів (правонаступників), проте таке доручення повинно бути оформлено письмово, оскільки становитиме частину договору;

- автор може передати право на використання об'єкта інтелектуальної власності не тільки фізичним та юридичним особам на території України, а й іноземним контрагентам. У цьому разі договір укладається за участю Державного агентства України з авторських і суміжних прав;

- предметом договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності виступають нематеріальні блага. Вони стають об'єктом договору за однієї умови, якщо вони виражені в такій об'єктивній формі, яка дає змогу відтворювати і розмножувати їх. Таким чином, предметом договору можуть бути як створені на момент укладення договору твори, так і ті твори, які автор (творець) зобов'язується створити і передати для використання;

- творчою ознакою предмета таких договірних відносин є новизна твору, яка може виявлятися або в самому змісті твору і в формі викладу нового змісту, або тільки у формі викладу вже відомого змісту;

- договори укладаються в письмовій формі. У передбачених законом випадках підлягають державній реєстрації.

Суб'єктами договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності виступають:

- власник майнових прав (ліцензіар);
- особа, яка отримує ці майнові права (ліцензіат).

Об'єкти права інтелектуальної власності

Відповідно до Положення Стокгольмської конвенції 1967 року, об'єктами права інтелектуальної власності є:

- літературні, художні та наукові твори;
- виконавська діяльність артистів;
- звукозапис, радіо, телевізійні передачі;
- винаходи у всіх сферах людської діяльності;
- наукові відкриття;
- промислові зразки;
- товарні знаки, знаки обслуговування;
- фірмові найменування, комерційні позначення;
- захист проти недобросовісної конкуренції;

- інші права, що стосуються інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах.

За Паризькою конвенцією про охорону промислової власності (1883р.) до об'єктів інтелектуальної власності віднесено:

- винаходи;
- загальнокорисні зразки;
- промислові рисунки і моделі;
- фабричні і торговельні знаки;
- знаки обслуговування;
- фірмове найменування і вказівки про місце походження або найменування місця походження;
- запобігання недобросовісної конкуренції.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» називає такі об'єкти:

- літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо);
- виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори;
- комп'ютерні програми;
- бази даних;
- музичні твори з текстом і без тексту;
- драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки;
- аудіовізуальні твори;
- твори образотворчого мистецтва;
- твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва;
- фотографічні твори, у т.ч. твори, виконані способами, подібними до фотографії;
- твори ужиткового мистецтва, у т.ч. твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо;
- ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності;
- сценічні обробки літературних, публіцистичних, наукових творів, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу;
- похідні твори;
- збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення

авторських прав на твори, що входять до них як складові частини;

- тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів.

За ст. 420 Цивільного кодексу України до об'єктів права інтелектуальної власності належать:

- літературні та художні твори;
- комп'ютерні програми;
- компіляції даних (бази даних);
- виконання;
- фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення;
- наукові відкриття;
- винаходи, корисні моделі, промислові зразки;
- компонування (топографії) інтегральних мікросхем;
- раціоналізаторські пропозиції;
- сорти рослин, породи тварин;
- комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення;
- комерційні таємниці.

Аудіовізуальний твір – твір, що фіксується на певному матеріальному носії (кіноплівці, магнітній плівці чи магнітному диску, компакт-диску тощо) у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (закодовують) рухомі зображення (як із звуковим супроводом, так і без нього), і сприйняття якого є можливим виключно за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), на якому рухомі зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів. Видами аудіовізуального твору є кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми тощо, які можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними), неігровими чи іншими.

Твір архітектури – твір у галузі мистецтва спорудження будівель і ландшафтних утворень (креслення, ескізи, моделі, збудовані будівлі та споруди, парки, плани населених пунктів тощо)

Твір образотворчого мистецтва – скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього (у т.ч. сценічного) дизайну тощо.

Твір ужиткового мистецтва – твір мистецтва, в т. ч. твір художнього промислу, створений ручним або промисловим способом для користування у побуті або перенесений на предмети такого користування.

Комп'ютерна програма – набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну

систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах).

Компіляція даних – сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, в т. ч. – електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними індивідуально і можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів.

Фонограма – звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до аудіовізуального твору.

Відеограма – відеозапис на відповідному матеріальному носії (магнітній стрічці, магнітному диску, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких рухомих зображень (із звуковим супроводом чи без нього), крім зображень у вигляді запису, що входить до аудіовізуального твору.

Похідний твір – твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору, інша переробка твору) чи його творчим перекладом на іншу мову (до похідних творів не належать аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншими мовами інших аудіовізуальних творів).

Наукове відкриття – це встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, які вносять зміни у рівень наукового пізнання (ст. 457 ЦК).

Винаходом може бути продукт (пристрій, речовина тощо) або процес у будь-якій сфері технології, якщо він, відповідно до закону, є новим, має винахідницький рівень і придатний для промислового використання (ст. 459 ЦК).

Корисною моделлю може бути продукт (пристрій, речовина тощо) або процес у будь-якій сфері технології, якщо він є новим і придатним для промислового використання, (ст.460 ЦК)

Промисловий зразок – форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, що визначають зовнішній вигляд промислового виробу (ст. 461 ЦК). Це результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання, що визначає зовнішній вигляд виробу. Промисловий зразок визначається по сукупності ознак, які включають в себе новизну, оригінальність та здатність до промислового виробництва. Новизна означає, що один чи комбінація цих ознак невідома в нашій державі чи за кордоном. Оригінальний – істотні ознаки або (чи) їх комбінація своєрідні і визначають відмінні естетичні на ергономічні особливості виробу. Промислова придатність визначається тим, що він може бути відтворений в заводських і т.п. умовах на рівні, достатньому для введення в господарський оборот.

Інтегральна мікросхема – мікроелектронний виріб кінцевої або проміжної форми призначений для виконання функцій електронної схеми, елементи і з'єднання якого неподільно сформовані в об'ємі і (або) на поверхні матеріалу, що становить основу такого виробу, незалежно від способу його виготовлення.

Компонування інтегральної мікросхеми – зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми та з'єднань між ними.

Раціоналізаторська пропозиція – це визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності.

Сорт рослин – окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів, яка, незалежно від того, задовольняє вона повністю або ні умови надання правової охорони.

Селекційне досягнення – це група племінних тварин, створена в результаті цілеспрямованої творчої діяльності, яка має нові корисні господарські ознаки і стійко передає їх нащадкам.

Порода тварин – цілісна консолідована (стійка) група сільськогосподарських тварин одного виду, яка має спільне походження і відрізняється специфічними екстер'єрно-конституціональними та корисними господарськими властивостями, що передаються по спадковості.

Комерційне (фірмове) найменування – найменування юридичної особи, що належить до категорії підприємницьких юридичних осіб, Фірмове найменування дозволяє індивідуалізувати конкретну організацію (підприємство) в цивільному обороті. Юридична особа, фірмове найменування якої зареєстровано в установленому порядку, має виключне право на його використання. Особа, яка неправомірно використовує чуже зареєстроване фірмове найменування на вимогу власника права на фірмове найменування зобов'язана припинити його використання і відшкодувати завдані збитки.

Торговельна марка – будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються іншим особам.

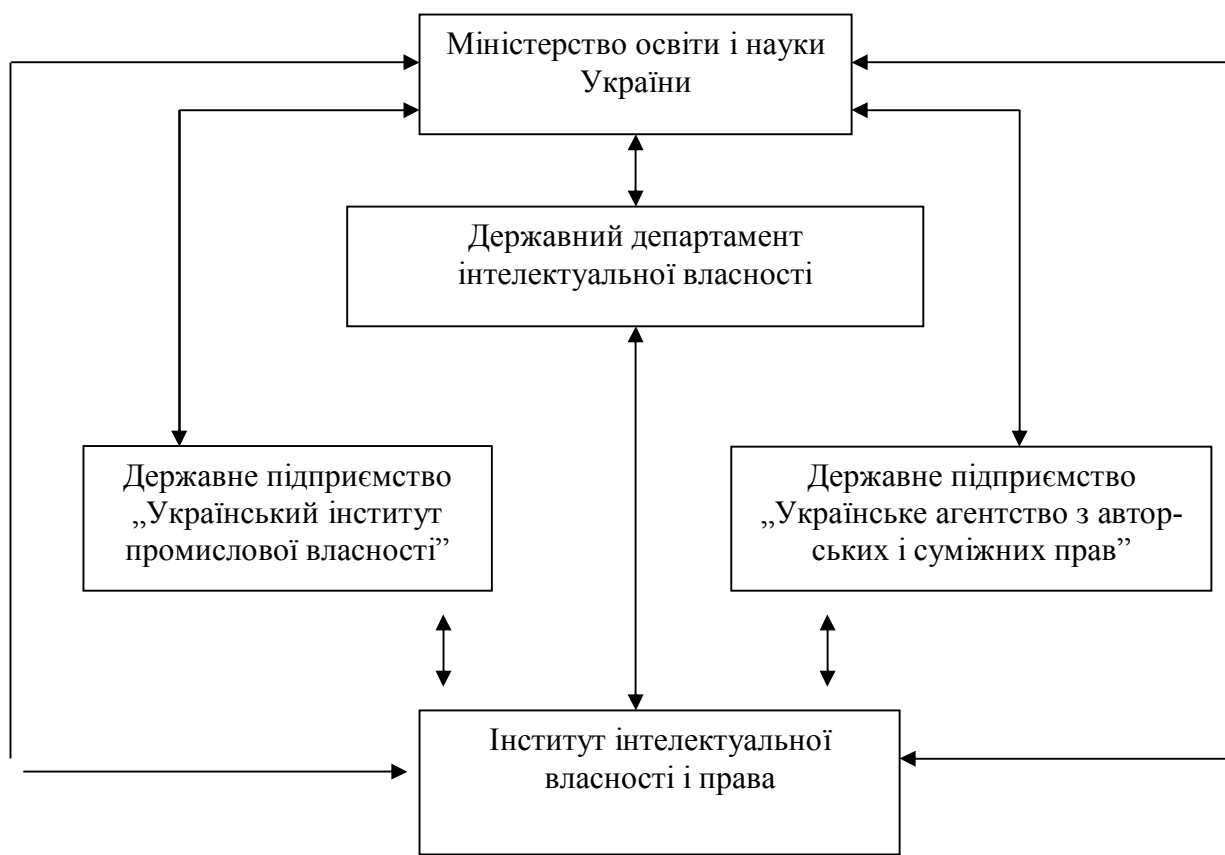
Комерційна таємниця – інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію (ст. 505 ЦК). Це відомості, які не є державними секретами, пов'язані з виробництвом, технологічною інформацією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю, розголошення (передача, витік) яких може завдати збитків інтересам особи, яка володіє такою інформацією.

Структура інтелектуальної власності

Організаційна структура органів охорони інтелектуальної власності у сфері науки і техніки

Центральним органом виконавчої влади у сфері інтелектуальної власності виступає Міністерство освіти і науки України, діяльність якого спрямовується Кабінетом Міністрів України. З квітня 2000 року у складі Міністерства освіти і науки України діє і йому підпорядковується **Державний департамент інтелектуальної власності (далі - Держдепартамент)**. У процесі виконання покладених на нього завдань Держдепартамент інтелектуальної власності у встановленому порядку взаємодіє з Радою з питань науки та науково-технічної політики при Президентові України, центральними та місцевими органами виконавчої влади, Національною академією наук, галузевими академіями наук, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, а також із відповідними органами інших держав.

Держдепартамент створений відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 601 «Про створення Державного департаменту інтелектуальної власності» від 4 квітня 2000 р. як урядовий орган державного управління у складі Міністерства освіти і науки України.

Згідно з Положенням про Державний департамент інтелектуальної власності, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 червня 2000 р. № 997, основними завданнями Департаменту є:

- організує приймання заявок, проведення їх експертизи, приймає рішення щодо них;

- видає охоронні документи (патенти, свідоцтва), забезпечує їх державну реєстрацію;
- забезпечує опублікування офіційних відомостей про об'єкти промислової власності;
- здійснює міжнародне співробітництво у сфері правової охорони інтелектуальної власності і представляє інтереси України з питань охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності в міжнародних організаціях згідно з чинним законодавством;
- приймає в установленому порядку нормативно-правові акти в межах своїх повноважень;
- організовує інформаційну й видавничу діяльність у сфері правової охорони інтелектуальної власності.

Український інститут промислової власності (Укрпатент) – державне підприємство, створене на підставі наказу МОН України № 175 від 7 червня 2000 р. Укрпатент створений на базі Державного патентного відомства України та державного підприємства «Інститут промислової власності».

Головними завданнями інституту є: приймання заявок на видачу охоронних документів на об'єкти промислової власності, проведення експертизи заявок на об'єкти промислової власності на відповідність їх умовам надання правової охорони, забезпечення здійснення державної реєстрації об'єктів промислової власності і змін їх правового статусу та офіційної публікації відповідних відомостей.

Українське агентство з авторських і суміжних прав є основною ланкою охорони авторських прав. Українське агентство з авторських та суміжних прав є державним підприємством, що створене за наказом Міністерства освіти і науки України «Про створення державного підприємства «Українське агентство з авторських та суміжних прав» № 177 від 7 червня 2000 р. на базі Державного агентства України з авторських і суміжних прав і є його правонаступником, засноване на державній власності.

Українське агентство з авторських та суміжних прав здійснює:

- оформлення матеріалів державної реєстрації;
- реєстрацію правовласників та об'єктів охорони авторських прав;
- укладання з користувачами ліцензійних угод на відповідне використання об'єктів інтелектуальної власності – музичних, драматичних, літературних, аудіовізуальних, візуальних (скульптура, графіка, живопис, фотографія) творів;
- збір, розподіл та виплату авторської винагороди;
- проведення розрахунків з авторами інших країн світу, неурядовими та іншими організаціями за угодами із зарубіжними авторськими товариствами про взаємне представництво інтересів;
- правовий захист авторських прав;
- проведення заходів щодо запобігання порушенню прав авторів і власників суміжних прав;

- **судова практика.**

Зі сферою інтелектуальної власності пов'язана і діяльність ряду недержавних організацій, які умовно можна поділити на дві групи.

Перша група – *творчі громадські об'єднання*: Національна спілка письменників України, Національна спілка кінематографістів України, Національна спілка театральних діячів України, Національна спілка архітекторів України, Національна спілка художників України, Національна спілка майстрів народного мистецтва України, Спілка фотохудожників України, Спілка дизайнерів України, Національна спілка композиторів України, Всеукраїнська музична спілка, Всеукраїнська спілка кобзарів, Національна ліга українських композиторів, Національна спілка журналістів України, Спілка рекламистів України, Український фонд культури.

Друга група – *організації, що спеціалізуються на сфері інтелектуальної власності*: Всеукраїнська асоціація патентних повірених, Українська група Міжнародної асоціації з охорони промислової власності (AIPPI), Всеукраїнська громадська організація «Антипіратський союз України», Українська юридична група, Коаліція з питань захисту прав інтелектуальної власності (СІРК), Агентство захисту прав України, Авторсько-правове товариство, Українська асоціація власників товарних знаків, Всеукраїнська асоціація інтелектуальної власності тощо.

Система законодавства України про інтелектуальну власність:

Конституція України;

Цивільний кодекс України;

Закон України «Про власність»;

Закон України «Про охорону прав на сорти рослин»;

Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» ;

Закон України «Про охорону прав на промислові зразки»;

Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»;

Закон України «Про племінне тваринництво»;

Закон України «Про авторське право і суміжні права»;

Закон України «Про видавничу справу»;

Закон України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки»;

Закон України «Про кінематографію»;

Закон України «Про телебачення і радіомовлення»;

Закон України «Про інформацію»;

Закон України «Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність»;

Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів»;

Закон України «Про науково-технічну інформацію»;

Закон України «Про державну таємницю»;

Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу»;

Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем».

Міжнародні договори:

I. Програмні міжнародні угоди:

- Паризька конвенція про охорону промислової власності (прийнята на Дипломатичній конференції в Парижі 1883 р., розвинена Мадридським протоколом 1981 р.), зі змінами та доповненнями.
- Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, прийнята 9 вересня 1886 р., зі змінами та доповненнями.
- Міжнародна конвенція про охорону прав виконавців, виробників фонограм і організацій ефірного мовлення (Римська конвенція), підписана в 1961 р.
- Найробський договір про охорону олімпійського символу, підписаний у 1981 р.
- Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури, підписаний у 1977 р.
- Мадридська угода про недопущення неправдивих або таких, що вводять в оману, зазначень походження товарів, підписана в 1891 р., зі змінами та доповненнями.
- Договір про закони щодо товарних знаків (Договір ТЛТ), підписаний у Женеві в 1994 р.
- Міжнародна конвенція про охорону селекційних досягнень, підписана в 1961 р., зі змінами та доповненнями.
- Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТКІР8), підписана в 1995 р.

II. Класифікаційні міжнародні угоди:

- Страсбурзька угода про Міжнародну патентну класифікацію, підписана в 1971 р., зі змінами та доповненнями.
- Ніццька угода про міжнародну класифікацію товарів і послуг з метою реєстрації знаків (Ніццька угода), підписана 1957 р.
- Віденська угода про введення Міжнародної класифікації образотворчих елементів знаків для товарів (Віденська угода), підписана в 1973 р.
- Локарнська угода про введення Міжнародної класифікації промислових зразків (Локарнська угода), підписана в 1968 р.

III. Реєстраційні міжнародні угоди:

- Договір про патентну кооперацію (Договір РСТ), підписаний у 1970 р., переглянутий у 1979 та 1984 рр.
- Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків (Мадридська угода), підписана у 1891 р. і доповнена Мадридським протоколом 1989 р.
- Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків, підписана в 1925 р., зі змінами і доповненнями.
- Лісабонська угода про охорону найменувань місць походження та їх міжнародної реєстрації, підписана в 1958 р.

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

Основні терміни і поняття

Автор, Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, відчуження, Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), Договір про патентну кооперацію, засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу, товарів, послуг, об'єкти інтелектуальної власності, суб'єкти інтелектуальної власності.

Контрольні запитання і завдання

1. Які джерела права інтелектуальної власності вам відомі?
2. Що є змістом прав на об'єкти інтелектуальної власності?
3. Розкрийте поняття об'єктів права інтелектуальної власності?
4. Хто є суб'єктами права інтелектуальної власності?
5. Які органи, що входять до системи державної охорони інтелектуальної власності, ви можете назвати?
6. Які завдання стоять перед Державним департаментом інтелектуальної власності?
7. Які недержавні інституції, діяльність яких пов'язана зі сферою інтелектуальної власності, виможете назвати?

МОДУЛЬ 2. ОХОРОНА ТА ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Лекція 1.

Тема: Авторське право і суміжні права.

1. Авторське право. Поняття і види результатів творчості, що охороняються авторським правом.
2. Об'єкти та суб'єкти авторського права.
3. Особисті немайнові права автора. Майнові права автора та іншої особи, що має авторське право.
4. Вільне використання твору.
5. Суміжні права. Об'єкти та суб'єкти суміжних прав.

Авторське право – одна з тих сфер права інтелектуальної власності, де необачливість може привести до найсумніших наслідків.

М. Лектер

Авторське право – це сукупність правових норм, на підставі яких виникають, змінюються чи припиняються відносини щодо створення літературних, художніх та інших творів.

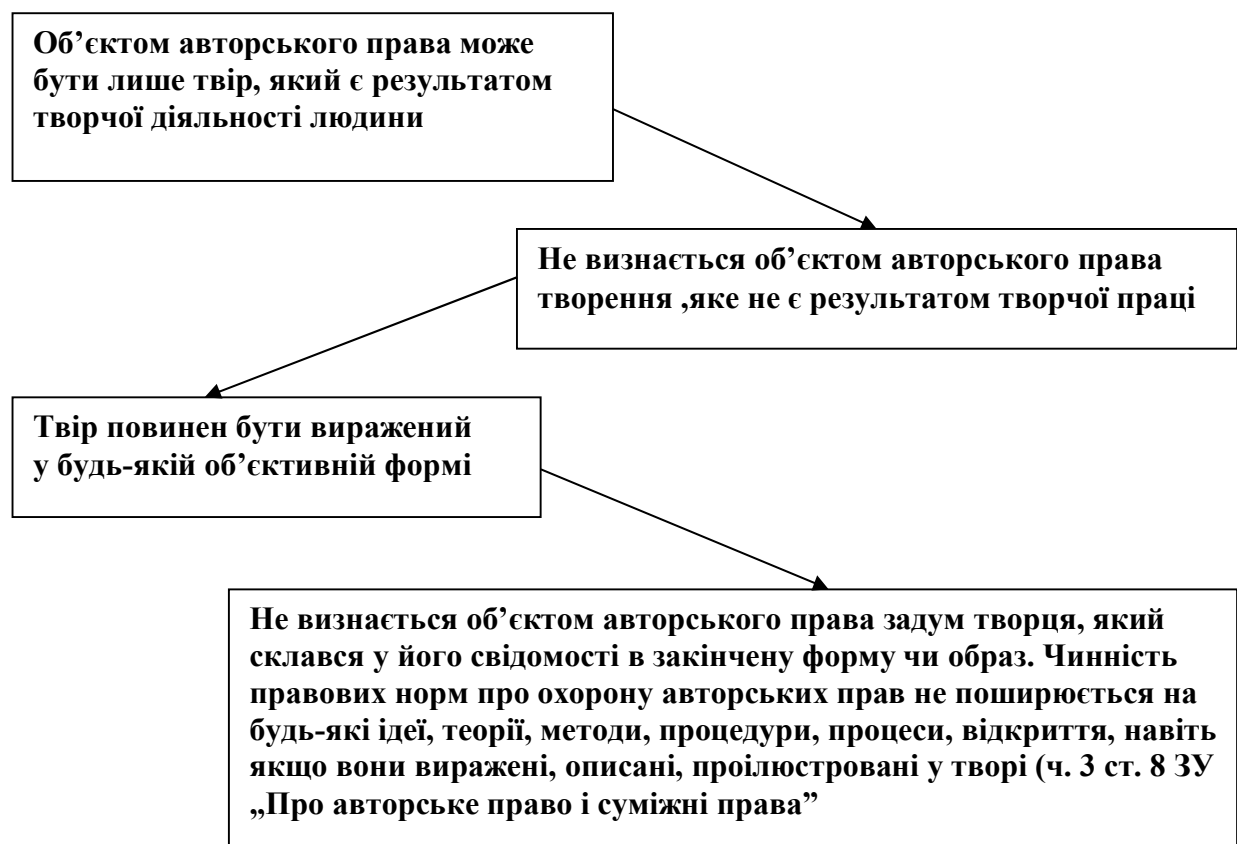
Об'єкти авторського права визначені ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», а також ст.433 Цивільного кодексу України.

Зокрема, до **об'єктів авторського права** віднесено:

- літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо);
- виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори;
- комп'ютерні програми;
- бази даних;
- музичні твори з текстом і без тексту;
- драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки;
- аудіовізуальні твори;
- твори образотворчого мистецтва;
- твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва;
- фотографічні твори, у т.ч. твори, виконані способами, подібними до фотографії;
- твори ужиткового мистецтва, у т.ч. твори декоративного ткацтва, кераміки, різблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо;

- ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки,
- архітектури та інших сфер діяльності;
- сценічні обробки літературних, публіцистичних, наукових творів, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу;
- похідні твори;
- збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини;
- тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів;
- інші твори.

Слід зауважити, що і в законі «Про авторське право і суміжні права», і в Цивільному кодексі перелік об'єктів авторського права завершується словами «інші твори». Це означає, що зазначений перелік не є вичерпним, оскільки життя породжує нові форми вираження творчої індивідуальності особи, і на них, безумовно, повинна поширюватись чинність законодавства про авторські права.

- Твір визнається об'єктом правової охорони незалежно від призначення, художнього рівня, цінності або достоїнства, незалежно від його змісту, жанру, обсягу, мети.
- Не впливає на визнання твору об'єктом правової охорони ні спосіб, ні форма його вираження (рукопис, ноти, креслення, схеми, запис на магнітну плівку, фотографії тощо).
- Для визнання твору об'єктом правової охорони не має значення завершено чи незавершено твір, опубліковано (оприлюднено) твір чи ні.
- Частина твору, яка може використовуватись самостійно, у т.ч. й оригінальна назва твору, розглядається як твір і підлягає правовій охороні.

Не є об'єктами авторського права (ст. 9 закону та ст. 434 ЦУ України):

- повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації;
- твори народної творчості (фольклор);
- видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади;
- державні символи України, державні нагороди; символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань;
- символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій;
- грошові знаки;
- розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право *sui generis* (своєрідне право, право особливого роду).

Суб'єкти авторського права

Автором наукового, літературного чи художнього твору може бути будь-яка фізична особа (громадяни України, іноземний громадянин, особа без громадянства) незалежно від віку та обсягу цивільної дієздатності за умови, що ця особа є безпосереднім творцем конкретного визначеного твору. Автором вважається особа, зазначена на оригіналі або примірнику твору.

Суб'єктом авторського права можуть бути автор твору, інші фізичні або юридичні особи, авторські права яких виникли в силу закону, договору або спадкування.

Авторське право автора є первинним.
Авторське право правонаступників є похідним.

Виникнення і здійснення авторського права. Презумпція авторства.

Ст. 437 ЦК Виникнення авторського права

Авторське право виникає з моменту створення твору.

Особа, яка має авторське право, для сповіщення про свої права може використовувати спеціальний знак, встановлений законом.

Первинним суб'єктом, якому належить авторське право є автор твору.

За відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства)

Це положення застосовується також у разі опублікування твору під псевдонімом, який ідентифікує автора.

- Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрації твору чи будь-якого іншого спеціального його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей.

- Особа, яка має авторське право (автор твору чи будь-яка інша особа, якій на законних підставах передано авторське майнове право на цей твір), для сповіщення про свої права може використовувати знак охорони авторського права, який складається з таких елементів:

- латинська літера «с», обведена колом, — ©;
- ім'я особи, яка має авторське право;
- рік першої публікації твору.

Знак охорони авторського права проставляється на оригіналі і кожному примірнику твору.

- Якщо твір опубліковано анонімно чи під псевдонімом (за винятком випадку коди псевдонім однозначно ідентифікує автора), видавець твору (його ім'я чи назва мають бути зазначені на творі) вважається представником автора і має право захищати права останнього. Це положення діє до того часу, поки автор твору не розкриє свого імені і не заявить про своє авторство. Суб'єкт авторського права для засвідчення авторства (авторського права) на оприлюднений чи не оприлюднений твір, факту і дати

опублікування твору чи договорів, які стосуються права автора на твір. У будь-який час протягом строку охорони авторського права може зареєструвати своє авторське право у відповідних державних реєстрах.

Державна реєстрація авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, здійснюється Установою відповідно до затвердження Кабінетом Міністрів України порядку. Установа складає і періодично видає каталоги всіх державних реєстрів.

За підготовку Установою до державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, сплачуються збори, розміри яких визначаються Кабінетом Міністрів України.

Про реєстрацію авторського права на твір Установою видається свідоцтво. За видачу свідоцтва сплачується державне мито, кошти від сплати якого перераховується до Державного бюджету України. Розмір і порядок сплати державного мита за видачу свідоцтва визначається законодавством.

Особа, яка володіє матеріальним об'єктом, в якому втілено (виражено) твір, не може перешкоджати особі, яка має авторське право, у цього реєстрації.

Авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, в якому втілено твір

Авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, в якому втілено твір, не залежить одне від одного.

Відчуження матеріального об'єкта, в якому втілено твір, не означає відчуження авторського права і навпаки.

Власникові матеріального об'єкта, в якому втілено оригінал твору образотворчого мистецтва чи архітектури, не дозволяється руйнувати цей об'єкт без попереднього пропонування його авторові твору за ціну, що не перевищує вартості матеріалів, витрачених на його створення.

Якщо збереження об'єкта, в якому виражено оригінал твору, повинен дозволити авторові зробити копію твору у відповідній формі, а якщо це стосується архітектурної споруди – фотографії твору.

Авторське право на службові твори

Авторське особисте немайнове право на службовий твір належить автору.

Виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.

За створення і використання службового твору автору належить авторська винагорода, розмір та порядок виплати якої встановлюються

трудоим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.

Авторське право на аудіовізуальний твір

Авторами аудіовізуального твору є:

- режисер-постановник;
- автор сценарію і (або) текстів, діалогів;
- автор спеціально створеного для аудіовізуального твору музичного твору з текстом або без нього;
- художник-постановник;
- оператор-постановник.

Якщо інше не передбачено у договорі про створення аудіовізуального твору, автори, які зробили внесок або зобов'язалися зробити внесок у створення аудіовізуального твору і передали майнові права організації, що здійснює виробництво аудіовізуального твору чи продюсеру аудіовізуального твору, не мають права:

Заперечувати проти виконання цього твору

Його відтворення, розповсюдження

Публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення

Субтитрування і дублювання його тексту, крім права на окреме публічне виконання музичних творів, включене до аудіовізуального твору

За оприлюднення і кожне публічне виконання, показ, демонстрацію чи сповіщення аудіовізуального твору, його здавання у майновий найм і (або) комерційний прокат його примірників за всіма авторами аудіовізуального твору зберігається право на справедливую винагороду, що розподіляється і виплачується організаціями колективного управління або іншим способом.

Автори, твори яких увійшли як складова частина до аудіовізуального твору (як тих, що існували раніше, так і створених у процесі роботи над аудіовізуальним твором), зберігають авторське право кожний на свій твір і можуть самостійно використовувати його незалежно від аудіовізуального твору в цілому, якщо договором з організацією, що здійснює виробництво аудіовізуального твору, чи продюсером аудіовізуального твору не передбачено інше.

Авторське право на комп'ютерні програми

Комп'ютерні програми охороняються як літературні твори. Правова охорона поширюється на комп'ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження.

Авторське право на збірники та інші складені твори

Авторові збірника та інших складених творів (упорядникові) належить авторське право на здійснені ним підбір і розташування творів та (або) інших даних, що є результатом творчої праці (упорядкування).

Упорядник збірника користується авторським правом за умови дотримання ним прав авторів кожного з творів, включених до складеного твору.

Автори творів, включених до складеного твору, мають право використовувати свої твори незалежно від складеного твору, якщо інше не передбачено авторським договором з упорядником збірника.

Авторське право упорядника збірника не перешкоджає іншим особам здійснювати самостійний підбір або розташування тих самих творів та (або) інших даних для створення своїх творів.

Видавцям енциклопедій, енциклопедичних словників, періодичних збірників, збірників наукових праць, газет, журналів та інших періодичних видань належать виключні права на використання таких видань у цілому. Видавець має право за будь-якого використання таких видань зазначати в них своє ім'я або вимагати такого зазначення.

Автори творів, включених до таких видань, зберігають виключні права на використання своїх творів незалежно від видання в цілому, якщо інше не передбачено авторським договором.

Авторське право перекладачів і авторів інших похідних творів

Перекладачам і авторам інших похідних творів належить авторське право на здійснені ними переклад, адаптацію, аранжування або іншу переробку.

Перекладачі і (або) автори інших похідних творів користуються авторським правом на створений ними твір за умови дотримання ними прав автора, твір якого зазнав перекладу, адаптації, аранжування або іншої переробки.

Авторське право перекладачів і (або) авторів інших похідних творів не перешкоджає іншим особам здійснювати свої переклади і переробки тих самих творів.

Співавторство

Загалом автором твору науки, літератури, мистецтва є одна особа. Проте бувають випадки, коли у створенні того чи іншого твору приймають участь декілька осіб, яких називають співавторами, а твір створений декількома особами, вважається створеним у співавторстві.

Співавтори	Співавторство
Особи, спільною творчою працею яких створено твір (ст. 13 ЗУ „Про авторське право”)	Відносини, що виникають між двома або кількома авторами у процесі створення ними твору науки, літератури, мистецтва

Для того, щоб визнати твір таким, що створений у співавторстві, необхідна наявність наступних умов:

- твір створений спільною творчою працею співавторів повинен бути єдиним цілим (тобто не може існувати без складових частин як ціле);
- спільна праця авторів повинна бути творчою (не може бути визнана співавтором особа, яка надавала організаційну, технічну або матеріальну допомогу без надання особистого саме творчого внеску);
- при спільній праці над твором між співавторами укладається договір (тобто співавторство повинно бути добровільним);
- при нероздільному співавторстві твір може використовуватись лише за спільною згодою усіх співавторів (проте право опублікування та іншого використання твору належить однаковою мірою усім співавторам);
- при роздільному співавторстві кожен із співавторів зберігає авторське право на свою частину. Одночасно він є співавтором твору в цілому;
- винагорода за використання твору належить співавторам у спільних частках, якщо в угоді між ними передбачається інше.

Від твору, створеного спільною творчою працею співавторів слід відрізнити від **складених творів**, якими визнаються збірники окремих самостійних творів, що у своїй сукупності становлять єдиний звершений твір.

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА	МАЙНОВІ ПРАВА
Право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником)	Право на використання об'єкта права інтелектуальної власності
Право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатно – му завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта інтелектуальної власності	Виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності
<p>Інші особисті немайнові права, встановлені законом:</p> <ul style="list-style-type: none"> - право вимагати зазначення свого авторства шляхом зазначення належним чи – ном імені автора на творі і його примірниках твору, якщо це практично можливо; - забороняти під час публічного використання твору згадувати свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом; - право обирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання; - вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекручуванню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора. 	<p>Виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності.</p> <p>Інші майнові права, встановлені законом</p>

Право на визнання людини творцем (право авторства)

Означає, що тільки дійсний автор вправі називати себе автором твору, інші особи, використовуючи даний твір, повинні посилатися на ім'я автора.

Зазначення імені автора при використанні твору обов'язкове в усіх випадках, крім випадків, коли твір образотворчого мистецтва чи фотографічний твір використовується у промисловості (у цих випадках ім'я автора не зазначається із суто технічних причин).

Право на авторське ім'я

Означає, що автор може випустити твір за власним іменем, псевдонімом чи анонімно. Це право автора на вибір способу зазначення імені. Але якщо автор у своєму творі порушив чийсь права, на вимогу слідчих органів, особи, яким відоме справжнє ім'я автора зобов'язані розкрити його псевдонім чи анонім.

Право на недоторканість твору

Означає можливість протидіяти будь-якому перекручуванню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора.

ТОБТО:

- забороняється без дозволу автора та його правонаступників вносити будь-які зміни як до самого твору, так і до його назви та позначення імені автора;
- не допускається без дозволу автора супроводжувати твір, що видається ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями, поясненнями, доповнювати або скорочувати твір;
- переклад твору іншою мовою з метою випуску у світ допускається лише за згодою автора або його правонаступників – на підставі договору.

За чинними в Україні типовими видавничими договорами малюнок і навіть колір обкладинки дозволяється виконувати лише за згодою автора.

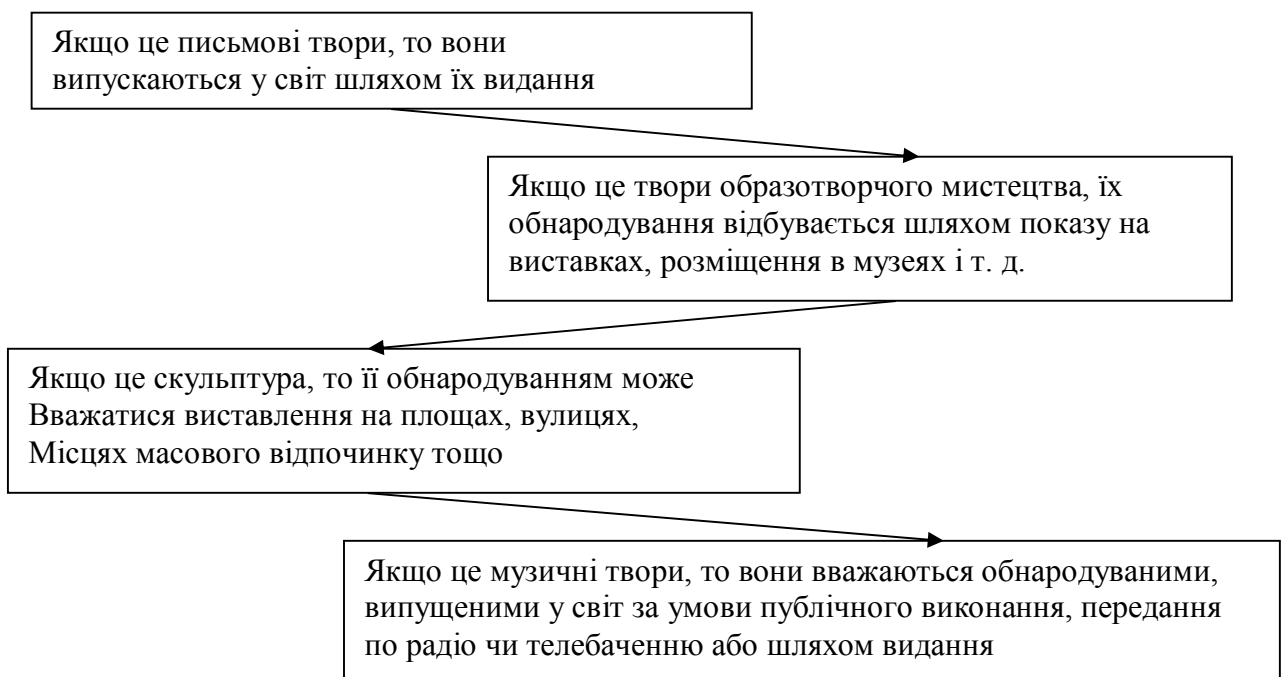
Контроль за дотриманням вимог недоторканості твору здійснює Державне агентство України з авторських і суміжних прав (ДААСП України).

Право на оприлюднення твору

Здійснена за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав дія, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо.

Іншими словами, твір вважається розкритим публіці, якщо він виданий, публічно виконаний, переданий по радіо чи телебаченню або будь-яким іншим способом повідомлений невизначеному колу осіб.

Спосіб випуску залежить від форми, характеру твору:

Без згоди автора або іншої особи, що має авторське право, але з обов'язковим зазначенням імені автора і джерела запозичення допускається:

- 1) використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів;
  - 2) використання літературних і художніх творів як ілюстрації у виданнях, у передачах мовлення, у записах звуку або зображення навчального характеру;
  - 3) відтворення у пресі, передача в ефір або інше публічне повідомлення опублікованих у газетах або журналах статей із поточних економічних, політичних, релігійних питань або передача в ефір творів такого ж характеру, коли це спеціально заборонено автором;
  - 4) відтворення з метою висвітлення поточних подій засобами фотографії або кінематографії, передача в ефір або інше повідомлення творів, побачених або почутих під час перебігу таких подій;
  - 5) видання випущених у світ творів рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих;
  - 6) відтворення творів для судового і адміністративного провадження;
  - 7) публічне виконання музичних творів під час офіційних і релігійних церемоній, а також похорон;
  - 8) відтворення з інформаційною метою у газетах та інших періодичних виданнях, передача в ефір або інше публічне сповіщення публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів.
- В усіх зазначених випадках твори використовуються чи відтворюються в обсязі, виправданому поставленою метою;
- 9) відтворення твору в особистих цілях за умов, передбачених статтями 16 – 19 Закону.

Строк дії авторського права

- Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення і починає діяти від дня створення твору.
- Авторське право діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті.

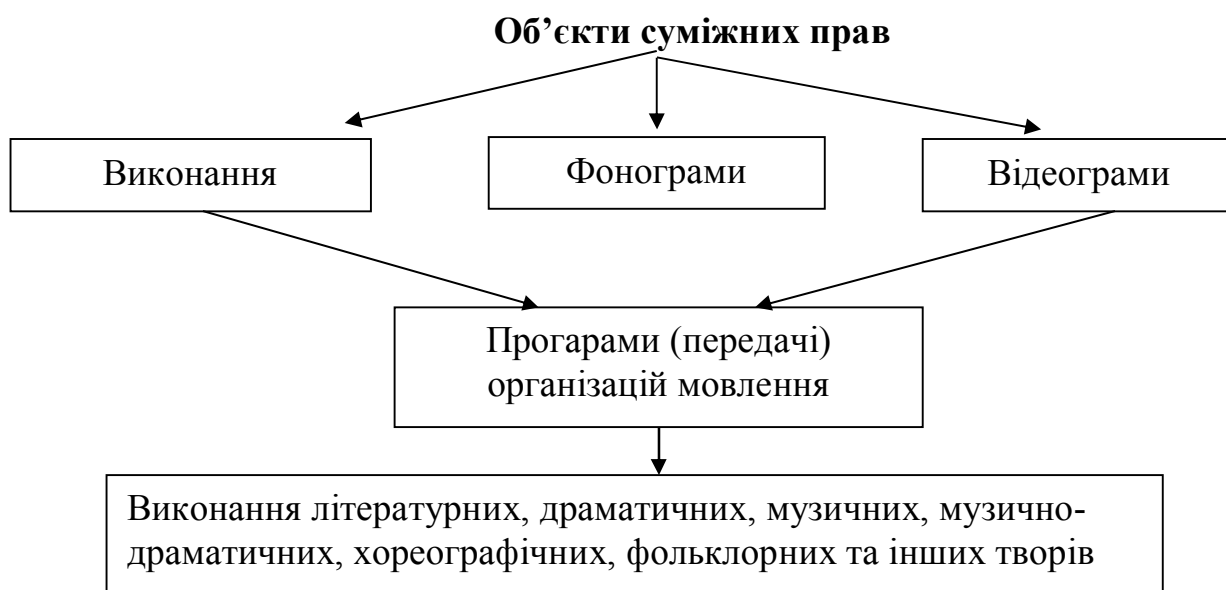
Перехід творів у суспільне надбання

У суспільне надбання твори переходять після закінчення строку дії авторського права.

Твори, які стали суспільним надбанням, можуть вільно, без виплати авторської винагороди, використовувати будь-якою особою, за умови дотримання особистих немайнових прав автора (ч. 2 ст. 30 Закону)	Кабінетом Міністрів України можуть встановлюватися спеціальні відрахування до фондів творчих спілок України за використання на території України творів, які стали суспільним надбанням.
--	--

Суміжні права – це права на результати творчої діяльності виконавців, права виробників фонограм та права організацій мовлення, пов'язані з використанням творів літератури та мистецтва, авторські права на які належать іншим особам.

Суб'єкти суміжних прав

- Виконавці творів, їх спадкоємці та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо виконань.
- Виробники фонограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо фонограм.
- Виробники відеограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо відеограм.
- Організації мовлення та їх правонаступники.

Виконавці здійснюють свої права за умови дотримання ними прав авторів виконуваних творів та інших суб'єктів авторського права.

Виробники фонограм, виробники відеограм повинні дотримуватися прав суб'єктів авторського права і виконавців.

Організації мовлення повинні дотримуватися прав суб'єктів авторського права, виконавців, виробників фонограм (відеограм).

Виникнення і здійснення суміжних прав

Для виникнення і здійснення суміжних прав не вимагається будь-яких формальностей.

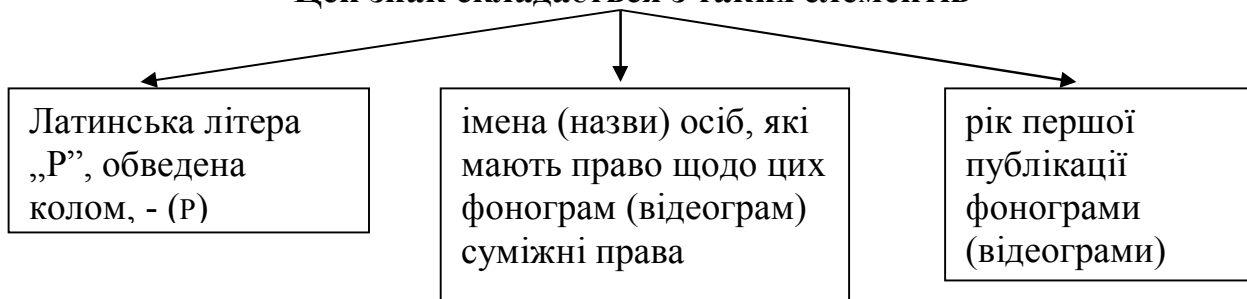
Право інтелектуальної власності на виконання виникає з моменту першого його здійснення.

Право інтелектуальної власності на передачу (програму) організацій мовлення виникає з моменту її вироблення

Право інтелектуальної власності на фонограму чи відеограму виникає з моменту їх вироблення

Виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми для сповіщення про свої суміжні права на фонограмах, відеограмах і всіх їх примірниках, що розповсюджується серед публіки на законних підставах, або їх упаковках можуть використовувати знак охорони суміжних прав.

Цей знак складається з таких елементів

За відсутності доказів іншого, виконавцем, виробником фонограми ч відеограми вважаються особи, імена (назви) яких зазначені на фонограмі, відеограмі та їх примірниках або на їх упаковці (ст. 450 ЦК України; ст. 37 Закону України „Про авторське право і суміжні права”).

Строк дії суміжних прав

Майнові права охороняються протягом 50 років від дати запису першого виконання	Особисті немайнові права охороняються безстроково
--	---

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

Основні терміни і поняття

Авторське право. Суб'єкти авторського права: автори, співавтори, укладачі, спадкоємці та правонаступники авторів, роботодавці. Первісні суб'єкти авторського права. Похідні суб'єкти авторського права. Об'єкти авторського права. Принципи авторського права. Правомочності суб'єктів авторського права. Суміжні права. Суб'єкти та об'єкти суміжних прав. Правомочності суб'єктів суміжних прав.

Контрольні запитання та завдання

1. Охарактеризуйте сутність категорії "авторське право".
2. Розкрийте спільні та відмінні ознаки авторського та патентного прав.
3. Перелічіть суб'єктів та об'єктів авторського права.
4. Які літературні твори не можуть бути об'єктами авторського права?
5. У чому сутність основних принципів авторського права?
6. Охарактеризуйте основні правомочності суб'єктів авторського права.

7. Як у рамках інституту авторського права вирішуються суперечності індивідуальних та суспільних інтересів щодо творів науки, літератури та мистецтва?

8. У чому сутність і специфіка категорії "суміжні права"?

9. Охарактеризуйте суб'єктів і об'єктів суміжних прав.

10. Розкрийте основні правомочності суб'єктів суміжних прав.

11. У чому, на вашу думку, полягає основне призначення інституту авторського і суміжних прав?

Лекція 2.

Тема: Патентне право.

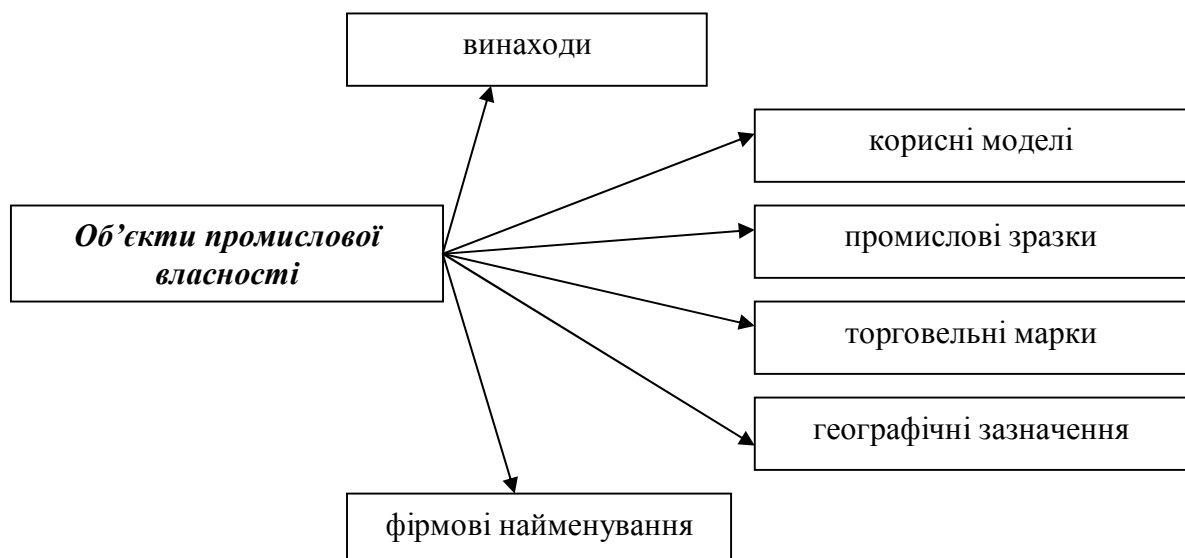
1. Об'єкти патентного права.

2. Процедура подання заявки на одержання патенту України на об'єкти патентного права.

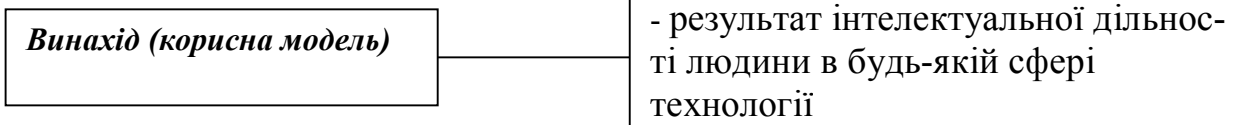
Думка, що патенти відволікають винахідника від головного завдання його діяльності, навряд чи може витримати сувору критику – той, хто здійснив винахід, по справедливості повинен скористати – ся його результатами.

М.Х.Бунге

Патентне право – це сукупність норм, що регулюють майнові й особисті немайнові відносини, що виникають у зв'язку з визнанням авторства на винаходи, корисні моделі і промислові зразки, з охороною прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки, установленням використання цих об'єктів, матеріальним і моральним стимулюванням, а також захистом прав авторів і патентовласників.

Поняття, об'єкти, умови патентоздатності винаходу, корисної моделі

Суспільні відносини, що складаються в процесі створення та використання винаходу (корисної моделі) регулюються Законом України від 15 грудня 1993 р. „Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”.

Правова охорона надається винаходу (корисній моделі), що	не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі; відповідає умовам патентоздатності.
---	---

На визнання винаходу (корисної моделі) патентоздатним не впливає розкриття інформації про нього винахідником або особою, яка одержала від винахідника прямо чи опосередковано таку інформацію, протягом 12 місяців до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

Не визнаються винаходами (корисним моделями):

відкриття, наукові теорії та математичні методи

методи інтелектуальної, господарської, організаційної та комерційної діяльності (планування, фінансування, постачання, обліку, кредитування, прогнозування, нормування)

правила виконання фізичних вправ, проведення ігор, конкурсів, аукціонів

проекти та схеми планування споруд, будинків, територій

Умовні позначення (дорожні знаки, маршрути, коди, шрифти тощо), розклади, інструкції

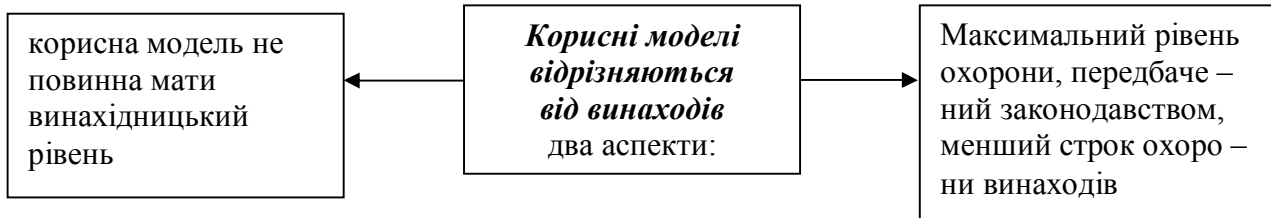
комп'ютерні програми

форма представлення інформації (наприклад, у вигляді таблиці, діаграми, графіка, за допомогою акустичних сигналів, вимовляння слів, візуальних демонстрацій, книг

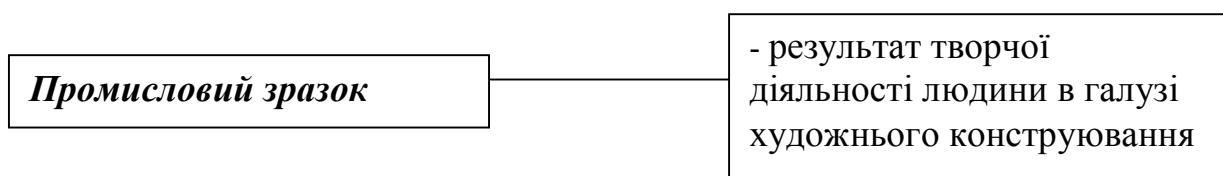
Об'єктом винаходу (корисної моделі) може бути:

<p>Продукт – це матеріальний об'єкт як результат діяльності людини. Такими продуктами, зокрема є:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>пристрій, система (комплекс) взаємодіючих пристроїв</i> – належать машини, механізми, прилади, конструкції, вироби тощо, які характеризує наявність конструктивного елементу (ів) і зв'язку між елементами, їхнім взаємним розташуванням і формою виконання, а також параметрами елемента (ів) і матеріалом, з якого він (вони) виконаний (ні); - <i>речовина</i> – належать індивідуальні хімічні сполуки, до яких віднесені високомолекулярні сполуки та об'єкти генетичної інженерії; композиції (сполуки, суміші, розчини, сплави); продукти ядерного перетворення; - <i>штамп мікроорганізму, культура клітин рослин і тварин</i> та інший біологічний матеріал – належить індивідуальний штамп мікроорганізмів, культивованих клітин рослин і тварин; консорціуми мікроорганізмів.
<p>Процес (спосіб) – це дія або сукупність дій, виконуваних щодо продуктів та інших матеріальних об'єктів за допомогою, принаймні одного продукту і спрямованих на досягнення певного технічного результату</p>	<p>Таким процесом, зокрема, є виготовлення, обробка продукту та контролювання його якості, перетворення речовини, енергії, даних, вимірювання параметрів, діагностування, лікування, керування процесом, який є об'єктом технології.</p> <p>Способи, як процеси виконання дій над матеріальними об'єктами поділяються на:</p> <ul style="list-style-type: none"> способи, спрямовані на виготовлення продуктів (виробів, речовин тощо); способи, спрямовані на зміну стану предметів матеріального світу без одержання конкретних продуктів (транспортування, обробка, регулювання тощо); способи, у результаті яких визначають стан предметів матеріального світу (контроль, вимір, діагностика тощо).

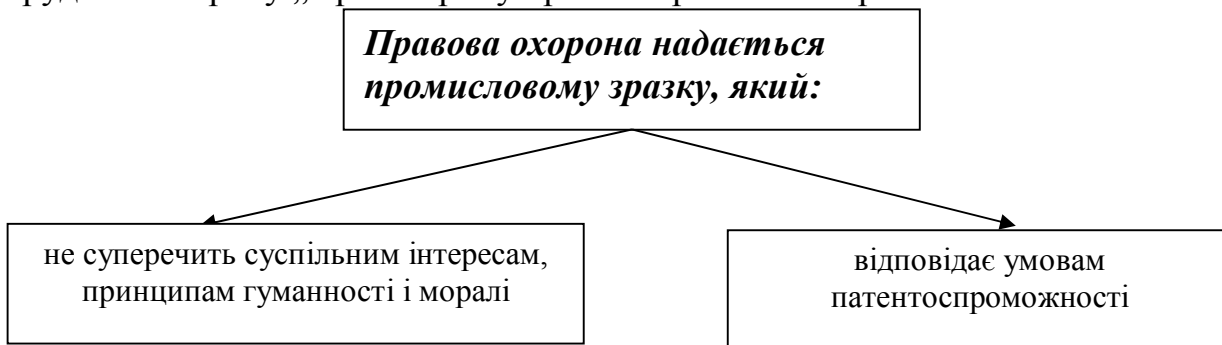
Нове застосування відомого продукту чи процесу	<i>Правова охорона не поширюється</i> на такі об'єкти технології: сорти рослин і породи тварин; біологічні в своїй основі процеси відтворення рослин та тварин, що не відносяться до небіологічних та мікробіологічних процесів; топографії інтегральних мікросхем; результати художнього конструювання.
--	--

Поняття, умови патентоспроможності та види промислового зразку

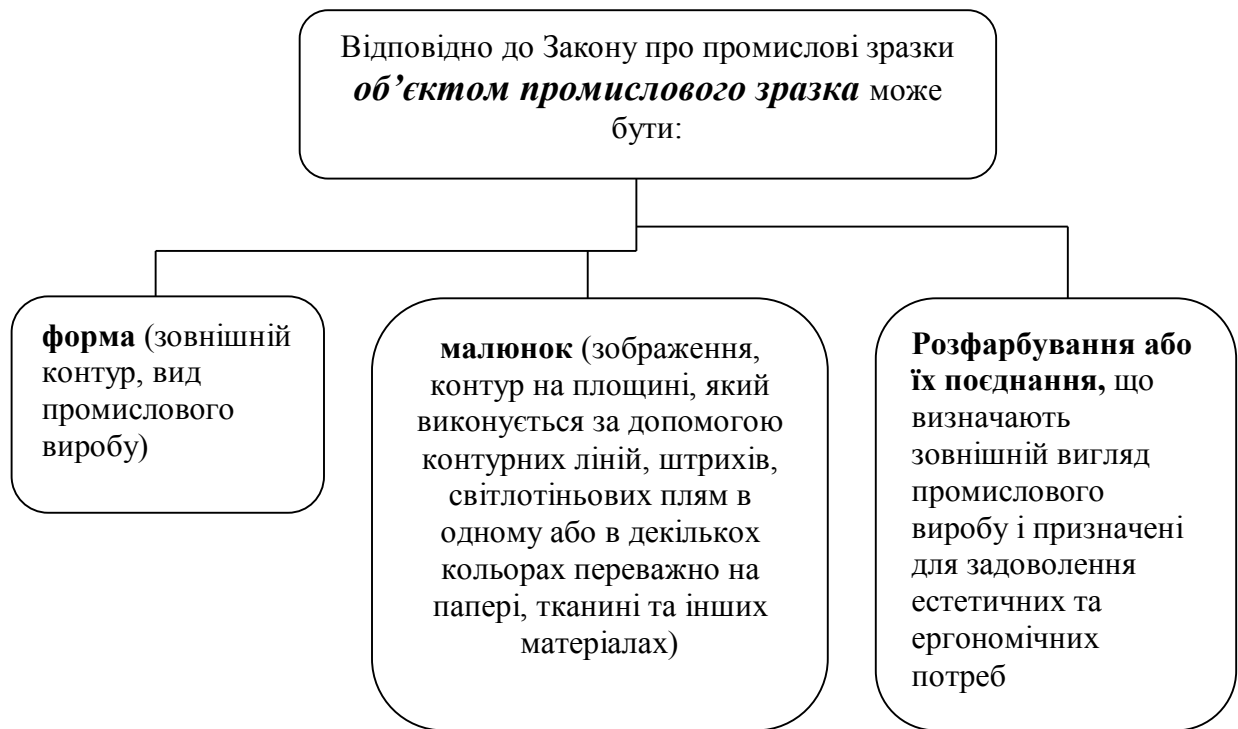
Суспільні відносини, що складаються у процесі створення і використання промислового зразка, регулюються Законом України від 15 грудня 1993 року „Про охорону прав на промислові зразки”.

Промисловий зразок відповідає умовам патентоспроможності, якщо він є :

НОВИМ – промисловий зразок визнається таким, коли сукупність його суттєвих ознак не слала загальновідомою у світі до дати подання заявки до Держпатенту України або ,якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. Проте на новизну промислового зразка не впливає розкриття інформації про нього автором або особою, яка одержала від автора прямо чи опосередковано таку інформацію, протягом шести місяців до дати подання заявки до Держпатенту України.

ПРОМИСЛОВО ПРИДАТНИМ – промисловий зразок визнається таким, якщо його можна використати в промисловості або в будь-якій сфері доцільної суспільно-корисної діяльності. При цьому мається на увазі і придатність промислового зразка до багаторазового відтворення.

<p>Відповідно до Закону про промислові зразки не можуть одержати правову охорону як промисловий зразок:</p>	<p>об'єкти архітектури, крім малих архітектурних форм (кіосків, палаток, телефонних будок), промислові, гідротехнічні та інші стаціонарні споруди;</p>
	<p>друкована продукція як така (зміст текстової частини друкованої продукції не патентується);</p>
	<p>Об'єкти нестійкої форми з рідких, газоподібних, сипких або подібних їм речовин (такі об'єкти призначені для використання в фонтанах, атракціонах та інших об'єктах садово-паркових і видовищно-масових споруд);</p>
	<p>Вироби, що суперечать суспільним інтересам, принципам гуманності і моралі як за своїм основним призначенням (наприклад, зброя каткування), так і за своїм зовнішнім оформленням (наприклад, малюнки або написи порнографічного або образливого характеру).</p>

Види промислових зразків

Об'ємні промислові зразки (моделі – форма) являють собою композицію, в основі якої покладена розвинута об'ємно-просторова структура (наприклад, зовнішній вигляд меблів, будь-яких машин, люстри тощо).

Площинні промислові зразки (малюнки) являють собою композицію, в основу якої покладено лінійно-графічне співвідношення елементів, яке не може бути сприйнято візуально як об'ємне (конфігурація, орнамент) (наприклад, зовнішній вигляд килима, хустки, тканини тощо).

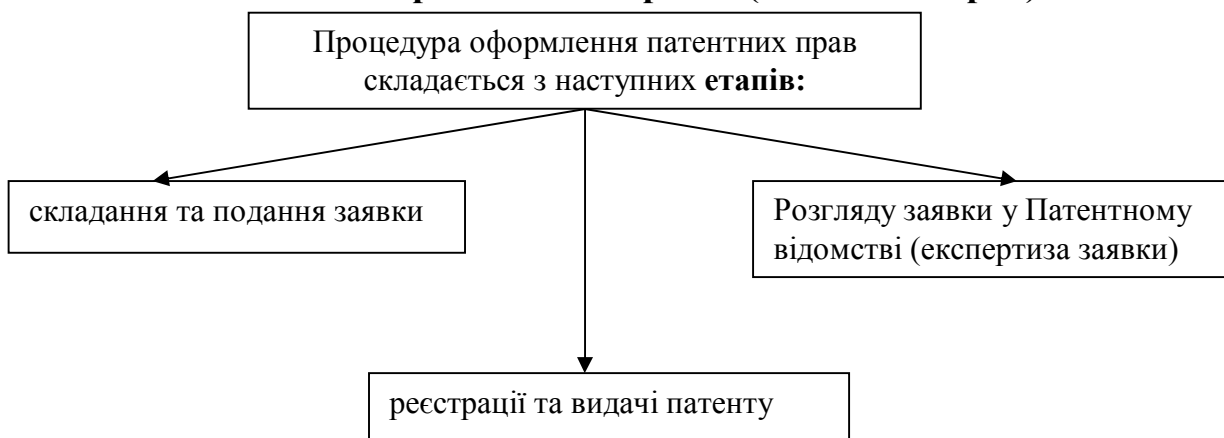
Комбіновані промислові зразки характеризуються загальними ознаками, властивими об'ємним і площинним зразкам (наприклад, зовнішній вигляд інформаційного табло, виставочної конструкції)

Розрізняють *однооб'єктні промислові зразки і багатооб'єктні промислові зразки.*

До <i>однооб'єктних</i> належать:	До <i>багатооб'єктних</i> належать:
<p>площинні двомірні - промисловий малюнок – зображення, виконане за допомогою графічних засобів (наприклад, малюнок декоративної тканини, килима тощо);</p> <p>об'ємні тримірні (закінчений промисловий виріб – машина, прилад);</p> <p>об'ємні тримірні, які є частиною виробу, якщо вона призначена для використання з низкою виробів і має самостійну композицію (наприклад, фара, різноманітні ручки)</p>	<p>набори виробів – сукупність предметів одного призначення, які в сукупності складають єдине ціле (наприклад, набір інструментів);</p> <p>комплект виробів – повний набір яких –небудь предметів, які в сукупності складають ціле (наприклад, комплект білизни, комплект частин машини);</p> <p>гарнітур – повний набір, комплект предметів, які служать певній меті (наприклад, гарнітур меблів, гарнітур білизни);</p> <p>сервіз – повний набір столової або чайної посуду з єдиним художнім оформленням, розрахований на певну кількість людей;</p> <p>інтер'єр – архітектурно і художньо оформлене внутрішнє приміщення, внутрішній простір різних приміщень, архітектурних споруд, а також підйомно-транспортних машин і транспортних засобів (наприклад, кабіни, салони, каюти, рубки тощо);</p> <p>варіанти виробів – художньо-конструкторські рішення одного і того ж виробу, які розрізняються сукупністю суттєвих ознак, що визначають однакові естетичні і ергономічні особливості виробу.</p>

Право власності на промисловий зразок засвідчується **патентом.**

Оформлення право на винахід (корисну модель) та промисловий зразок (патентних прав)

Складання та подання заявки

Заявка – сукупність документів, необхідних для видачі Установою патенту.

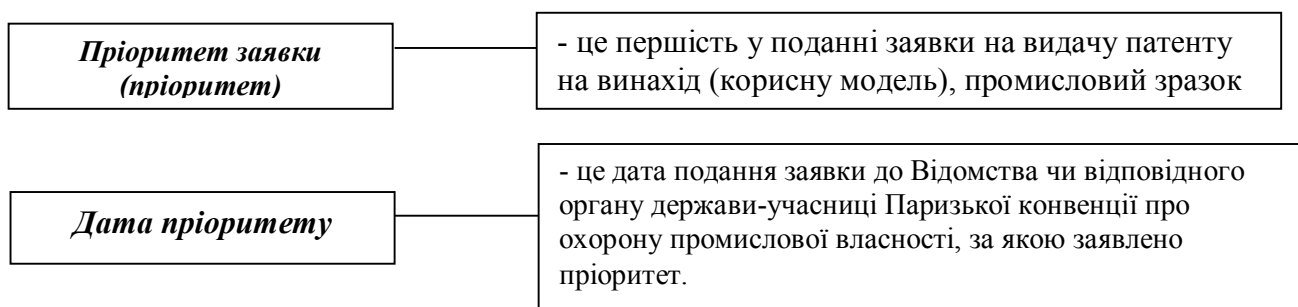

Заявка на винахід повинна стосуватися одного або групи винаходів пов'язаних *єдиним винахідницьким задумом (вимога єдності винаходу)*.

Заява про видачу патенту

Заява – це прохання про видачу патенту на винахід (корисну модель), промисловий зразок. У заяві про видачу патенту (деклараційного патенту) необхідно вказати заявника (заявників) й його (їх) адресу, а також винахідника (винахідників) або автора промислового зразка.

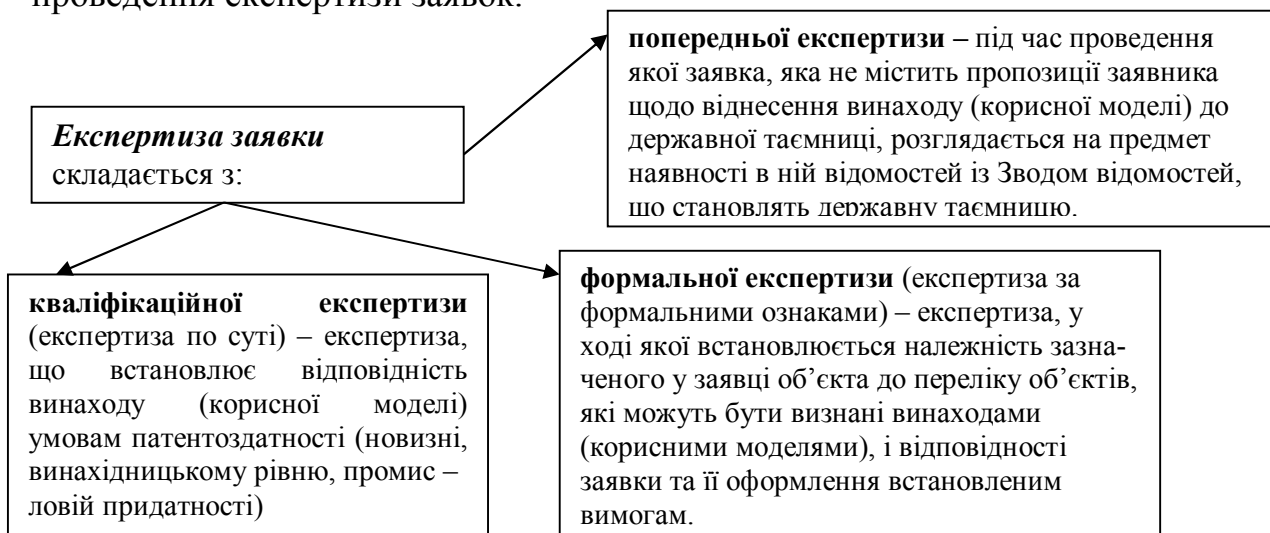
Датою подання заявки на винахід (корисну модель) є дата одержання Установою матеріалів.

Якщо заявка на видачу патенту на винахід (корисну модель), промисловий зразок була спочатку подана будь-який іншій державі, то заявник має право скористатися правом пріоритету. Це означає, що протягом установленого строку (6 місяців – на промисловий зразок, 12 місяців – на винахід (корисну модель) від дати подання заявки до відповідного органу будь-якої держави –учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності заявник може подати в Україні заявку і вказати дату подання і номер попередньої заявки.

Експертиза заявки на винахід (корисну модель), промисловий зразок

Експертиза заявки має статус науково-технічної експертизи і проводиться закладом експертизи відповідно до чинного законодавства. Заклад експертизи здійснює інформаційну діяльність, необхідну для проведення експертизи заявок.

З дати надходження заявки до Установи і до публікації відомостей про заявку або державну реєстрацію права на винахід (корисну модель), промисловий зразок матеріали заявки вважають *конфіденційною інформацією*.

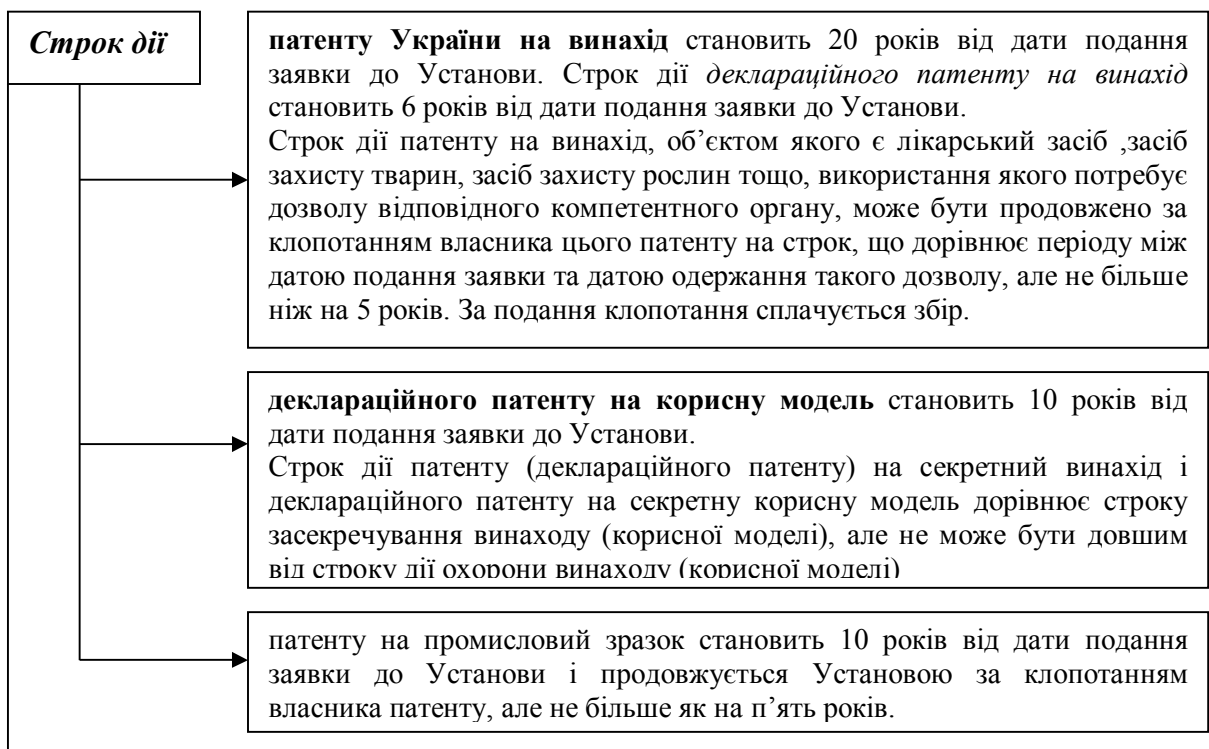
Реєстрація та видача патенту

На підставі рішення про видачу патенту здійснюється **державна реєстрація патенту на винахід (корисну модель), промисловий зразок**, для чого вносяться відповідні відомості до Реєстру. Форма Реєстру та порядок його ведення визначаються Установою в установленому порядку.

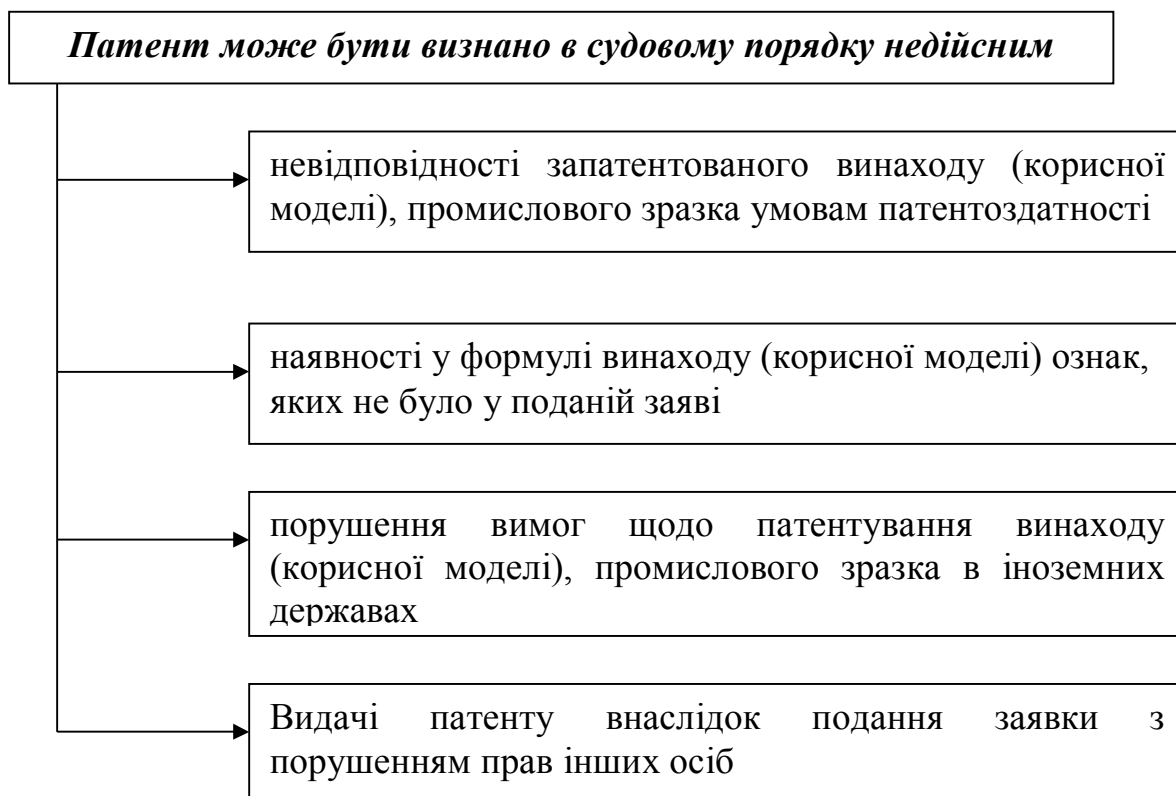
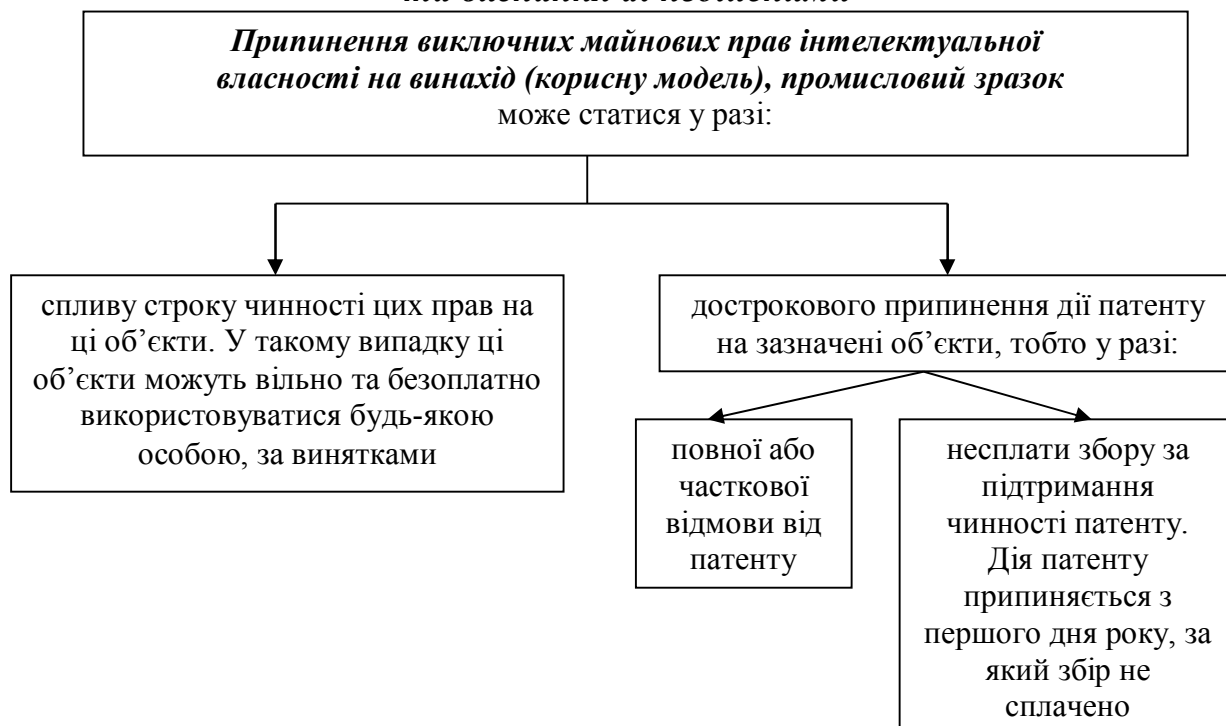
Умовою державної реєстрації патенту (деклараційного патенту) на винахід, деклараційного патенту на корисну модель та патенту на промисловий зразок є наявність документів про сплату:	державного мита за його видачу	Зазначені мито та збір сплачуються після надходження до заявника рішення про видачу патенту
	збору за публікації про видачу патенту	

Одночасно з державною реєстрацією патенту (деклараційного патенту) на винахід, деклараційного патенту на корисну модель та патенту на промисловий зразок Установа публікує у своєму офіційному бюлетені визначені в установленому порядку відомості про видачу патенту (деклараційного патенту).

Строк чинності майнових права (строк дії патенту) на винахід, корисну модель, промисловий зразок

Припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід (корисну модель), промисловий зразок та визнання їх недійсними

При визнанні патенту чи його частини недійсним Установа повідомляє про це у своєму офіційному бюлетені. Патент або його частина, визнані недійсними, вважаються такими, що не набрали чинності, від дати публікації відомостей про видачу патенту.

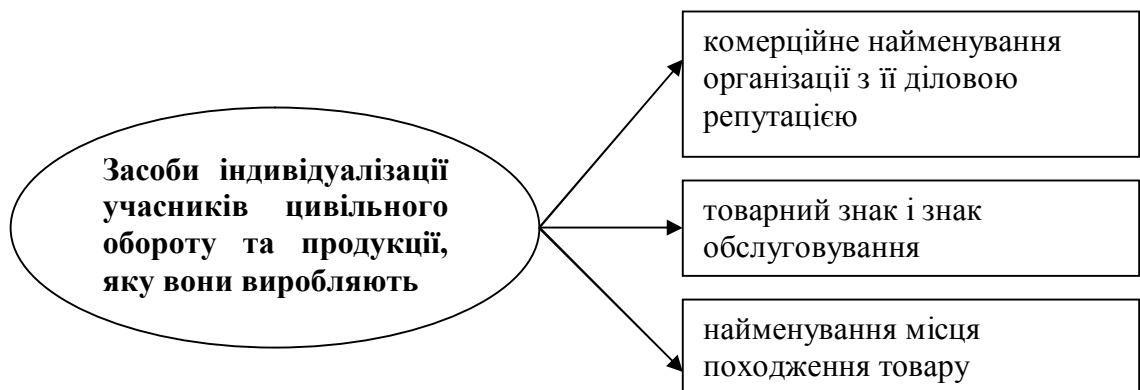
Лекція 3.

Тема: Правові засоби індивідуалізації учасників товарного обороту, товарів і послуг.

1. Знаки для товарів і послуг.
2. Право на фірмове (комерційне) найменування.
3. Право на найменування місця походження товару.

*Знаки і символи управляють світом
- а не слово чи закон*

Конфуцій

Визначення „**комерційне найменування**” з’явилося в правовій літературі після прийняття нового Цивільного Кодексу України, що відповідає міжнародним договорам та міжнародно-правовим відносинам. Раніше в національному законодавстві цей інститут визначався як „фірмове найменування”.

Юридична література під *комерційним найменуванням* визначає те найменування, під яким підприємець виступає у цивільному обороті і яке індивідуалізує цю особу серед інших учасників цивільного обороту.

Комерційне (фірмове) найменування - найменування юридичної особи, що належить до категорії підприємницьких юридичних осіб.

Фірмове найменування дозволяє індивідуалізувати конкретну організацію (підприємство) в цивільному обороті. Юридична особа, фірмове найменування якої зареєстровано в установленому порядку, має виключне право на його використання. Особа, яка неправомірно використовує чуже зареєстроване фірмове найменування на вимогу власника права на фірмове найменування зобов’язана припинити його використання і відшкодувати завдані збитки.

Нормативно-правова база регулювання відносин в сфері комерційного найменування в Україні

Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 року;
Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 року;
Кримінальний Кодекс України від 5 квітня 2001 року;
Митний Кодекс України від 11 липня 2002 року;
Закон України „Про охорону прав на знаки для товарів і послуг” від 15 грудня 1993 року.

<p>Принципи комерційного найменування</p>	<p><i>істинності</i>, тобто найменування повинно містити відповідну дійсності інформацію щодо організаційно-правової форми підприємства (товариство з обмеженою відповідальністю, відкрите акціонерне товариство та інш.). Його вид (державне, комунальне, приватне), профіль діяльності (комерційне. Наукове. дослідницьке та інш.), інформацію про володільця та інш.;</p> <p><i>виключності</i>, тобто комерційне найменування повинно бути новим та відрізнятися від найменувань, які вже існують. Найменування підприємця не повинно співпадати з товарними знаками, які належать третім особам та найменуванням місць походження товарів;</p> <p><i>постійності</i>, тобто найменування повинно бути незмінним протягом всього строку, доки підприємець користується ним зберігаючи свій організаційно-правовий статус. У незмінності назви підприємства в рівній мірі заінтересовані як володільць, який добросовісно діє на товарному ринку, так і все інші учасники цивільного обороту, споживачі і держава.</p>
--	--

Забороняється використання комерційного найменування, якщо воно збігається з торговельними марками та географічними зазначеннями, власниками прав на які є інші особи.

Визнання права використання комерційного найменування:

- нанесення комерційного найменування на будь-який товар, упаковку, в якій міститься такий товар, вивіску, етикетку, нашивку, бирку

або інший предмет, зберігання такого товару із зазначеним комерційним найменуванням з метою пропозиції для продажу, продаж , імпорт та експорт;

- застосування його в діловій документації або в рекламі, мережі Інтернет та інш.;

- застосування комерційного найменування під час пропонування та надання будь-якої послуги.

Право на комерційне найменування виникає з моменту фактичного використання цього найменування та охороняється без особливої реєстрації і незалежно від того, чи є комерційне найменування частиною торговельної марки (ст. 489 ЦК України, ст. 10 Положення про фірму, ст. 8 Паризької конвенції).

Право на комерційне найменування діє безстроково, належить особі протягом усього періоду її діяльності, і його чинність припиняється у разі ліквідації юридичної особи та з інших підстав, встановлених законом (ст.491 ЦК України)

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ

Закон України від 15 грудня 1993 року № 3689-ХІІ „Про охорону прав на знаки для товарів і послуг”.

Поняття торговельної марки

Торговельна марка (знак для товарів і послуг) – позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб

Торговельною маркою (знаком для товарів і послуг) може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами.

**СУБЕКТИ ПРАВА НА
ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ
(ЗНАК ДЛЯ ТОВАРІВ І
ПОСЛУГ)**

ФІЗИЧНІ ОСОБИ

ЮРИДИЧНІ ОСОБИ

Набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку (знак для товарів і послуг) засвідчується свідоцтвом.

Набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку (знак для товарів і послуг), яка має міжнародну реєстрацію або визнання в установленому законом порядку добре відомою, не вимагає засвідчення

Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.04.2005 № 228 „Про затвердження Порядку визнання знака добре відомим в Україні Апеляційною палатою Державного департаменту інтелектуальної власності”

Правова охорона не надається, якщо:

1. Торговельна марка (знак для товарів і послуг) суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі;
2. Торговельна марка (знак для товарів і послуг) є зображенням чи імітацією:

- державного гербу, прапора, іншого державного символу (емблеми);
- офіційної назви держави;

Наказ Міністерства освіти і науки України від 04.03.2004 № 175 „Про затвердження Правил погодження питань про внесення позначення, що містить офіційну назву держави „Україна”, до знака для товарів і послуг”

- емблеми, скороченої або повної назви найменування міжнародної міждержавної організації;
- офіційних контрольних, гарантійних та пробірних клейм, печаток;
- нагород та інших відзнак.

3. Торговельна марка (знак для товарів і послуг):

- звичайно не має розрізняльної здатності та не набула такої внаслідок її використання;
- складається лише з позначень, що є загальноживаними як позначення товарів і послуг певного виду;
- складається лише з позначень чи даних, що є описовими при використанні щодо зазначених у заявці товарів і послуг або у зв'язку з ними, зокрема вказують на вид, якість, склад, кількість, властивості, призначення, цінність товарів і послуг, місце і час виготовлення чи збуту товарів або надання послуг;
- є оманливими або такими, що можуть ввести в оману щодо товару, послуги або особи, яка виробляє товар або надає послугу;
- складається лише з позначень, що є загальноживаними символами і термінами;

- відображає лише форму, що обумовлена природним станом товару чи необхідністю отримання технічного результату, або, яка надає товарів істотної цінності.

4. Торговельна марка (знак для товарів і послуг) є тотожними або схожими настільки, що їх можна сплутати з:

- знаками, раніше зареєстрованими чи заявленими на реєстрацію в Україні на ім'я іншої особи для таких самих або споріднених з ними товарів і послуг;

- знаками інших осіб, якщо ці знаки охороняються без реєстрації на підставі міжнародних договорів, учасником яких є Україна, зокрема знаками, визнаними добре відомими відповідно до статті 6 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності;

- фірмовими найменуваннями, що відомі в Україні і належать іншим особам, які одержали право на них до дати подання до Установи заявки щодо таких же або споріднених з ними товарів і послуг;

- кваліфікованими зазначеннями походження товарів (у тому числі спиртів та алкогольних напоїв), що охороняються відповідно до Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів». Такі позначення можуть бути лише елементами, що не охороняються, знаків осіб, які мають право користуватися вказаними зазначеннями;

- знаками відповідності (сертифікаційними знаками), зареєстрованими у встановленому порядку.

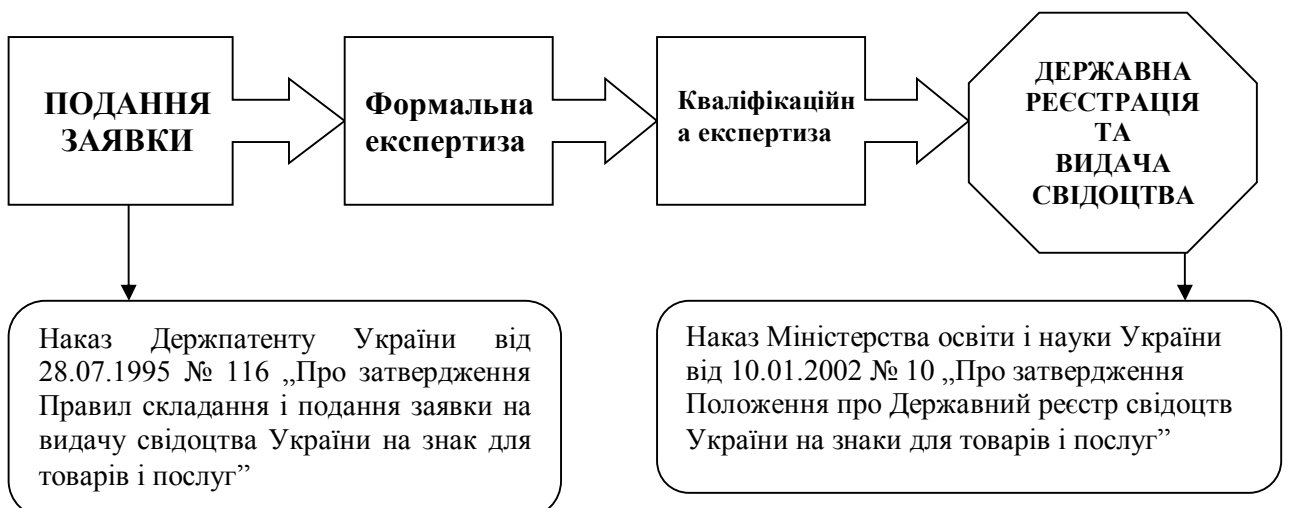
Торговельна марка (знак для товарів і послуг) відтворює:

- промислові зразки, права на які належать в Україні іншим особам;

- назви відомих в Україні творів науки, літератури і мистецтва або цитати і персонажі з них, твори мистецтва та їх фрагменти без згоди власників авторського права або їх правонаступників;

- прізвища, імена, псевдоніми та похідні від них, портрети і факсиміле відомих в Україні осіб без їх згоди.

Порядок видачі свідоцтва

Використання торговельної марки (знака для товарів і послуг) визнається:

- нанесення на будь-який товар, для якого знак зареєстровано, упаковку. В якій міститься такий товар, вивіску, пов'язану з ним, етикетку, нашивку, бирку чи інший прикріплений до товару предмет, зберігання такого товару із зазначенням нанесенням знака з метою пропонування для продажу, пропонування його для продажу, продаж, імпорт (ввезення) та експорт (вивезення);

- застосування під час пропонування та надання будь-якої послуги, для якої знак зареєстровано;

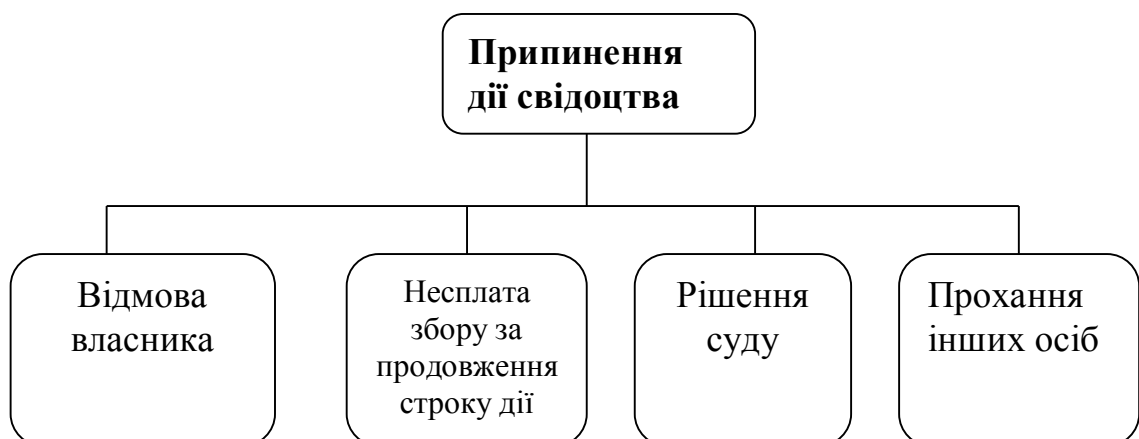
- застосування в діловій документації чи в рекламі та в мережі Інтернет, у тому числі в доменних іменах.

Торговельна марка (знак для товарів і послуг) визнається використаним, якщо його застосовано у формі зареєстрованого знака, а також у формі, що відрізняється від зареєстрованого знака лише окремими елементами, якщо це не змінює в цілому відмінності знака.

Строк чинності та припинення дії свідоцтва

Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку є чинними протягом *десяти років з дати, наступної за датою подання заявки на торговельну марку* в установленому законом порядку, якщо інше не встановлено законом. Зазначений строк може бути продовженим щоразу на десять років у порядку, встановленому законом.

Припинення дії свідоцтва та визнання його недійсним

Припинення дії свідоцтва

1. Відмова власника.

Власник свідоцтва в будь-який час може відмовитися від нього повністю або частково на підставі заяви, поданої до Установи. Зазначена

відмова набирає чинності від дати публікації відомостей про це в офіційному бюлетені Установи.

2. Несплата збору за продовження строку дії свідоцтва.

Дія свідоцтва припиняється у разі несплати збору за продовження строку його дії. Документ про сплату збору за кожне продовження строку дії свідоцтва має надійти до Установи до кінця поточного періоду строку дії свідоцтва за умови сплати збору протягом шести останніх його місяців.

3. За рішенням суду. Дія свідоцтва припиняється за рішенням суду у зв'язку з перетворенням знака в позначення, що стало загальноновживаним як позначення товарів і послуг певного виду після дати подання заявки.

4. На прохання інших осіб. Якщо знак не використовується в Україні повністю або щодо частини зазначених у свідоцтві товарів і послуг протягом трьох років від дати публікації відомостей про видачу свідоцтва або від іншої дати після цієї публікації, будь-яка особа має право звернутися до суду із заявою про дострокове припинення дії свідоцтва повністю або частково.

У цьому разі дія свідоцтва може бути припинена повністю або частково лише за умови, що власник свідоцтва не зазначить поважні причини такого невикористання. Такими поважними причинами, зокрема є:

- обставини, що перешкоджають використанню знака незалежно від волі власника свідоцтва, такі як: обмеження імпорту чи інші вимоги до товарів і послуг, встановлені законодавством;

- можливість введення в оману щодо особи, яка виробляє товари або надає послуги, під час використання знака особою, що звернулася до суду, чи іншою особою щодо товарів і послуг, відносно яких висунута вимога про припинення дії свідоцтва.

Свідоцтво може бути визнано у судовому порядку недійсним повністю або частково у разі:

- а) невідповідності зареєстрованого знака умовам надання правової охорони;

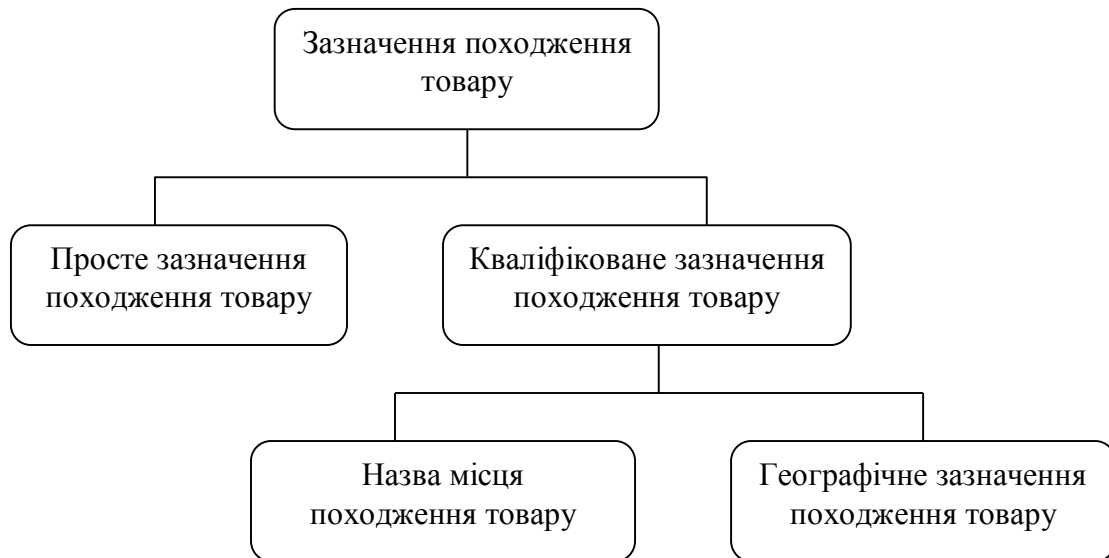
- б) наявності у свідоцтві елементів зображення знака та переліку товарів і послуг, яких не було у поданій заявці;

- в) видачі свідоцтва внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ГЕОГРАФІЧНЕ ЗАЗНАЧЕННЯ

Закон України від 16 червня 1999 року № 752-XIV „Про охорону прав на зазначення походження товарів”

Поняття географічного зазначення походження товару

Просте зазначення походження товару

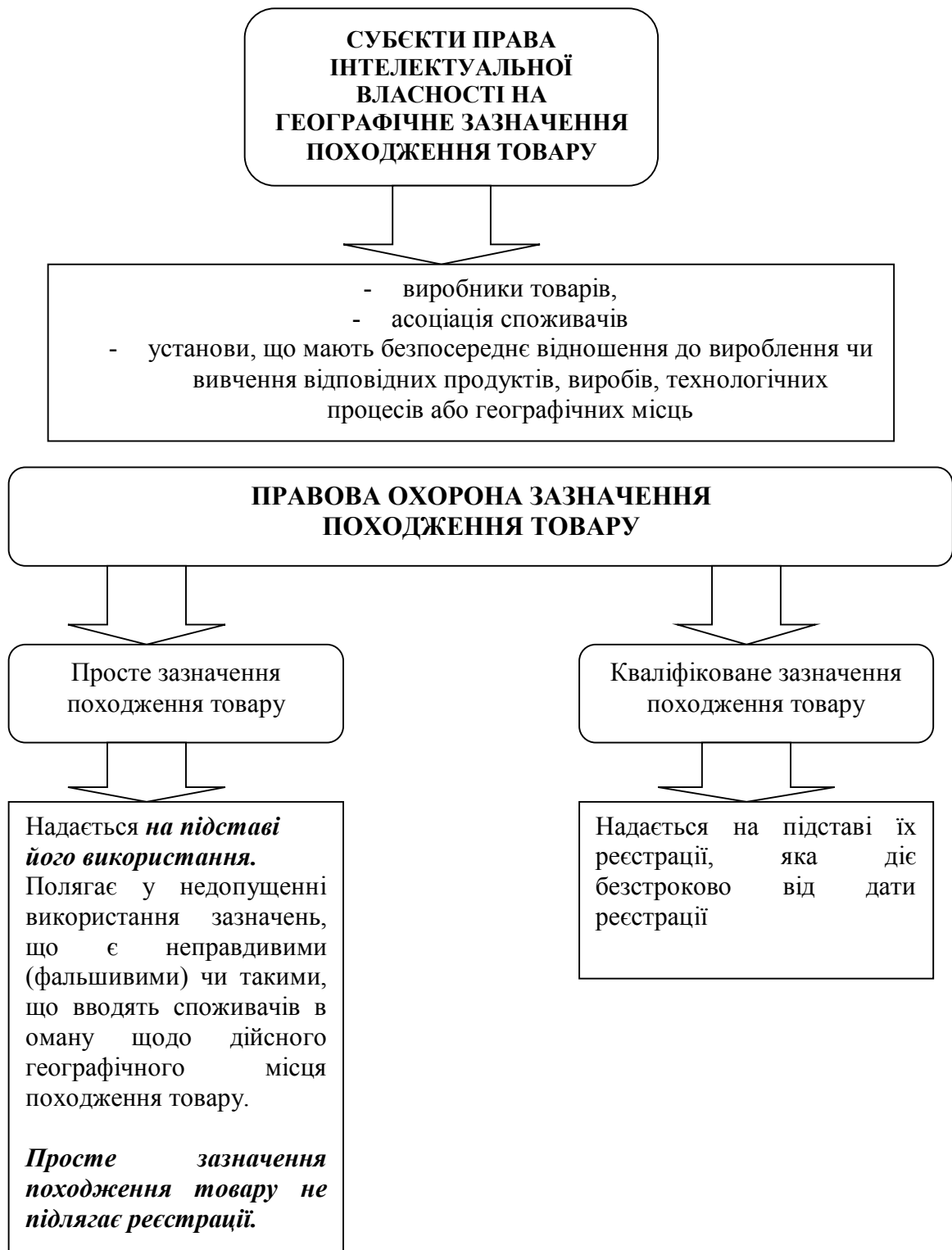
будь-яке словесне чи зображувальне (графічне) позначення, що прямо чи опосередковано вказує на географічне місце походження товару. Ним може бути і назва географічного місця, яка вживається для позначення товару або як складова частина такого позначення

Назва місця походження товару

– назва географічного місця, яка вживається для позначення товару, що походить із зазначеного географічного місця та має особливо властивості, виключно або головним чином зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами або поєднання цих природних умов з характерним для даного географічного місця людським фактором

Географічне зазначення походження товару

– назва географічного місця, яка вживається для позначення товару, що походить із цього географічного місця та має певні якості, репутацію або інші характеристики, в основному зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами або людським фактором або поєднання цих природних умов і людського фактора

Набуття права інтелектуальної власності на географічне зазначення походження товару засвідчується свідцтвом.

Правова охорона надається кваліфікованому зазначенню походження товару, що вказує на конкретне географічне місце, з якого походить товар.

Правова охорона надається географічному зазначенню, якщо:

- воно є назвою географічного місця, з якого даний товар походить;

- воно вживається як назва даного товару чи як складова частина цієї назви;
- у вказаному цією назвою географічному місці наявні характерні умови та/або людський фактор, що надають товару певних якостей чи інших характеристик;
- позначуваний дією назвою товар має певні якості, репутацію чи інші характеристики, в основному зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами та/або людським фактором;
- хоча б основна складова позначуваного цією назвою товару виробляється та/або переробляється в межах зазначеного географічного місця.

Правова охорона не надається географічному зазначенню, якщо воно:

- суперечить публічному порядку, принципам гуманності та моралі;
- є видовою назвою товару;
- правильно вказує на географічне місце виготовлення товару, але створює у споживачів помилкове уявлення про те, що товар виготовлено в Іншому географічному місці;
- є назвою сорту рослини чи породи тварини і тому здатне ввести в оману споживачів щодо дійсного походження товару;
- пов'язане з географічним місцем в іноземній державі, якщо права на це зазначення або інше позначення, що за своїм змістом відповідає поняттю кваліфікованого зазначення походження товарів, не охороняються у відповідній іноземній державі.

Порядок видачі свідоцтва

Майновими правами інтелектуальної власності на географічне зазначення походження товару є:

- право на визнання позначення товару (послуги) географічним зазначенням;
- право на використання географічного зазначення;
- право перешкоджати неправомірному використанню географічного зазначення, в тому числі забороняти таке використання.

Використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару є:

- нанесення його на товар або на етикетку;
- нанесення його на упаковку товару, застосування у рекламі;
- запис на бланках, рахунках та інших документах, що супроводжують товар.

Власник свідоцтва не має права:

видавати ліцензію на використання кваліфікованого зазначення походження товару;

забороняти (перешкоджати) спеціально уповноваженим органам здійснювати контроль за наявністю в товарі особливих властивостей та інших характеристик, на підставі яких зареєстровано кваліфіковане зазначення походження товару та/або право на його використання.

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.04.2001 № 149-р „Про спеціально уповноважені органи для визначення та контролю особливих властивостей та інших характеристик товарів”

Власник свідоцтва зобов'язаний:

забезпечувати відповідність якості, особливих властивостей та характеристик товару, що виробляється, їх опису в Реєстрі.

Строк чинності свідоцтва

Право інтелектуальної власності на географічне зазначення є чинним *з дати, наступної за датою державної реєстрації*, і охороняється *безстроково* за умови збереження характеристик товару (послуги), позначених цим зазначенням.

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

Основні терміни і поняття

Промислова власність. Винахід. Умови патентоздатності винаходу. Корисна модель. Умови охороноздатності корисних моделей. Промисловий зразок. Засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу товарів і послуг.

Товарний знак. Знак обслуговування. Види товарних знаків. Торговельна марка. Логотип. Слоган. Бренд. Фірмове найменування. Комерційне найменування. Найменування місць походження товарів. Нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності. Ноу-хау. Недопущення недобросовісної конкуренції. Топологія (топографія) інтегральних мікросхем.

Контрольні запитання і завдання

1. Охарактеризуйте сутність і структуру промислової власності.
2. Які види інтелектуальної власності є об'єктами патентного права?
3. Розкрийте особливості винаходів як об'єктів промислової власності.
4. За яких умов надається правова охорона корисним моделям?
5. Розкрийте найважливіші характеристики промислового зразка як об'єкта інтелектуальної власності.
6. Що таке товарний знак? Які є види товарних знаків?
7. Охарактеризуйте сутність і призначення фірмових найменувань та найменувань місць походження товарів.
8. Яка роль засобів індивідуалізації учасників цивільного обігу товарів і послуг у сучасній ринковій економіці?
9. Охарактеризуйте нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності.
10. Як, на вашу думку, можна вирішити проблему недопущення недобросовісної конкуренції?

Лекція 4.

Тема: Правова охорона нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності.

1. Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин.
2. Право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми.
3. Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю.
4. Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію.
5. Право інтелектуальної власності на наукове відкриття.

Неречова або духовна діяльність, подібно до фізичної праці, дає певні результати, на які виробникам надається право власності, що стосується не лише речового предмета, а і того, що є предметом творчості.

М.Х.Бунге

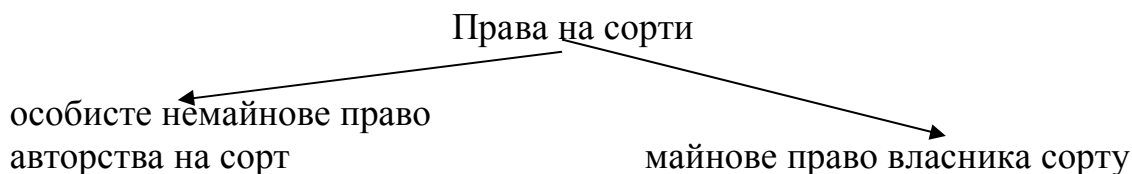
Сорт рослин – сукупність рослин, створених в результаті селекції, які наділені певними, що передаються по спадковості морфологічними, біологічними, господарськими ознаками і властивостями. Виділяють сорти рослин місцеві – створені народною селекцією та селекційні – створені науково-дослідними та селекційними установами.

Сорт рослин – окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів, яка, незалежно від того, задовольняє вона повністю або ні умови надання правової охорони:

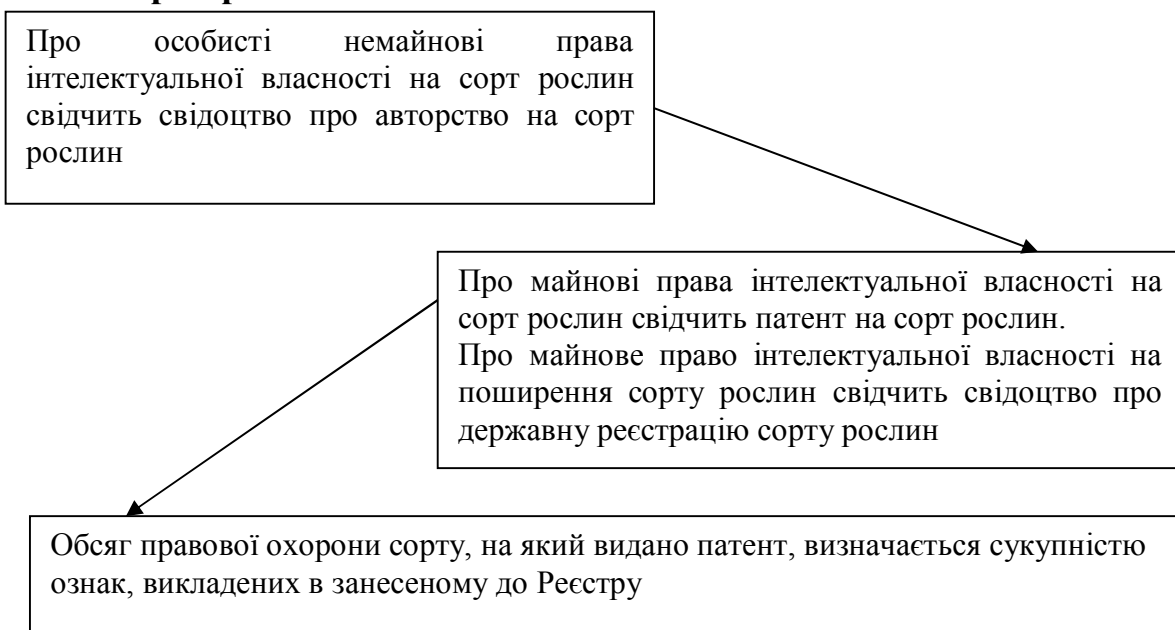
- може бути визначена ступенем прояву ознак, що є результатом діяльності даного генотипу або комбінації генотипів;
- може бути відрізнена від будь-якої іншої групи рослин ступенем прояву принаймні однієї з цих ознак;
- може розглядатися як єдине ціле з точки зору її придатності для відтворення в незмінному вигляді цілих рослин сорту.

Ботанічний таксон – відособлена група рослин, споріднених між собою спільністю ознак і властивостей, завдяки чому їм можна присвоїти таксономічну категорію.

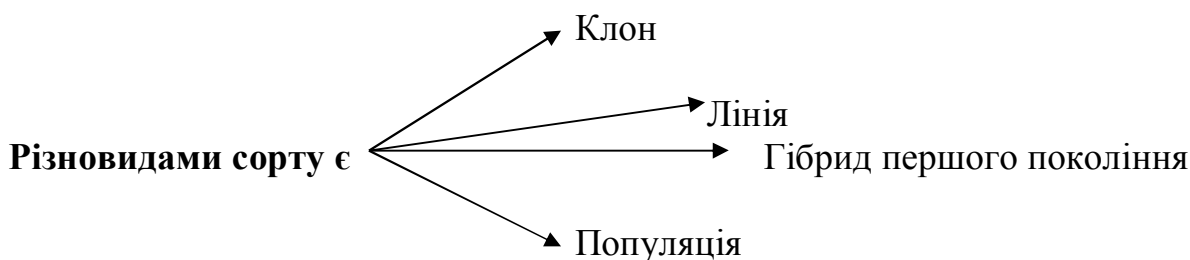
Умови набуття прав на сорт рослин

Особисті немайнові права авторства на сорт та майнові права власника сорту набувається на сорт, який відповідає критеріям та якому присвоєна назва відповідно до положень Закону України „Про охорону права на сорти рослин”.

Сорт вважається охороноздатним (тобто придатним для набуття права на нього як на об'єкт інтелектуальної власності), якщо за проявом ознак, породжених певним генотипом чи певною комбінацією генотипів, він є новим, відмінним, однорідним та стабільним.

Сорт вважається новим, якщо до дати, на яку заявка вважається поданою, заявник (селекціонер) чи інша особа за його дозволом не продавали чи будь-яким іншим способом не передавали матеріал сорту для комерційного використання:

на території України – за рік до цієї дати

на території іншої держави – щодо деревних та чагарникових культур і винограду за шість років і щодо рослин інших видів за чотири роки до цієї дати

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за проявом його ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою.

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження всі рослини цього сорту залишаються достатньо схожими (однорідними) за своїми основними ознаками, зазначеними в описі сорту.

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в описі сорту, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, в кінці кожного такого циклу.

Сортові присвоюється назва, яка повинна його однозначно ідентифікувати і відрізнитися від будь-якої іншої назви існуючого в Україні і державах-учасниках сорту того ж чи спорідненого виду.

Назва сорту включає його родове чи видове позначення і власну назву.

Власна назва може бути представлена будь-яким словом, комбінацією слів, комбінацією слів і цифр або комбінацією літер і цифр.

Будь-які права, пов'язані з прийнятою назвою сорту, не повинні перешкоджати її вільному використанню у зв'язку з даним сортом, навіть після закінчення правової охорони цього сорту.

Сорт вважається придатним для поширення в Україні, якщо він відмінний, однорідний та стабільний, може бути використаний для задоволення потреб суспільства і не заборонений для поширення з підстав загрози життю і здоров'ю людей, нанесення шкоди тваринному і рослинному світу, збереженню довкілля. Критерії заборони поширення сортів в Україні розробляються Установою і затверджуються центральним органом виконавчої влади з питань аграрної політики.

Порядок набуття прав на сорт рослин

Права на сорт набуваються в Україні шляхом подання до Установи заявки, експертизи заявки та державної реєстрації прав.

Заявка на сорт подається до Установи особою, яка має на це право, повинна стосуватися тільки одного сорту. Інші вимоги до документів визначаються Установою. За подання заявки сплачується збір.

З дати надходження заявки до Установи та до дати публікації відомостей про заявку матеріали заявки вважаються конфіденційною інформацією та зберігаються Установою в таємниці. Доступ третіх осіб до матеріалів заявки в цей період забороняється, за винятком випадків, передбачених законодавством.

Формальна експертиза заявки проводиться з метою визначення відповідності формальних ознак заявки вимогам, встановленим Законом „Про охорону прав на сорти рослин” і розробленими Установою на його основі правилами складання та подання заявки. Якщо формальні ознаки заявки відповідають встановленим вимогам, заявнику надсилається експертний висновок про позитивні результати формальної експертизи і про дату проведення кваліфікаційної експертизи.

Кваліфікаційна експертиза передбачає проведення комплексу досліджень, необхідних для підготовки експертного висновку за заявкою та прийняття рішення щодо державної реєстрації сорту і прав на нього. За результатами кваліфікаційної експертизи формулюється обґрунтований експертний висновок за заявкою і приймається рішення про державну реєстрацію сорту і видачу патенту або рішення про відмову в реєстрації сорту і видачі патенту.

Експертиза назви сорту проводиться з метою визначення відповідності цієї назви вимогам встановленим ст. 13 ЗУ „Про охорону прав на сорти рослин”, а саме – щодо його ідентифікації ті відмінності від існуючих видів та сортів.

Державна реєстрація майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин здійснюється на підставі рішення про державну реєстрацію прав на сорт. Після сплати державного мита та за наявності документа про його сплату відомості, встановлені законом і Положення про Реєстр патентів, вносяться до Реєстру Патентів.

Установою в місячний строк від дати державної реєстрації прав на сорт авторові видається свідоцтво про авторство на сорт рослин, а заявникові – патент на сорт рослин і свідоцтво про державну реєстрацію сорту.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПОРОДУ ТВАРИН

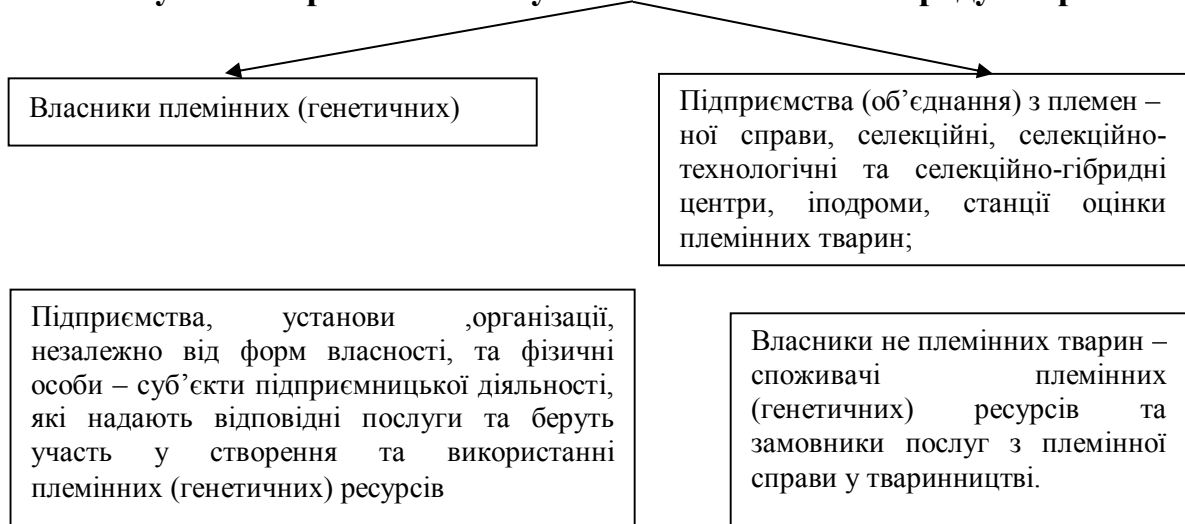
Порода тварин – цілісна консолідована (стійка) група сільськогосподарських тварин одного виду, яка має спільне походження і відрізняється специфічними екстер'єрно-конституціональними та корисними господарськими властивостями, що передаються по спадковості.

Термін «порода» переважно вживається по відношенню до домашніх тварин чи рослин для визначення сукупності особин, що представляють собою деякі визначені відмінності від інших особин такого ж виду. Так, наприклад, розрізняють велику кількість пород коней, рогатого скота, свиней тощо.

Об'єкти права інтелектуальної власності на породу тварин

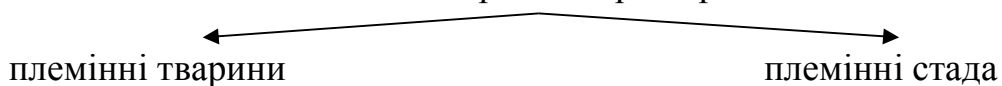
Велика рогата худоба, свині, вівці, кози, коні, птиця, риба, бджоли, шовкопряди, хутрові звірі, яких розводять з метою одержання від них певної продукції (далі – тварини).

Суб'єкти права інтелектуальної власності на породу тварин

Державна реєстрація племінних тварин і племінних стад

Об'єктами державної реєстрації є:

Державна реєстрація племінних тварин здійснюється шляхом внесення даних про них до державних книг племінних тварин, а племінних стад – до Державного племінного реєстру.

Положення про державні книги племінних тварин і Державний племінний реєстр затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади, до відання якого віднесені питання сільського господарства.

Дані державних книг племінних тварин і Державного племінного реєстру є доступними для заінтересованих осіб.

Види прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин

Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин становлять:

Особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчені державною реєстрацією.	Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчені патентом.	Майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин, породи тварин, засвідчені державною реєстрацією.
---	---	---

Особа, яка створила сорт, вивела породи тварин, визнається автором сорту, породи тварин. Вона набуває особистого немайнового права авторства від дати державної реєстрації сорту рослин, породи тварин.

Не можуть бути визнані авторами сорту рослин, породи тварин фізичні особи, які не внесли особистого творчого внеску у створення сорту, породи, а тільки надали автору (авторам) технічну, організаційну чи матеріальну допомогу при створенні сорту і / або оформленні заявки.

Особисті немайнові права на сорти рослин, породи тварин не відчужуються, не передаються і діють безстроково.

Автор має право за своєю вимогою одержати свідоцтво про авторство

Автор має право пропонувати назву створеного ним сорту, породи і включати до назви свої ім'я

Автори сорту, породи які є результатом їх спільної творчої праці, мають однакові права, якщо не передбачено письмовим договором між ними

Особа, визнана автором сорту, породи тварин, має право:

- перешкоджати іншим особам привласнювати та спотворювати його авторство;
- вимагати не розголошувати його ім'я як автора сорту, породи і не зазначати його у публікаціях;
- вимагати зазначення свого імені під час використання сорту, якщо це практично можливо.

Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчені патентом

Майновим правом власника сорту рослин чи породи тварин є його виключне право на використання власного сорту рослин, породи тварин і на дозвіл чи заборону використання сорту, породи іншими особами.

Виключне право власника сорту, породи на дозвіл чи заборону використання сорту полягає у тому, що ніхто без його дозволу не може здійснювати по відношенню до матеріалу сорту такі дії:

Виробництво або відтворення з метою розмноження;

Доведення до кондиції з метою розмноження;

**Пропонування до продажу;
Продаж або інший комерційний обіг;
Вивезення за межі митної території України;
Ввезення на митну територію України;
Зберігання для будь-якої із зазначених цілей.**

Майнові права можуть бути предметом застави і використовуватись у спільній діяльності, зокрема, бути внеском до статутного фонду чи майна юридичної особи, та бути предметом іншого комерційного обігу, що не заборонений законом.

Строк чинності майнових інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин

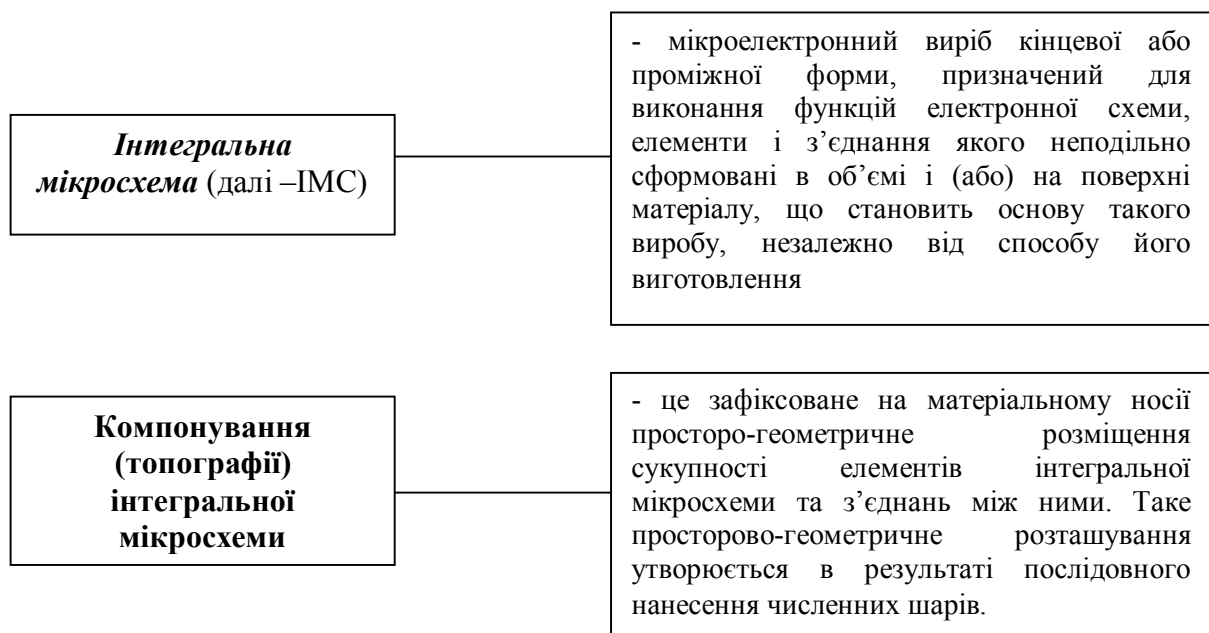
Стаття 488 Цивільного кодексу України	Стаття 41 Закону України „Про охорону прав на сорти рослин”
Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчені патентом, є чинними з дати, наступної за датою їх державної реєстрації, за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону	Чинність майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин обмежується строком. Установленим Законом України „Про охорону прав на сорти рослин” та підтримується за умови сплати збору за її підтримання
Законом можуть бути встановлені умови тимчасової чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчені патентом, до набрання чинності з моменту державної реєстрації. Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин спливає через 35 років, а щодо дерев та винограду – через 35 років, що відліковується з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації цих прав	Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин починається з наступного дня після дати державної реєстрації права та закінчується в останній день: тридцять п'ятого календарного року, що підліковується з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації цих прав, для сортів деревних культур і винограду; тридцятого календарного року, що відліковується з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації цих прав, для всіх інших сортів.
Чинність виключних майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин може бути припинено достроково або поновлено у випадках та у порядку, встановлених законом	Після завершення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, а також його достроково припинення чи відмови від них, відповідно до положень статей 50 і 51 Закону „Про охорону прав на сорти рослин”, цей сорт стає суспільним надбанням і його може вільно використовувати будь-яка особа, з урахуванням положень ч. 2 та ч. 3 ст. 38 названого Закону
Право на поширення сорту рослин, породи тварин є чинним з дати, наступної за датою його державної реєстрації, та діє безстроково за умови підтримання чинності цього права відповідно до закону	

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМПОНУВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ МІКРОСХЕМИ

Відносини щодо правової охорони компонування інтегральної мікросхеми в Україні регулюються ЦК України (ст. 471-488) та Законом України від 5 листопада 1997 р. «Про охорону права на топографії інтегральних мікросхем» (далі – Закон).

У зв'язку з введенням в дію ЦК України, зміни до Закону не вносилися, тому в ЦК України використовується термін «компонування» інтегральної мікросхеми, а в Законі – «топографії» інтегральних мікросхем. Терміни «компонування» та «топографія» мають однаковий зміст.

Поняття та характерні ознаки компонування ІМС

Основною і єдиною юридично значимою ознакою, необхідною для надання компонуванню ІМС правової охорони, є **оригінальність** (згідно ст. 471 ЦК України компонування ІМС вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо воно є оригінальним).

Не може бути визнано оригінальною топографія ІМС, заявка на реєстрацію якої подана до Установи пізніше ніж через 2 роки від дати її першого використання.

Суб'єкти права інтелектуальної власності на компонування ІМС

Згідно ст. 473 ЦК України суб'єктами права інтелектуальної власності на компонування ІМС є:	автор компонування ІМС
	інші особи, які набули прав на компонування ІМС за договором чи законом

**Автор
компонування ІМС**

- фізична особа, творчою працею якої створено об'єкт, який визнано компонуванням ІМС

<i>Автором</i> можуть бути:	
громадяни України	якщо ці особи мають постійне місце проживання поза межами України, то вони реалізують свої права через патентних повірених
іноземні особи	
особи без громадянства	

Для визнання особи автором не має значення його вік або стан дієздатності. Малолітнім або недієздатним особам можуть належати особисті немайнові права на компонування ІМС. Майнові права від їхнього імені здійснюють родичі та опікуни. Неповнолітні особи (віком від 14 до 18 років) здійснюють свої права самостійно.

Порядок реєстрації компонування ІМС

Реєстрація здійснюється відповідно до Положення про Державний реєстр топографій ІМС, затвердженого наказом МОН України від 12 квітня 2001 р. № 292. Це Положення визначає форму та порядок ведення Державного реєстру України топографій ІМС, видачі свідоцтв про державну реєстрацію топографій ІМС та їх дублікатів, порядок надання виписок з Реєстру, перелік змін, які можуть бути внесені до реєстру за ініціативою власника свідоцтва, а також установлює форму свідоцтва.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ

Проект закону про комерційну таємницю №5180 від 20.02.2004.

Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХП «Про інформацію».

Закон України від 25.06.1993 № 3322-ХП «Про науково-технічну інформацію».

Закон України від 11.01.2001 № 2210-ІІ «Про захист економічної конкуренції».

Поняття комерційної таємниці

Комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію

Відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці слова, літери. Цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів

Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.1993 № 611 „Про перелік відомостей, що не становлять комерційну таємницю”

Комерційну таємницю не становлять:

- установчі документи, документи, що дозволяють займатися підприємницькою чи господарською діяльністю та її окремими видами;
- інформація за всіма встановленими формами державної звітності;
- дані, необхідні для перевірки обчислення і сплати податків та інших обов'язкових платежів;
- відомості про чисельність і склад працюючих, їхню заробітну плату в цілому та за професіями й посадами, а також наявність вільних робочих місць;
- документи про сплату податків і обов'язкових платежів;

- інформація про забруднення навколишнього природного середовища, недотримання безпечних умов праці, реалізацію продукції, що завдає шкоди здоров'ю, а також інші порушення законодавства України та розміри заподіяних при цьому збитків;

- документи про платоспроможність;
- відомості про участь посадових осіб підприємства в кооперативах, малих підприємствах, спілках, об'єднаннях та інших організаціях, які займаються підприємницькою діяльністю;
- відомості, що відповідно до чинного законодавства підлягають оголошенню.

Підприємства зобов'язані подавати ці відомості органам державної виконавчої влади, контролюючим і правоохоронним органам, іншим юридичним особам відповідно до чинного законодавства, за їх вимогою.

Майновими правами інтелектуальної власності на комерційну таємницю є:

- право на використання комерційної таємниці;
- виключне право дозволяти використання комерційної таємниці;
- виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

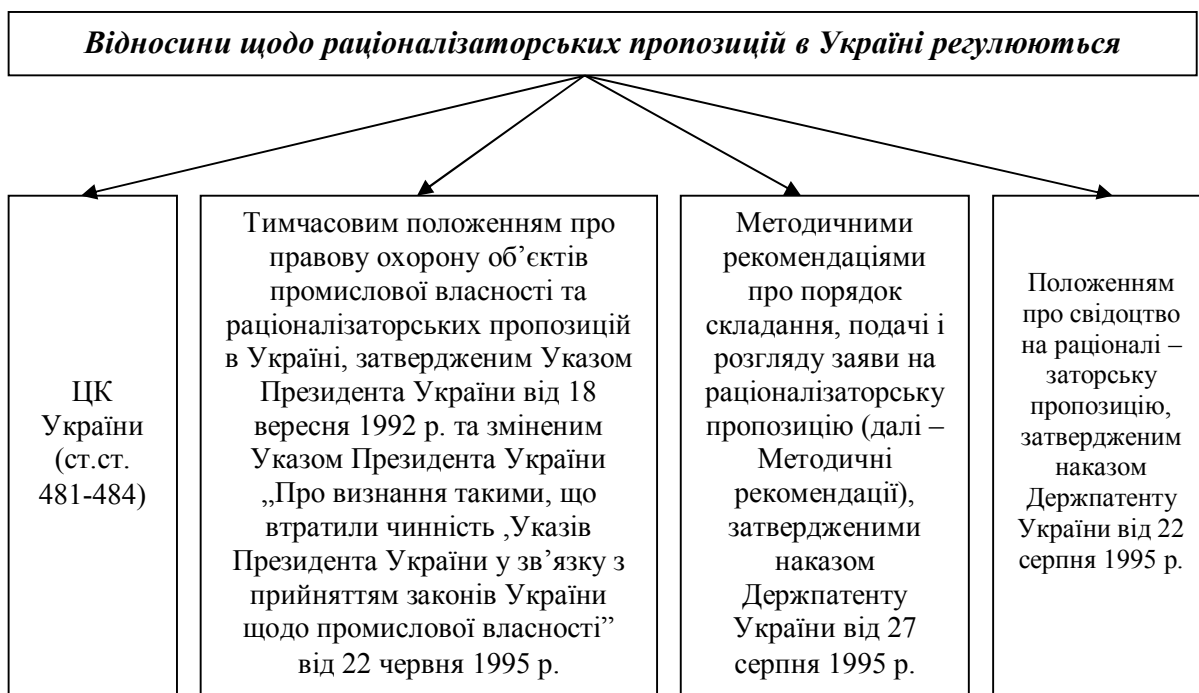
Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю належать особі, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею, якщо інше не встановлено договором.

Неправомірне збирання відомостей, що становлять комерційну таємницю – добування протиправним способом зазначених відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання

Розголошення комерційної таємниці – ознайомлення іншої особи без згоди особи, уповноваженої на те, з відомостями, що відповідно до закону становлять комерційну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання

Схиляння до розголошення комерційної таємниці – спонукання особи, якій були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків відомості, що відповідно до закону становлять комерційну таємницю, до розкриття цих відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА РАЦІОНАЛІЗАТОРСЬКУ ПРОПОЗИЦІЮ

Поняття, ознаки та об'єкти раціоналізаторської пропозиції

Відповідно до ст. 481 ЦК України *раціоналізаторською пропозицією* є визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення в будь-якій сфері її діяльності.

Для визнання пропозиції раціоналізаторською вона має відповідати таким ознакам:
<p>1. Бути технічним або організаційним рішенням. Таке рішення виконує роль родової ознаки, має комплексний характер та означає, що:</p> <ul style="list-style-type: none">
- пропозиція має містити конкретне вирішення завдання, а не просто його постановку. Раціоналізатор повинен у своїй пропозиції дати конкретні вказівки на те, що і як необхідно зробити, що одержати бажаний результат;
- вирішення завдання повинно мати технічний, організаційний характер, тобто раціоналізаторська пропозиція повинна вирішувати практичне завдання за допомогою технічних, організаційних засобів.
<p>2. Мати новизну, тобто бути невідомою на підприємстві. Раціоналізаторська пропозиція є новою для підприємства, якому вона подана, якщо згідно з наявними на даному підприємстві джерелами інформації ця або тотожна поданій пропозиція не була відома в мірі, достатній для її практичного використання.</p> <p>Пропозицію не вважають новою, якщо подання заявки за встановленою формою зазначено або ж таке рішення:</p> <ul style="list-style-type: none">
- вже використовували на цьому підприємстві, крім випадків, коли рішення використовували за ініціативою автора протягом не більше 3 місяців до подання заявки;

- передбачено наказами чи розпорядженнями адміністрації;
- розроблено технічними службами цього підприємства;
- заявлено іншою особою, якій належить першість на цю або тотожну пропозицію. Першість визначається датою надходження на підприємство правильно оформленої заявки на раціоналізаторську пропозицію;
- рекомендовано вищою організацією або опубліковано в інформаційних виданнях з розповсюдження передового досвіду в цій галузі;
- передбачено обов'язковими для підприємства нормативами.

3. Бути корисною. Раціоналізаторська пропозиція є корисною для підприємства, якому вона подана, якщо її використання дає змогу підвищити економічну ефективність виробництва, одержати кращий дохід (прибуток) або одержати інший позитивний ефект. Позитивний ефект може полягати в будь-якому підвищенні технічного рівня виробництва, поліпшенні умов та безпеки праці, зниженні негативного впливу на навколишнє середовище тощо.

<p><i>Не визнається раціоналізаторською пропозицією, яка:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - знижує надійність та інші показники якості продукції; - погіршує умови праці, якість робіт; - викликає або збільшує рівень забруднення навколишнього природного середовища; - ставить лише завдання або тільки визначає ефект, що може бути одержаний від застосування пропозиції, без вказівки конкретного рішення; - забезпечує досягнення позитивного ефекту шляхом заходів організаційного, а не технічного характеру (поліпшення стану робочих місць, упорядкування системи матеріально-технічного забезпечення виробництва, обліку і звітності, зміна графіків роботи і ремонту устаткування чи транспортних засобів, скорочення часу доставки вантажів тощо); відноситься до засобів організації і управління господарством (планування, фінансування), виконання, викладання, дослідження, проектування, розрахунку, а також до систем інформації; - відноситься до умовних позначень, розкладів, правил гри, дорожнього руху, судноплавства, складання шкал, таблиць, діаграм, графіків, номограм, якщо вони не призводять до зміни конструкції приладів, що їх містять, або технології виробництва; - передбачає зміну розміщення устаткування в приміщеннях, будинках, спорудах, якщо воно не призводить до удосконалення технологічного процесу; - спрямована на заміну будівельних конструкцій, матеріалів, деталей, виробів на відомі, застосування яких передбачено обов'язковими для підприємства будівельними нормами, правилами та іншими нормативними документами по будівництву, а також якщо ця заміна призводить до порушення технічних правил по економному витрачання будівельних матеріалів; - спрямована на зміну міст розробки кар'єрів, забору води для потреб будівництва, вивезення ґрунту, на зміну протяжності інженерних комунікацій, якщо така пропозиція не містить ознак раціоналізаторської пропозиції, а також на скорочення протяжності
--	---

<p>Не визнається раціоналізаторською пропозицією, яка:</p>	<p>інженерних комунікацій у зв'язку зі змінами технічних умов на їх приєднання, викликане приближенням до об'єкта будівництва джерел і трас електропостачання, зв'язку, газу забезпечення, тепло забезпечення, водопроводу з причин, які не залежать від будівельної організації;</p> <p>- пов'язана зі змінами проектних рішень, якщо заяву на нього подано після узгодження цих змін із замовником, крім випадків, коли пропозиція використовувалась з ініціативи автора протягом не більше 3-х місяців до подачі Заяви;</p> <p>- зроблена працівником проектної організації, що здійснює авторський нагляд в процесі будівництва, по зміні проектних рішень.</p>
---	---

Об'єктом раціоналізаторської пропозиції може бути:

матеріальний об'єкт. Ним може бути пристрій (конструкція чи виріб) або речовина. *Пристрій* – це система розташованих у просторі елементів, які взаємодіють між собою. *Речовина* – матеріальне утворення, яке є сукупністю взаємопов'язаних елементів.

процес у будь-якій сфері технології чи організації. Процес – це будь-які дії, виконані у певній послідовності та з додержанням певних правил. Він може бути технологічним, тобто таким, що здійснюється над матеріальними об'єктами, або організаціями.

Суб'єкти права на раціоналізаторську пропозицію

<p>Відповідно до ст. 483 ЦК України суб'єктами права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію є:</p>	<p>автор раціоналізаторської пропозиції</p>
	<p>юридична особа, якій подана раціоналізаторська пропозиція</p>

Автор раціоналізаторської пропозиції

- фізична особа, творчою працею якої створено рішення, яке визнано раціоналізаторською пропозицією. Для визнання особи автором раціоналізаторської пропозиції не має значення його вік та стан здоров'я.

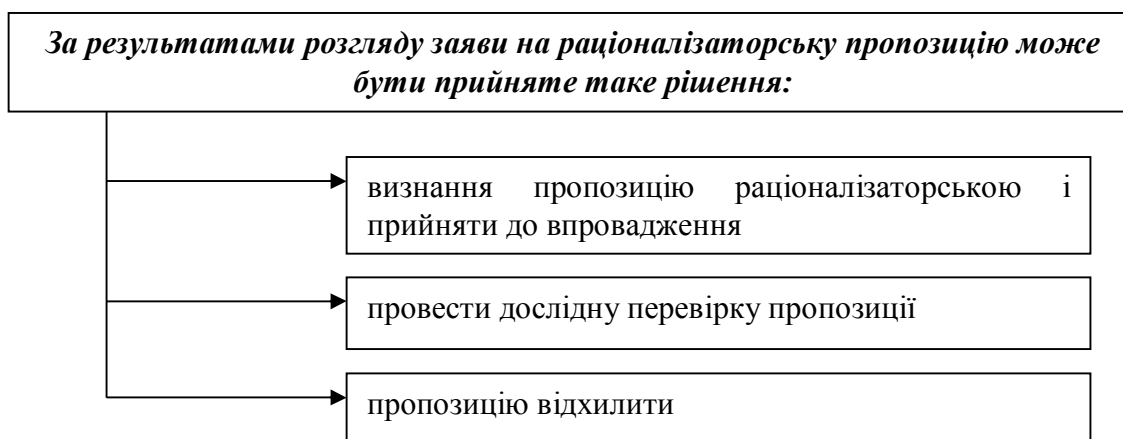
Оформлення права на раціоналізаторську пропозицію

Оформлення права на раціоналізаторську пропозицію починається зі складання і подання заяви. Заява складається автором за формою, затвердженою Міністерством статистики України. Заява подається підприємству, до діяльності якого відноситься пропозиція, незалежно від того, працює автор на цьому підприємстві чи ні. *Пропозиція відноситься до діяльності підприємства*, якщо вона може бути використана ним у технологічному процесі, в продукції, що виробляється, або в застосовуваній техніці.

За заявою, що надійшла, проводиться перевірка дотримання вимог, встановлених Методичними рекомендаціями. Вірно складена заява приймається до розгляду, реєструється в Журналі реєстрації раціоналізаторських пропозицій (далі – Журнал) за формою, затвердженою Міністерством статистики України, в день її одержання, незалежно від рішення, котре буде прийняте згодом. На заяві проставляється дата її надходження і номер, за яким вона зареєстрована в Журналі.

<p>Якщо заява не приймається до розгляду і не реєструється в Журналі, то вчиняються такі дії:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - заява в 5-денний термін з дня її надходження повертається авторові із зазначенням причини відмови в реєстрації чи з роз'ясненням, куди її треба подати. Причини відмови в реєстрації пропозиції повинні бути викладені в письмовому вигляді з зазначенням найменування пропозиції і дати її надходження на підприємство; - при незгоді автора з відмовою у прийнятті до розгляду його заяви, він може подати заперечення на цю відмову керівнику підприємства. Заперечення повинно бути розглянуте у 15-денний термін; - у разі задоволення заперечення автора заяву слід прийняти до розгляду і зареєструвати в Журналі за первинною датою надходження, про що здійснюється відповідний запис у графі «Примітка» Журналу; - заява, яка не підлягає реєстрації в Журналі, реєструється як вхідна кореспонденція
--	--

Зареєстрована заява на раціоналізаторську пропозицію піддається своєрідній експертизі по суті, яка полягає у визначенні наявності у пропозиції технічного рішення, новизни та корисності. Вона направляється для отримання висновку по пропозиції тим підрозділам і службам, до діяльності яких вона безпосередньо відноситься.

Рішення по пропозиції приймається керівником підприємства чи керівником відповідного підрозділу, на якого це покладено наказом по підприємству.

По пропозиції, яка визнана підприємством раціоналізаторською, здійснюються організаційно-технічні заходи, що забезпечують її використання (включення у відповідні плани, видання наказів чи

розпоряджень про використання пропозиції, зміна у зв'язку з пропозицією нормативно-технічної документації тощо).

Запис про прийняте рішення робиться у розділі заяви «Рішення, яке прийняте по пропозиції».

Заява розглядається і по ній приймається рішення на підприємстві протягом місяця від дати її надходження. Про прийняте рішення слід повідомити автора (співавторів).

У випадку незгоди автора з рішенням про відмову у визнанні пропозиції раціоналізаторською або у прийнятті її до використання, він може у місячний термін від дати одержання рішення подати заперечення керівнику підприємства, який прийняв це рішення.

Заперечення автора розглядається науково-технічною радою або аналогічним органом підприємства в місячний термін від дати його надходження. На прохання автора до розгляду заперечення запрошуються представники первинної профспілкової організації або ТВР України.

Рішення, прийняте після розгляду заперечення, є остаточним.

Після винесення рішення про визнання пропозиції раціоналізаторською та прийняття її до використання у встановленому порядку вносяться зміни у нормативну і технічну документацію.

Після прийняття рішення про визнання пропозиції раціоналізаторською та прийняття її до використання протягом місячного строку автору (співавторам) має бути видане Свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію.

Свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію є безстроковим документом і діє в межах того підприємства, яке його видало.

У разі, коли свідоцтво загублене, на прохання автора (співавторів) підприємством (організацією, установою) видається дублікат. Напис «Дублікат» робиться на бланку свідоцтва на раціоналізаторську пропозицію над словом «Свідоцтво» прописними буквами.

Використання раціоналізаторської пропозиції

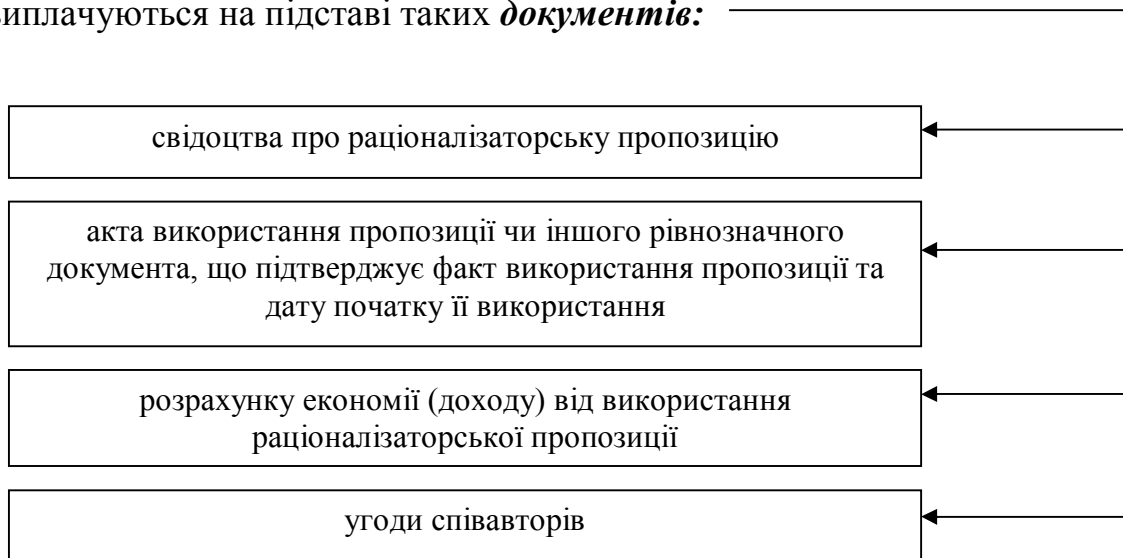
Нині питання щодо використання раціоналізаторських пропозицій недостатньо врегульовано в нормативних актах України. У зв'язку з цим, відповідно до постанови Верховної Ради України від 12 вересня 1991 р. за № 1545-12 «Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР», до прийняття відповідних нормативних актів в Україні застосовують акти законодавства Союзу РСР з питань, які не врегульовані законодавством України, за умови, що вони не суперечать Конституції та законам України.

Відповідно до п.4 Інструкції про порядок виплати винагороди за відкриття, винаходи і раціоналізаторські пропозиції, затвердженої постановою Держкомітету у справах винаходів і відкриттів Ради Міністрів СРСР від 15 січня 1974 р. (далі – Інструкція) **використання раціоналізаторської пропозиції** – це її застосування у виробничому процесі.

Використанням також вважають застосування раціоналізаторської пропозиції, спрямованої на вдосконалення виготовлення і випробування дослідного зразка. Дату початку використання зазначають в акті про використання раціоналізаторської пропозиції, затвердженому Міністерством статистики України.

Порядок та підстави виплати винагороди за раціоналізаторські пропозиції

Відповідно до п. 9 Інструкції винагороду авторам на підприємстві виплачуються на підставі таких **документів**:

Первинним документом, що засвідчує виникнення у підприємства зобов'язань із виплати винагороди авторам раціоналізаторської пропозиції, є акт про використання.

Право на отримання винагороди автор (співавтори) раціоналізаторської пропозиції має протягом 2 років від дати початку використання її на підприємстві, що видало свідоцтво.

Винагорода сплачується автору відповідно до договору, але не пізніше 3 місяців після закінчення кожного року використання раціоналізаторської пропозиції. Розмір винагороди визначають умови договору між автором і підприємством.

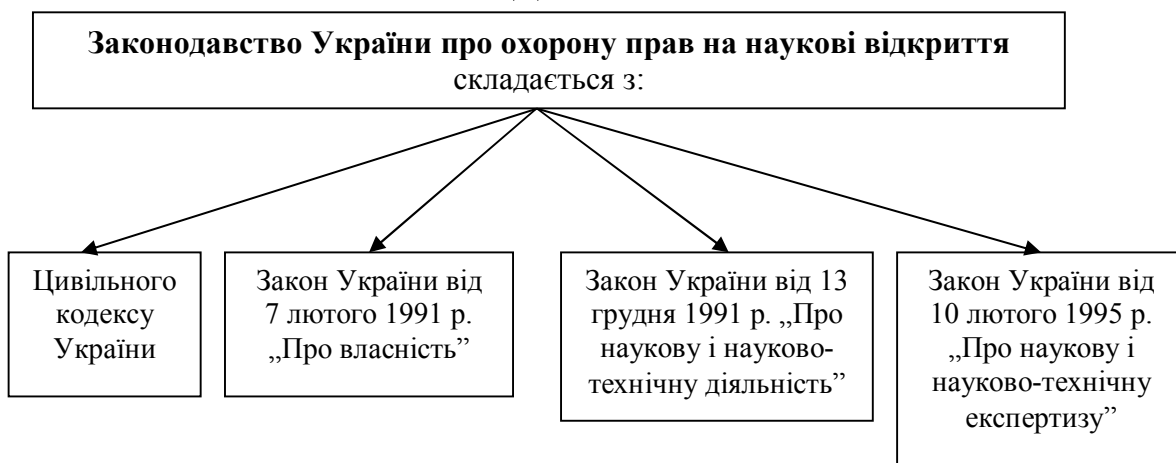
Права автора раціоналізаторської пропозиції

Автори раціоналізаторських пропозицій мають *особисті немайнові та майнові права*, які забезпечують суспільне визнання їхніх заслуг і задоволення майнових інтересів.

Відповідно до ст. 484 ЦК України:

- автор раціоналізаторської пропозиції *має право* на добросовісне заохочення від юридичної особи, якій цю пропозицію подано;
- юридична особа, яка визнала пропозицію раціоналізаторською, *має право* на її використання в будь-якому обсязі.

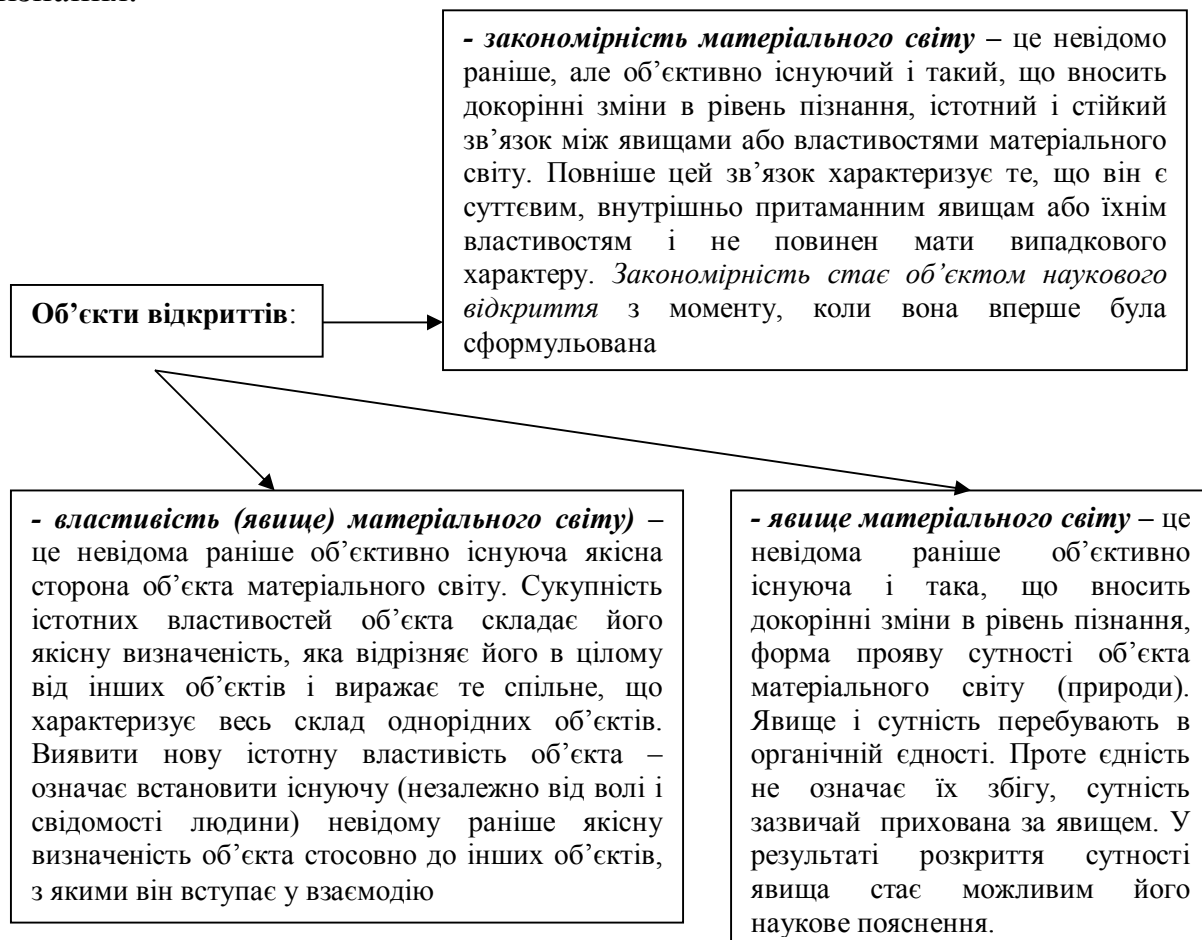
ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА НАУКОВЕ ВІДКРИТТЯ

Якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України про наукові відкриття, то застосовуються правила міжнародного договору.

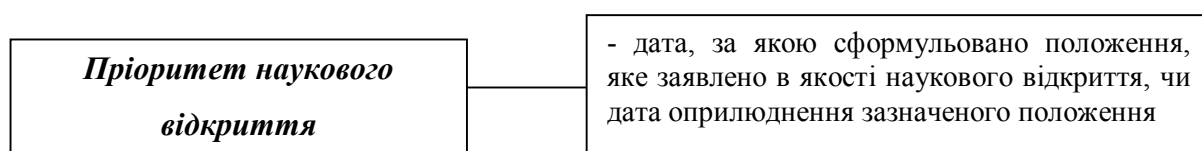
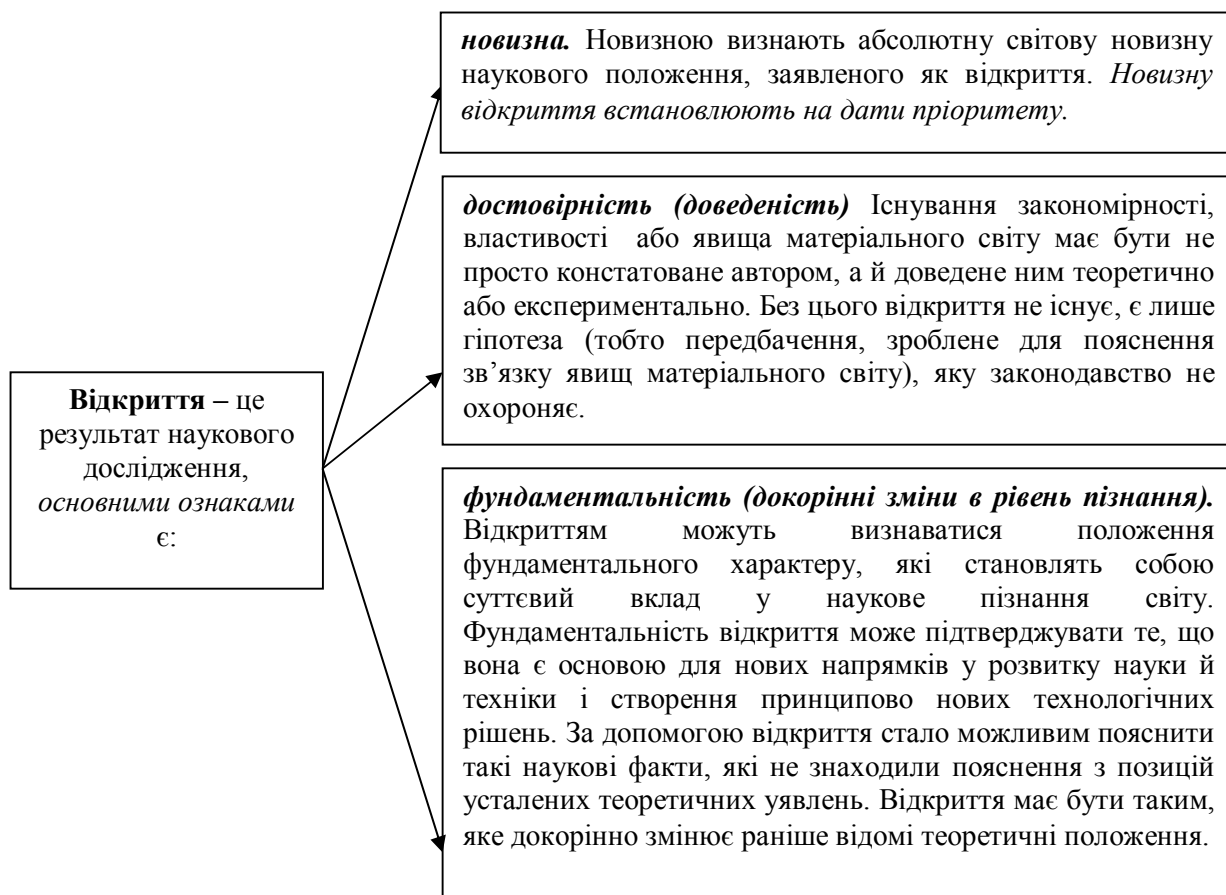
Поняття та ознаки наукового відкриття

Відповідно до ст. 45 7 ЦК України **науковим відкриттям** є встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, які вносять докорінні зміни у рівень наукового пізнання.

Кожен із названих об'єктів відкриттів може бути визнаним відкриттям окремо, лише за умови, що зазначені закономірність, властивість чи явище не були відомі раніше – вони виявлені вперше в світі.

Особливості пріоритету наукового відкриття:	встановлюється за датою, коли наукове відкриття було вперше сформульоване або за датою оприлюднення наукового відкриття;
	якщо заявка на видачу диплому на відкриття не містить даних, які офіційно підтверджують дату встановлення пріоритету в зазначеному порядку, пріоритет наукового відкриття встановлюється за датою надходження до Установи заявки на наукове відкриття;
	може бути встановлено окремо за датами опублікування сутності наукового відкриття і приведення доказів його достовірності у разі, якщо ці дати не співпадають

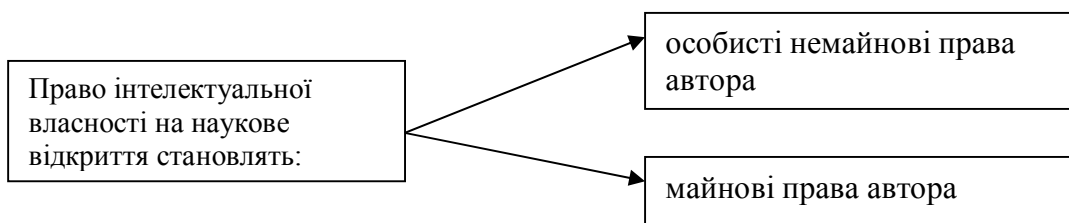
Оприлюднення наукового відкриття

- здійснена автором за його згодою дія, що вперше робить сутність та докази достовірності наукового відкриття доступними для публіки шляхом опублікування, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо.

До положень, невідповідних вимогам, які висувають до відкриття відносять:	поодинокі факти, окремі залежності, а також закономірності, властивості та явища, що не змінюють докорінно рівень пізнання;
	гіпотези, зокрема ймовірні уявлення про будову матерії, походження планет, корисні копалини, існування різноманітних силових полів тощо;
	вирішення математичних задач, встановлення абстрактних залежностей, доведення різних математичних теорем тощо;
	результати, що уточнюють уже відомі положення;
	виявлення комет, планет та інших просторових утворень;
	твердження, що суперечать науково обґрунтованим і експериментально підтвердженому у світовій науці ознакам;
	результати науково-дослідних і проектно-конструкторських робіт, що стосуються предмета можливих заявок на винаходи;
	виявлення і виведення нових видів рослин, тварин і мікроорганізмів; Виявлення нових морфологічних структур, зокрема в галузі біології, медицини, геології.

Установа разом з НАН України видає автору (співавторам) наукового відкриття **диплом на наукове відкриття**, якщо протягом шести місяців з дати публікації про наукове відкриття в офіційному бюлетені Установи проти реєстрації не буде заперечень. Організація, в якій було створено наукове відкриття, має право на одержання **свідоцтва на наукове відкриття**.

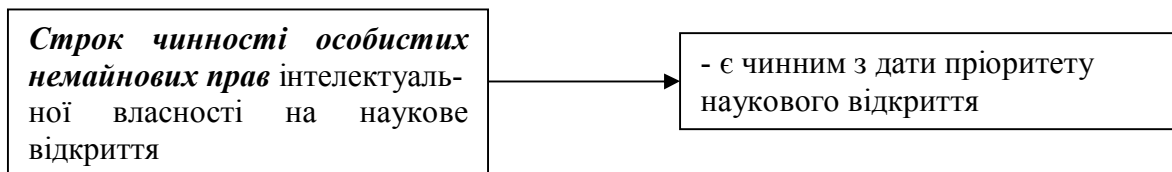
Права автора наукового відкриття

Особистими немайнними правами

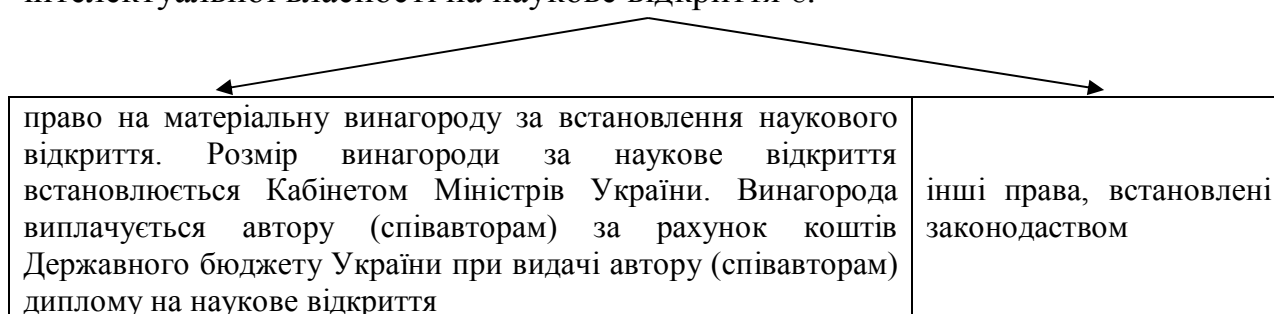
інтелектуальної власності на наукове відкриття є:

право про виз – нання автором наукового від- криття	право на пріо – рите наукового відкриття	право першкод- жати будь-яко- му посяганню на право на нау- кове відкриття, здатне завдати шкоди честі чи репутації автора наукового від – криття	право на прис – воєння науко – вому відкриттю імені автора або спеціальної наз- ви – здійсню – ється на проха – ння автора. Присвоєння науковому від- криттю ім'я автора або спеціальна наз – ва зазначаються в дипломі та свідоцтві на наукове відкриття	право вимагати зазначення свого імені у зв'язку з вико – ристанням на – укового відкри- ття, якщо це практично мож- ливо
--	--	--	--	--

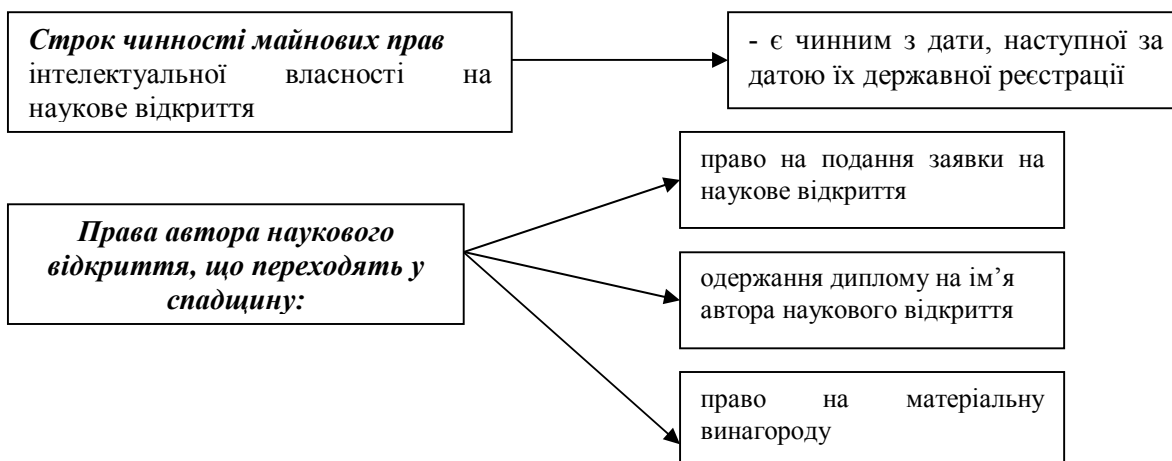

Майновими правами

інтелектуальної власності на наукове відкриття є:

Майнові права належать автору чи його правонаступнику.

Лекція 5.

Тема: Економіка інтелектуальної власності.

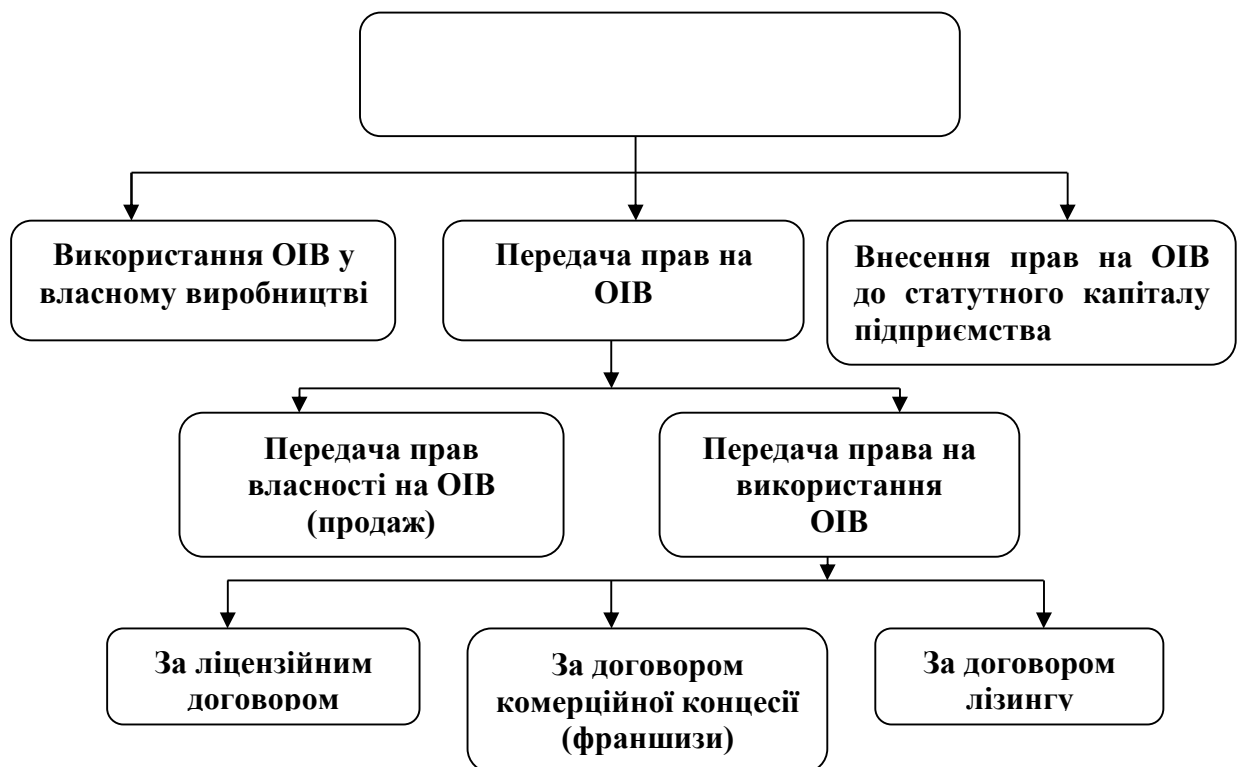
1. Актуальні проблеми комерціалізації інтелектуальної власності.
2. Договори в сфері інтелектуальної власності.
3. Вартісне оцінювання об'єктів інтелектуальної власності в ринковій економіці.

Самі по собі ідеї цінні, але будь-яка ідея, врешті-решт, лише ідея. Завдання полягає в тому, щоб реалізувати її практично.

Г. Форд

Метою комерціалізації є отримання прибутку за рахунок використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві або продажу чи передачі прав на їх використання іншим юридичним чи фізичним особам.

Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності - це взаємовигідні (комерційні) дії всіх учасників процесу перетворення результатів інтелектуальної праці у ринковий товар.

Види договорів

Ліцензія - це надання особою, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності іншій фізичній чи

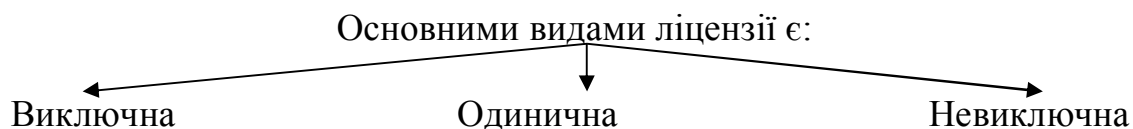
юридичній особі письмового дозволу (повноваження) на право використання нею цього об'єкта в певній обмеженій сфері.

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності може бути оформлена як:

- окремий документ;
- складова частина ліцензійного договору.

•

Обсяг прав, що передають за ліцензією, визначаються видом ліцензії.

Виключна ліцензія – видається лише одному ліцензіату і виключає можливість використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері.

- Передбачає надання виняткового права на використання об'єкта промислової власності одному ліцензіату (ліцензіар користується лише правом самостійного використання об'єкту ліцензування у певних межах).

- Гарантує, що ліцензіат не буде мати конкуренції навіть з боку ліцензіара і залежних від нього суб'єктів.

Одинична ліцензія – видається лише одному ліцензіату і виключає можливість видачі ліцензіаром іншим особам ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, але не виключає можливості використання ліцензіаром цього об'єкта у зазначеній сфері.

- Передбачає передання всіх прав на використання об'єкта права інтелектуальної власності одній особі на весь термін дії охоронного документа.

- Гарантує ліцензіату неможливість видачі ліцензіаром дозволу на переданий об'єкт права інтелектуальної власності іншим виробникам на обумовленій території.

Невиключна ліцензія – не виключає можливості використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена ліцензією та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері.

- Передбачає обмежене право використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензіар зберігає всі права як щодо використання, так і надання ліцензій необмеженому колу осіб).

- Не гарантує ліцензіату неможливості видачі ліцензіаром дозволу на переданий об'єкт права інтелектуальної власності іншим виробникам на обумовленій території.

Ліцензійний договір – це право чин, на підставі якого власник (володілець) запатентованого чи незапатентованого об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензіар) надає фізичній чи юридичній особі (ліцензіатові) дозвіл (ліцензію) на право використання об'єкта інтелектуальної власності у певному місці і протягом певного часу, а ліцензіат зобов'язується сплачувати винагороду за право використання об'єкта інтелектуальної власності .

Істотні умови ліцензійного договору можна поділити на дві групи:

Об'єктивні	Суб'єктивні
(передбачені законом або є необхідними для даного виду договорів):	(ті, що на вимогу будь-якої сторони мають бути узгоджені між ними):
Сторони договору	Вид ліцензії
Предмет договору	Розмір, порядок і строки виплати плати за використання об'єкта права інтелектуальної власності
Конкретні права, що надаються договором	Строк чинності договору
Способи використання об'єкта інтелектуальної власності	
Територія та строк, на які надаються права	

Предметом договору є об'єкт права інтелектуальної власності, тобто результат творчої праці – твір, втілений у таку об'єктивну форму, що робить його придатним для сприймання іншими особами, відтворення і розповсюдження.

Не можуть бути предметом ліцензійного договору права на використання об'єкта інтелектуальної власності, які на момент укладення договору не були чинними.

За ліцензійним договором надається невиключна ліцензія, якщо інше не встановлено договором.

Права на використання об'єкта права інтелектуальної власності та способи його використання, які не визначені ліцензійним договором, є такими, що не надані ліцензіату.

Якщо у ліцензійному договорі відсутня умова про територію, на яку поширюються надані права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, дія ліцензії поширюється на всю територію України.

Якщо у ліцензійному договорі про видання або інше відтворення твору винагорода визначається у вигляді фіксованої грошової суми, то в договорі обов'язкового обумовлюється максимальний тираж твору.

Умови ліцензійного договору, які суперечать нормам Цивільного кодексу України, є нікчемними.

Строк ліцензійного договору, встановлений договором повинен спливати не пізніше спливу строку чинності виключного майнового права на визначений у договорі об'єкт права інтелектуальної власності (наприклад, строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин 35 років (ст.488 ЦК України).

На визначення строку дії ліцензійного договору можуть впливати наступні фактори:

- наявність патентного захисту;
- умови договору про передання удосконалень;
- умови конкурентних пропозицій;
- умови платежів за договором;
- можливий строк морального старіння об'єкта;
- можливості партнерів щодо строків поставок технічної документації, спеціального устаткування, монтажу, пуско-налагоджувальних робіт;
- час, необхідний для освоєння ліцензійної продукції;
- зацікавленість ліцензіата в більш короткому терміні дії договору при комбінованих платежах тощо.

Ліцензіар може відмовитись від ліцензійного договору у разі порушення ліцензіатом встановленого договором терміну початку використання об'єкта права інтелектуальної власності.	Ліцензіар або ліцензіат може відмовитися від ліцензійного договору у разі порушення другою стороною інших умов договору.
--	---

Типовий ліцензійний договір затверджують уповноважені відомства або творчі спілки.
Зміст типового ліцензійного договору не регламентується і визначається вільним волевиявленням сторін.
Типовий ліцензійний договір вважається дійсним ,якщо він укладений у письмовій формі і підписаний сторонами.
Типовий ліцензійний договір набирає чинності щодо будь-якої іншої особи лише після державної реєстрації в патентному відомстві.

Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності.

Договір про створення за замовленням і використання об'єкта прав інтелектуальної власності є правочином, за яким одна сторона (творець – художник, письменник, композитор) зобов'язується створити об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до вимог другої сторони (замовника) та в установлений строк.

Особливістю договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності є відсутність предмета договору на

момент його укладення. Твір науки, літератури, мистецтва створюється автором за замовленням іншої сторони.

- Договором визначені способи та умови використання замовником об'єкта права інтелектуальної власності.
- Оригінал твору образотворчого мистецтва, створеного на замовлення, переходить у власність замовника. Майнові права на цей твір залишаються за його автором, якщо інше не встановлено договором.
- Умови договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, що обмежують право творця цього об'єкта на створення інших об'єктів, є нікчемними.

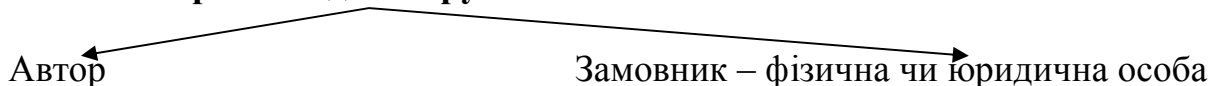
Істотні умови договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності: предмет, строк, способи та умови використання об'єкта, ціна. Інші умови договору (строк, ціна тощо) визначаються домовленістю сторін.

Предметом договору є об'єкт права інтелектуальної власності. Виділяють такі види договорів про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності:

- договори на створення літературних, музичних творів;
- аудіовізуальних творів;
- творів архітектури;
- видавничі, постановочні, сценарні договори;
- договір про депонування рукопису;
- про використання твору декоративно-прикладного мистецтва в промисловості;
- договір про публічне виконання твору;
- про управління майновими правами автора;
- договір на створення і використання комп'ютерних програм;
- договір про створення твору образотворчого мистецтва тощо.

Так, наприклад, за договором **художнього замовлення (створення твору образотворчого мистецтва)** автор (художник) зобов'язується створити і передати замовнику в обумовлений договором строк твір образотворчого мистецтва, а замовник зобов'язується виплатити автору обумовлену цим договором винагороду.

Сторонами договору є:

Предметом договору є різноманітні твори образотворчого мистецтва (твори живопису, графіки, скульптури, фотографічні твори тощо), які створюються автором на замовлення організацій та приватних осіб і стають власністю останніх.

Права та обов'язки сторін за договором про створення за замовленням та використанням об'єкта права інтелектуальної власності обумовлюються самими сторонами. Посилаючись на практичні дані, можна визначити такі обов'язки сторін:

Обов'язки автора	Обов'язки замовника
Створити особисто визначений договором об'єкт права інтелектуальної власності	Прийняти створений відповідно до умов договору об'єкт права інтелектуальної власності
Передати об'єкт інтелектуальної власності замовнику у встановлений договором строк	Використовувати об'єкт права інтелектуальної власності протягом встановленого строку на умовах та способах, визначеними договором, не порушуючи при цьому особистих немайнових прав автора
Змінити твір, відповідно до вказівок замовника	Сплатити автору визначену договором винагороду
Брати участь у підготовці твору до використання	Не передавати право на використання твору третім особам ,якщо договором не передбачено інше

Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності – це правочин, за яким одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає другій стороні частково або у повному обсязі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах.

Автору та іншій особі, яка має авторське право, належить виключне право надавати іншим особам дозвіл на використання твору будь-яким одним або всіма відомими способами на підставі авторського договору.

Передача права на використання твору іншим особам може здійснювати на підстав авторського договору про:

- передачу виключного права на використання твору;
- передачу невиключного права на використання твору.

<p>За авторським договором про передачу виключного права на використання твору автор (чи інша особа, яка має виключне авторське право) передає право використовувати твір певним способом і у встановлених межах тільки одній особі, якій ці права передаються, і надає цій особі право дозволяти або забороняти подібне використання твору іншим особам. При цьому за особою, яка передає виключне право на використання твору, залишається право на використання цього твору лише в частині прав, що не передаються.</p>	<p>За авторським договором про передачу невиключного права на використання твору автор (чи інша особа, яка має авторське право) передає іншій особі право використовувати твір певним способом і у встановлених межах. При цьому за особою, яка передає невиключне право, зберігається право на використання твору і на передачу невиключного права на використання твору іншим способом.</p>
---	---

Істотними умовами договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності є:

- строк дії договору;
- способи використання об'єкта інтелектуальної власності;
- територія, на яку поширюється право, що передається за договором;
- розмір і порядок виплати авторської винагороди;
- інші умови, щодо яких за вимогою однієї із сторін необхідно досягнення згоди.

Умови договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, що погіршують становище творця відповідного об'єкта або його спадкоємців порівняно зі становищем, передбаченим цивільним законодавством, а також обмежують право творця на створення інших об'єктів, є нікчемними.

Договір укладається в письмовій формі. В усній формі може укладатися договір про використання твору в періодичних виданнях.

Договір комерційної концесії

Стаття 1115 Цивільного кодексу України

Визначає, що за договором комерційної концесії одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг.

На підставі договору комерційної концесії здійснюється оплатне надання виключних прав на об'єкти інтелектуальної власності: комерційну інформацію, знаки для товарів і послуг, фірмове найменування тощо для використання іншим суб'єктом в його підприємницькій діяльності.

Існує декілька видів договору комерційної концесії:

Торговий (відкриття торговельною організацією мережі магазинів, які юридично не є її структурними підрозділами);

Збутовий (побудова єдиної розгалуженої збутової мережі, функціонування якої перебуває під контролем виробника товару);

У сфері обслуговування та надання послуг (відкриття мережі фірмових готелів, ресторанів, юридичних, консалтингових фірм тощо);

Виробничий (розширення виробництва товарів та просування їх на нові ринки).

Сторонами договору виступають правоволодільць та користувач — фізичні та юридичні особи, які на момент укладення договору зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності:

Право володільць

Особа, якій належать виключні права на об'єкт інтелектуальної власності, право на використання яких вона передає користувачеві

Користувач

особа, яка одержує можливість використовувати виключні права правоволодільця

Предметом договору є право на використання об'єктів права інтелектуальної власності – торговельних марок, промислових зразків, винаходів, комерційних таємниць, комерційного досвіду тощо.

<i>Таким чином, предмет договору комерційної концесії складає:</i>
1. Комплекс виключних прав, які закріплені за право володільцем і індивідуалізують його (право на фірмове найменування) або вироблені ним товари, роботи, послуги, що надаються.
2. Можливість використання комерційної інформації, яка належить право володільцю і не підлягає спеціальній державній реєстрації, а також його діловій репутації і комерційного досвіду, в т. ч. у вигляді різної документації по організації по організації і веденню підприємницької діяльності.
3. Технічне і консультативне сприяння користувачеві з боку правоволодільця з метою забезпечення необхідної якості вироблених (наданих) за договором товарів, робіт, послуг.

Ціна договору – винагорода, яку користувач сплачує право володільцю.

Складається з двох частин:

плата за приєднання до фірмової мережі право володільцю;

періодичні платежі, що визначаються у відсотках від прибутку користувача.

Строк договору встановлюється сторонами.

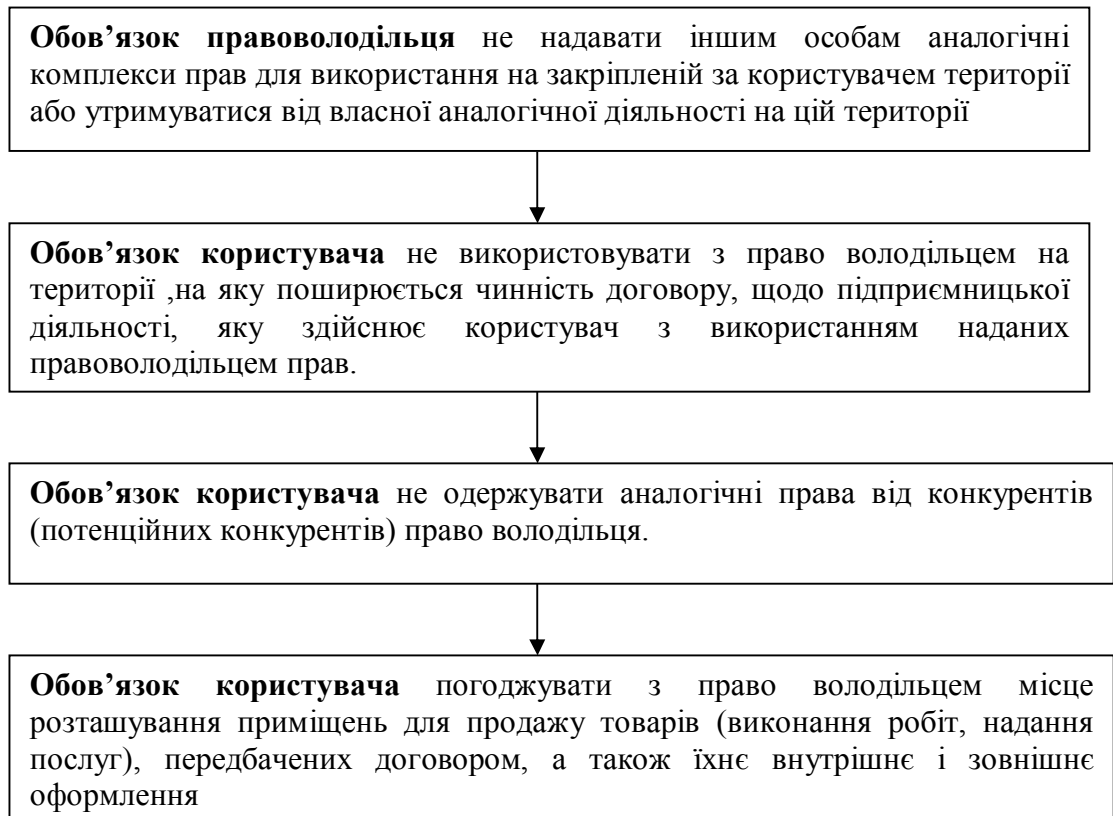
Форма договору – письмова, підлягає державній реєстрації.

Обов'язки сторін

Правоволодільця	Користувача
Передати користувачеві технічну та комерційну документацію, надати іншу інформацію, необхідну для здійснення прав, наданих за договором	Використовувати торговельну марку та інші позначення правоволодільця визначеним у договорі способом
Проінформувати користувача та його працівників з питань, пов'язаних із здійсненням переданих прав	Забезпечити відповідність якості товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються, надаються) відповідно до договору комерційної концесії, якості аналогічних товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються, надаються) правоволодільцем

Забезпечити державну реєстрацію договору	Дотримуватися інструкцій та вказівок правоволодільця, спрямованих на забезпечення відповідності характеру, способів та умов використання комплексу наданих прав використанню цих прав правоволодільцем
Надавати користувачеві постійне технічне та консультативне сприяння, включаючи сприяння у навчанні та підвищенні кваліфікації працівників	Надавати покупцям (замовникам) додаткові послуги, на які вони могли б розраховувати, купуючи (замовляючи) товари (роботи, послуги) безпосередньо у правоволодільця
Контролювати якість товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються, надаються) користувачем на підставі договору	Інформувати покупців (замовників) найбільш очевидним способом про використання ним торговельної марки та інших позначень правоволодільця за допомогою комерційної концесії
	Не розголошувати секрети виробництва правоволодільця, іншу одержану від нього конфіденційну інформацію

Особливі умови комерційної концесії

Припинення договору комерційної концесії

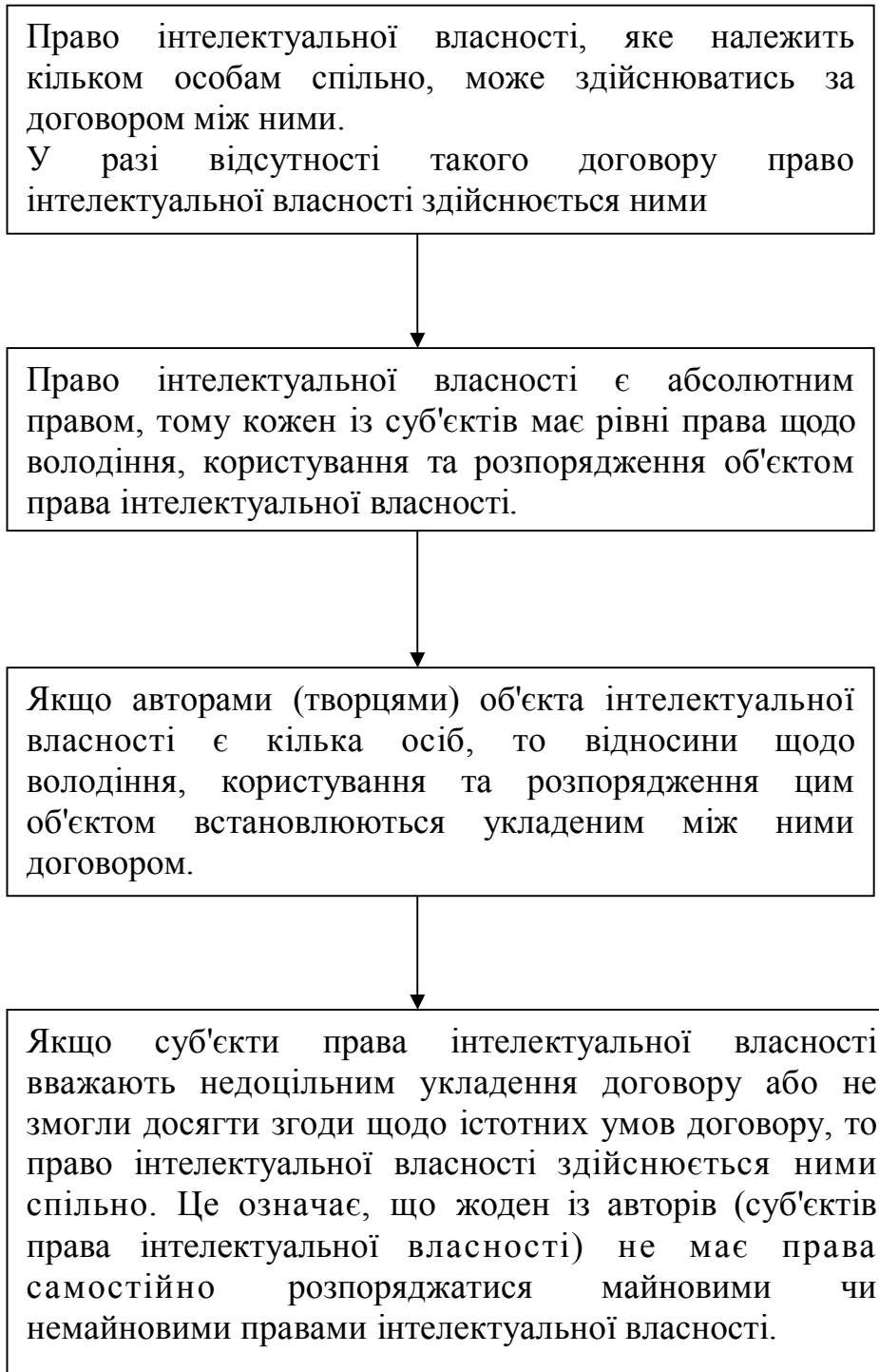
Розірвання договору комерційної концесії можливе за ініціативою сторін шляхом односторонньої відмови від договору в повному обсязі.

Кожна із сторін договору, строк якого не встановлений, може у будь-який час відмовитись від договору, повідомивши про це другу сторону не

менш як за шість місяців, якщо більш тривалий строк не встановлений самим договором.

Припинення договору комерційної концесії підлягає державній реєстрації, після якої користувач позбавляється права використовувати передбачений договором комплекс виключних прав на об'єкт інтелектуальної власності.

Здійснення права інтелектуальної власності, яке належить кільком особам

Права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору

Особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт. У визначених законом випадках, окремі особисті немайнові права на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, можуть належати юридичній або фізичній особі, де або у якої працює працівник.

Майнові права на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належить працівникові, який створив цей об'єкт та юридичній або фізичній особі, де або у якої він працює, якщо інше не встановлено договором.

Особливості здійснення майнових прав інтелектуальної власності на об'єкт створений у зв'язку з виконанням трудового договору, можуть бути встановлені законом.

Підходи та методи розрахунку вартості об'єктів інтелектуальної власності

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

Основні терміни і поняття

Комерціалізація інтелектуальної власності. Механізм комерціалізації інтелектуальної власності. Ліцензування. Ліцензійна угода. Ліцензія. Ліцензіар. Ліцензіат. Види ліцензій: виключні, невиключні, патентні, безпатентні, добровільні, примусові, відкриті тощо. Франчайзинг. Комерційна концесія. Ціна ліцензії. Методи визначення ціни ліцензії. Паушальні платежі. Роялті. Економічна ефективність ліцензування. Принципи оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності. Гудвіл. Підходи до оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності: витратний, порівняльний, прибутковий. Методи оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності: визначення початкових витрат; вартості заміщення; відновлюваної вартості; порівняльного аналізу продажу; звільнення від роялті; дисконтування; капіталізації прибутку.

Контрольні запитання і завдання

1. Розкрийте сутність та механізм комерціалізації інтелектуальної власності.
2. Охарактеризуйте основні способи розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в ринковій економіці.
3. У чому сутність та практичне значення ліцензійних угод.
4. Охарактеризуйте суб'єкти та об'єкти ліцензійних угод.
5. Як класифікують ліцензійні угоди?
6. Здійсніть порівняльний аналіз методів визначення ціни ліцензії.
7. Розкрийте сутність та специфіку паушальних платежів і роялті.
8. Яким чином, на вашу думку, можна використовувати зарубіжний досвід комерціалізації інтелектуальної власності в Україні?
9. Чому, на вашу думку, є необхідність вартісного оцінювання об'єктів інтелектуальної власності?
10. Розкрийте специфіку вартісного оцінювання об'єктів інтелектуальної власності.
11. Охарактеризуйте найважливіші принципи, на яких ґрунтується методичні підходи до оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності?
12. Розкрийте сутність витратного (інвестиційного) підходу до оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності. Які методи використовуються в рамках цього підходу?
13. Охарактеризуйте зміст та методи порівняльного (аналогового) підходу до оцінювання об'єктів інтелектуальної власності.
14. Розкрийте сутність та специфіку прибуткового (дохідного) підходу до визначення вартості об'єктів інтелектуальної власності.
15. Які методи оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності використовуються в рамках прибуткового підходу?

Лекція 6.

Тема: **Захист прав інтелектуальної власності.**

1. Загальні положення.
2. Форми порядки та способи захисту прав інтелектуальної власності.

Кожна людина має право на захист її моральних і матеріальних інтересів, що є результатом наукових, літературних або художніх праць, автором яких вона є.

Загальна декларація прав людини, 1948 р.

Кожна цивілізована держава закріплює за своїми громадянами певні права та обов'язки і намагається створити найсприятливіші умови для їх реалізації. Тому одним з найголовніших завдань держави є не лише проголошення, а й захист законних прав громадян. Відповідно до Конституції України (розділ 1) держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання.

Відповідно до ст. 431 ЦК України, порушення права інтелектуальної власності в т.ч. невизнання цього права чи посягання на нього, тягне за собою відповідальність, встановлену ЦК, іншим законом чи договором.

Правова охорона результату інтелектуальної, творчої діяльності надається за умови його відповідності вимогам закону. Будь-який твір літератури, науки і мистецтва, суміжні права підпадають під охорону права, якщо вони відповідають вимогам закону. Науково-технічним результатам інтелектуальної творчої діяльності правова охорона надається лише на підставі відповідної кваліфікації спеціальним державним органом управління і видачі правоохоронного документа. Правова охорона об'єктів права інтелектуальної власності обмежується лише територією України. Охорона прав на зазначені об'єкти на території інших держав здійснюється лише на підставі відповідних міжнародних конвенцій і договорів.

Чинне законодавство містить ряд важливих ознак, які характеризують правовідносини, пов'язані з захистом права власності, в т.ч. інтелектуальної власності. Зокрема, це такі, як: рівний захист суб'єкта права власності незалежно від форми власності; право власника на відшкодування як майнової так і моральної шкоди; захист права власності судом, господарським або третейським судом; непорушність права власності; захист речових прав на чуже майно на рівні і за нормами захисту права власності.

Специфіка цивільно-правового захисту права власності, як і інших майнових та особистих немайнових прав, полягає насамперед у застосуванні таких юридичних механізмів (засобів, способів), що забезпечують, як правило, усунення перешкод у здійсненні права власності та відновлення

майнового становища потерпілого власника за рахунок майнових благ порушника чи іншої зобов'язаної особи. Цьому не можуть сприяти повною мірою норми інших галузей права, наприклад, кримінального. У багатьох випадках потерпіла від злочину особа насамперед заінтересована не у притягненні злочинця до кримінальної відповідальності, а у відшкодуванні завданих матеріальних збитків, у поверненні викраденого майна, що досягається вже засобами цивільного права. Саме в цьому і полягають специфіка та переваги цивільно-правового захисту.

цивільно-правовий захист права власності – це система активних заходів, які застосовує власник, компетентні державні чи інші органи, спрямована на усунення порушень права власності, покладення виконання обов'язку з відновлення порушеного права на порушника.

Така система захисних заходів є складовою частиною загально-правового механізму захисту права власності.

Ст. 16 ЦК України визначено **загальні способи захисту прав та інтересів**, які можна застосувати і у разі порушення права власності:

- визнання права;
- визнання правочину недійсним;
- припинення дій, що порушують право;
- відновлення становища, яке існувало до порушення права;
- примусове виконання обов'язку в натурі;
- зміна правовідношення;
- припинення правовідношення;
- відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди;
- відшкодування моральної (немайнової) шкоди;
- визнання незаконними рішення, дії чи бездіяльності органу державної влади, органу влади АР Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

Що стосується захисту прав інтелектуальної власності, то суд відповідно до закону, може постановити рішення про:

- застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;
- зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;
- вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності;
- вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності;

- застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності (розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення;

- опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення.

З метою запобігання порушення права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів суд має право заборонити відповідачеві чи іншій особі вчиняти певні дії.

Для цього необхідна наявність таких умов:

- існування достатніх підстав вважати, що дана особа є порушником права інтелектуальної власності;

- зазначені дії стосуються виробництва, відтворення, розповсюдження, використання, а також транспортування, збереження або володіння виробами (товарами);

- є достатні підстави вважати, що об'єкти інтелектуальної власності є контрафактними;

- зазначені дії вчиняються з метою випуску в цивільний оборот цих контрафактних виробів (товарів).

Контрафактною є продукція (товари), вироблена з використанням об'єкта інтелектуальної власності і розповсюджена в межах України з порушенням права на неї. Контрафактними є вироби, які вироблені незаконно, з порушенням права інтелектуальної власності, а також вироби, які виготовлені законно, але розповсюджені з порушенням права суб'єкта інтелектуальної власності.

Якщо дії порушника права інтелектуальної власності мають ознаки злочину, за який передбачено кримінальну відповідальність, орган дізнання, досудового слідства або суд зобов'язані вжити заходів для забезпечення вчиненого або можливого в майбутньому цивільного позову шляхом розшуку і накладення арешту на:

вироби (товари), щодо яких припускається, що вони є контрафактними;

- матеріали та обладнання, призначені для виготовлення і використання зазначених виробів (товарів);

- документи, рахунки та інші предмети, що можуть бути доказом вчинення дій, за які відповідно до чинного законодавства передбачено кримінальну відповідальність.

Форми і порядок захисту прав інтелектуальної власності

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

Основні терміни і поняття

Охорона та захист засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів і послуг. Охорона та захист авторського права. Копірайт. Охорона та захист суміжних прав. "Піратство" у сфері інтелектуальної власності. Контрафакція. Контрафактна продукція. Правова охорона програм для ЕОМ та баз даних.

Контрольні запитання і завдання

1. Чим зумовлена необхідність охорони та захисту прав інтелектуальної власності?
2. Охарактеризуйте сучасні тенденції в еволюції інституту охорони та захисту прав інтелектуальної власності.
3. Як у розвинених країнах світу охороняються авторське і суміжні права?

4. Що таке "контрафакція", "піратство" у сфері інтелектуальної власності? Чи існують методи боротьби з цими явищами?

5. Охарактеризуйте інститут охорони прав на програми для ЕОМ та бази даних.

ГЛОСАРІЙ

Автор – творець певного твору (письменник, художник, винахідник та ін.).

Авторське право – економіко-правовий інститут, що регулює відносини з приводу створення та використання творів науки, літератури та мистецтва, виражених в усній, письмовій або іншій об'єктивній формі, що уможлиблює їх відтворення; сукупність особистих немайнових та майнових прав, що належать автору конкретного наукового, літературного чи мистецького твору. Авторське право є об'єктом інтелектуальної власності

Аудіовізуальний твір – твір, зафіксований на певному матеріальному носіїві (кіноплівці, компакт-диску), який може сприйматись одночасно слухом і зором (наприклад, кінофільм, телепередача).

База даних (компіляція даних) – сукупність творів, даних або будь-якої іншої інформації, яка за підбором, упорядкуванням та розташуванням є результатом творчої інтелектуальної праці.

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів – перший міжнародний договір про охорону авторських прав, підписаний 9 вересня 1886 р. у м. Берні.

Бренд – широковідомий товарний знак; товар (послуга), компанія або концепція, виділені суспільною свідомістю з маси подібних; набір символів та асоціацій, що формують у суб'єктів ринку позитивний образ продукції фірми.

Виключне право – право власника використовувати об'єкт інтелектуальної власності на власний розсуд і санкціонувати його використання іншими особами.

Виключних прав теорія – теорія, прихильники якої стверджують, що розвиток інтелектуальної власності принципово змінює сутність традиційних правомочностей володіння, користування і розпорядження, на зміну яким приходять сукупність виключних прав, що мають територіально обмежений, тимчасовий характер і допускають одночасну експлуатацію об'єкта власності необмеженим колом осіб.

Виконавець – автор, співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка певним способом виконує твори літератури або мистецтва, а також диригент музичних і музично-драматичних творів.

Винахід – оригінальне технічне рішення, що стосується певного продукту (пристрою, речовини, штаму мікроорганізмів, культури клітин рослин, тварин) або способу (процесу, операцій, прийому тощо), здатне забезпечити корисний ефект; об'єкт промислової власності, якому надається правова охорона шляхом патентування за умов його новизни, неочевидності та промислової придатності.

Витратний підхід до оцінки вартості об'єкта інтелектуальної власності – підхід, що ґрунтується на визначенні величини витрат, необхідних для повного відновлення або заміщення об'єкта оцінювання з урахуванням його зносу. Ґрунтується на таких методах: метод визначення початкових витрат, метод вартості заміщення, метод відновної вартості, метод планових витрат, метод коефіцієнтів.

Відеограма – відеозапис на відповідному матеріальному носії (магнітній стрічці, диску) виконання чи будь-яких рухомих зображень (крім зображень у вигляді запису, що входить до аудіовізуального твору).

Відчуження – відносини з приводу передачі об'єкта власності іншій особі; один зі способів реалізації власником належних йому правомочностей. Розрізняють платне (на основі відносин купівлі — продажу) та безоплатне (на основі дарування) відчуження об'єкта власності.

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) – міждержавна організація, спеціалізована установа ООН (з 1974 р.), створена в результаті підписання 14 липня 1967 р. Стокгольмської конвенції щодо регулювання міжнародної системи охорони і захисту прав інтелектуальної власності та здійснення адміністративних функцій щодо багатосторонніх угод з приводу її правових та економічних аспектів.

Географічне зазначення – об'єкт промислової власності; назва географічного місця, яка вживається як позначення у назві твору, що Походить із цього географічного місця і має певні якості, репутацію або інші характеристики, зумовлені притаманними цьому географічному місцю природними умовами та людським фактором.

Гудвіл (від англ. good will – добра воля) – нематеріальний актив, який враховується при продажу (купівлі) компанії в цілому; перевищення ринкової оцінки сукупних активів компанії над сумою окремо взятих ринкових цін цих активів.

Загальновідомий знак – товарний знак (знак обслуговування), який у результаті використання став добре відомим широкому колу споживачів. Згідно зі ст. 6 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності всі країни — учасниці цієї конвенції зобов'язані надавати на своїй території захист знакам, які за визначенням патентного органу країни реєстрації чи використання набули статусу загальновідомих.

Значення походження товарів – об'єкт промислової власності; позначення товарів, які походять з певної місцевості.

Засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу, товарів, послуг – знаки для товарів і послуг, фірмові найменування, зазначення походження товарів, які виконують інформаційну, розрізняльну, гарантійну, рекламну та захисну функції.

Захист прав інтелектуальної власності – сукупність заходів, спрямованих на визначення та відновлення прав інтелектуальної власності у випадку їх порушення.

Знаки для товарів і послуг – об'єкт промислової власності, що підлягає спеціальній реєстрації; позначення для вирізнення товарів і послуг одних юридичних чи фізичних осіб від однорідних товарів і послуг інших юридичних чи фізичних осіб.

Знаки обслуговування – об'єкт промислової власності, що підлягає спеціальній реєстрації, умовні символічні позначення, призначені для індивідуалізації послуг та ідентифікації їх джерел.

Інтегральна схема (мікросхема) – мікромініатюрний електричний пристрій, елементи якого нерозривно пов'язані, конструктивно, технологічно та електрично об'єднані між собою.

Інтелектуальна власність – система відносин, що виникають з приводу привласнення ідеальних об'єктів, виражених в об'єктивованих Інтелектуальних продуктах, втілених у науково-технічних, літературних та мистецьких творах; сукупність виключних прав особистого немайнового і майнового характеру на результати творчої інтелектуальної діяльності; санкціоновані суспільством та державою поведінкові відносини щодо результатів інтелектуальної діяльності у науково-технічній, літературній та мистецькій сферах.

Інтелектуальна діяльність – одна з форм життєдіяльності людини; заснована на знаннях свідомо активність особистості, здатної накопичувати, засвоювати та творчо опрацьовувати інформацію.

Комерціалізація інтелектуальної власності – відносини з приводу використання інтелектуальної власності в ринковій економіці, які набувають інституційного оформлення в угодах щодо прав на об'єкти інтелектуальної власності як специфічного товару, введеного у господарський обіг.

Комерційна концесія (від лат. *Concessio* – дозвіл, поступка) – термін, що використовується в Україні для законодавчого регулювання комерційних відносин, відомих у міжнародній практиці як франчайзинг. Згідно з договором комерційної концесії одна сторона (правовласник) зобов'язується за плату надати другій стороні (користувачеві) право користуватись комплексом належних їй правомочностей з метою виготовлення і (або) продажу певного товару (послуги), вт. ч. право на фірмове найменування, комерційне позначення, торговельну марку, винахід тощо.

Комерційна таємниця – будь-яка інформація, що має комерційну цінність через її невідомість та недоступність третім особам, до якої не має вільного доступу на законних підставах і стосовно якої власник вживає заходів щодо конфіденційності.

Комерційне найменування – постійна назва юридичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності, яка індивідуалізує і вирізняє його з-поміж інших.

Комп'ютерна програма – набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів тощо, виражений у формі, придатній для застосування комп'ютером, які приводять його в дію для досягнення певної мети. Це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладні програми, виражені у вихідному або об'єктному кодах.

Контрафактна продукція – продукція, виготовлена і розповсюджена з порушенням авторського і суміжних прав.

Контрафакція (від лат. *contrafactio* – підробка) – порушення прав інтелектуальної власності на основі самовільного та протизаконного виготовлення та поширення екземплярів твору без згоди правовласника.

Копірайт (від англ. *Copyright* – право копіювання) – знак охорони авторського права, який розміщується на кожному екземплярі твору і складається з трьох елементів: латинської букви "С" в колі ©, імені автора та року першого опублікування твору.

Користування – одна з основних правомочностей власника, санкціоновані суспільством відносини щодо здобування у процесі використання корисних властивостей об'єкта власності.

Корисна модель – об'єкт промислової власності, нове, промислово придатне конструктивне виконання пристрою, що є результатом інтелектуальної творчої діяльності людини в галузі механіки стосовно тих об'єктів, які мають просторову форму.

Критерії охороноздатності об'єктів промислової власності – загальновизнані критерії, які є необхідною умовою надання правової охорони винаходам, корисним моделям, промисловим зразкам та іншим об'єктам промислової власності, у т. ч. новизна, винахідницький рівень, промислова придатність та відповідність суспільним інтересам і принципам моралі.

Літературно-мистецька діяльність – особливий вид творчої інтелектуальної діяльності, що втілюється у творах літератури та мистецтва.

Ліцензіар – продавець ліцензії, юридична або фізична особа, яка зобов'язується передати права на використання об'єктів інтелектуальної власності за певну винагороду на умовах, передбачених ліцензійним договором.

Ліцензіат – 1) покупець ліцензії, юридична чи фізична особа, яка купує права на використання об'єктів інтелектуальної власності у межах, передбачених ліцензійним договором; 2) юридична особа чи індивідуальний підприємець, який має ліцензію на здійснення певного виду діяльності.

Ліцензійна угода – угода між продавцем виключних майнових прав на об'єкт інтелектуальної власності (ліцензіаром) та їх покупцем (ліцензіатом) щодо використання цього об'єкта на умовах, передбачених у ліцензійному договорі.

Ліцензія (від лат. *licentia* – свобода, право) – у широкому розумінні дозвіл, що надається державними органами суб'єктам господарювання на здійснення певного виду діяльності при обов'язковому дотриманні передбачених відповідних органом вимог та умов; у вузькому розумінні — дозвіл на використання об'єкта інтелектуальної власності, що надається на підставі ліцензійного договору.

Логотип (від гр. *logos* - слово, *typos* - відбиток) – словесний знак для товарів та послуг в особливому графічному виконанні (наприклад, з використанням різних шрифтів).

Майнові права – права учасників економічних відносин, пов'язані з володінням, користуванням, розпорядженням тощо певним майном, а також з тими матеріальними вимогами, які виникають між суб'єктами господарювання у зв'язку з розподілом та обміном цим майном.

Метод вартості заміщення – метод оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності, заснований на визначенні мінімальної ціни об'єктів, що мають аналогічну споживчу вартість.

Метод визначення початкових витрат – метод оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності, заснований на врахуванні фактично здійснених витрат згідно з бухгалтерською звітністю підприємства за певний період.

Міжнародне бюро ВОІВ – спеціалізований інститут Всесвітньої організації інтелектуальної власності, що функціонує з 1970 р. і виконує організаційні та адміністративні функції щодо більшості міжнародних угод у сфері охорони промислової власності, авторського та суміжних прав.

Найменування місць походження товарів – позначення, що включають сучасне або історичне найменування певного географічного об'єкта (країни, місцевості, населеного пункту тощо), або похідне від нього найменування стосовно товарів, специфічні якості яких зумовлені людським і (або) природними факторами, характерними для цього географічного об'єкта.

Науково-технічна діяльність – різновид творчої діяльності, пов'язаний з досягненням певних науково-технічних результатів (науково-дослідна, проектно-конструкторська, проектно-технологічна, винахідницька, раціоналізаторська діяльність тощо), що сприяє забезпеченню суспільства необхідними для його життєдіяльності інтелектуальними продуктами, в т. ч. засобами та предметами праці.

Недобросовісна конкуренція – недобросовісні дії, що зачіпають, обмежують законні інтереси осіб, які провадять аналогічну підприємницьку діяльність, а також споживачів шляхом введення їх в оману щодо виробника, призначення, способу, місця виготовлення, якості та інших властивостей товарів (послуг), некоректного порівняння в рекламі, копіювання зовнішнього оформлення товару тощо. Законодавство більшості країн забороняє недобросовісну конкуренцію і передбачає заходи, спрямовані на боротьбу з нею.

Немайнові права – суб'єктивні права учасників правовідносин, що забезпечують певні нематеріальні інтереси творців (права на авторство, на ім'я, на оприлюднення, на відзив, на захист репутації автора тощо). Немайнові права є невідчужуваними особистими правами, які охороняються безстроково.

Нематеріальні активи — активи, які не мають матеріальної форми: об'єкти інтелектуальної власності, а також інші аналогічні права, визнані у законодавчому порядку об'єктом права власності платника податку.

Ноу-хау (від англ. know-how, букв.: знаю як) – не захищені охоронними документами та не оприлюднені повністю чи частково знання або досвід технічного, виробничого, управлінського, комерційного чи фінансового характеру, що застосовуються у фаховій діяльності та становлять комерційну або службову таємницю.

Об'єкти авторського права – оприлюднені чи неоприлюднені твори науки, літератури та мистецтва, які є результатом творчої діяльності особистості незалежно від їх призначення, позитивних якостей, змісту, способу та форми вираження, за умов втілення цих результатів в об'єктивній формі, що уможливило їх сприйняття іншими людьми.

Об'єкти інтелектуальної власності – права власності юридичних та фізичних осіб на результати творчої розумової діяльності у науково-технічній, виробничій та гуманітарній сферах (авторське право та суміжні права, права промислової власності).

Об'єкти суміжних прав – об'єкти інтелектуальної власності, що стосуються прав виконавців, виробників звуко- та відеозаписів, організацій ефірного та кабельного мовлення

Охорона прав інтелектуальної власності – регулювання відносин з приводу створення та використання об'єктів інтелектуальної власності з допомогою системи відповідних правових норм.

Паризька конвенція про охорону промислової власності – багатостороння міжнародна угода, укладена в 1883 р. і спрямована на гармонізацію національних законодавств країн-учасниць щодо охорони промислової власності, полегшення придбання та захисту прав на відповідні об'єкти.

Патент (від лат. *patens* – відкритий) – державний охоронний документ на об'єкт промислової власності, що засвідчує пріоритет та авторство його творця, а також виключні права особи, яка володіє патентом, на певній території протягом законодавчо встановленого терміну.

Патентний повірений – представник у справах інтелектуальної власності, який надає фізичним та юридичним особам допомогу щодо оформлення її правової охорони.

Патентовласник – фізична чи юридична особа, якій належить патент на об'єкт інтелектуальної власності.

Патентоспроможність об'єктів промислової власності – відповідність об'єктів промислової власності умовам надання передбаченого законодавством охоронного документа (патента): новизна, неочевидність, винахідницький рівень, промислова придатність, відповідність суспільним інтересам і нормам моралі.

Патентування – комплекс заходів щодо отримання патента з метою забезпечення правової охорони об'єктів промислової власності.

Промислова власність – інтелектуальна власність у частині відносин з приводу інтелектуальних продуктів, створених у виробничій та науково-технічній сферах (винаходів, корисних моделей, промислових зразків, знаків для товарів і послуг, фірмових найменувань, ноу-хау тощо).

Промисловий зразок – результат творчої діяльності людини у сфері художнього конструювання; художнє або художньо-конструкторське рішення, що визначає зовнішній вигляд виробу і має правову охорону як об'єкт промислової власності.

Роялті (від англ. *royalty* – королівські привілеї) – періодичні відрахування ліцензіару (продавцю ліцензії) за право користування предметом ліцензійної угоди, які встановлюються у вигляді фіксованих ставок, що виплачуються ліцензіатом (покупцем ліцензії) через узгоджені проміжки часу протягом дії ліцензійної угоди. Ставка роялті встановлюється у відсотках від собівартості ліцензованої продукції, валового прибутку, в розрахунку на одиницю продукції, що випускається, або вартості продажу продукції.

Свідоцтво про реєстрацію знака для товарів і послуг – охоронний документ, який засвідчує право його власника на використання знака для товарів і послуг, розпорядження ним і заборону його використання іншими особами.

Службовий винахід – винахід, створений за дорученням роботодавця або у зв'язку з виконанням винахідником своїх службових обов'язків.

Співавторство – спільна належність двом чи більше особам права на об'єкт інтелектуальної власності, створений у результаті їх спільної творчої праці.

Суб'єкти авторського права – особи, працею яких створено науковий, літературний чи мистецький твір (автори, співавтори, укладачі та ін.), а також особи, які отримали авторські права за договорами чи в результаті подій, визначених законом (спадкоємці авторів, роботодавці та ін.).

Суб'єкти інтелектуальної власності – персоніфіковані носії відносин інтелектуальної власності (окремі особи, колективи, суспільство в цілому, держава, наднаціональні утворення).

Суб'єкти суміжних прав – суб'єкти похідних та залежних від прав авторів творів (виконавці, виробники записів (фонограм, відеограм), організації ефірного та кабельного мовлення).

Товарний знак – об'єкт промислової власності, умовне символічне позначення, що слугує для індивідуалізації товарів та ідентифікації джерел їх походження.

Топологія (топографія) інтегральних мікросхем – нетрадиційний об'єкт інтелектуальної власності, зафіксоване на матеріальному носіїві просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми і з'єднань між ними.

Торговельна марка (дослівний переклад англ. trade mark) – об'єкт промислової власності, умовне символічне позначення, що ідентифікує товари та джерела їх походження.

TRIPS – угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, невід'ємна складова угоди СОТ, підписана 15 квітня 1994 р. і спрямована на міжнародне регулювання правил щодо торгівлі інтелектуальними продуктами, інвестицій в інтелектуальну діяльність, охорони та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Фірмове найменування – об'єкт промислової власності, найменування юридичної особи, суб'єкта господарювання, яке дає можливість ідентифікувати конкретне підприємство та вирізнити його з-поміж інших.

Фонограма – звукозапис на відповідному носіїві (магнітній стрічці, диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що належить до аудіовізуального твору.

Франчайзинг (від лат. Franchise – привілея, пільга, особливе право) – угода, відповідно до якої франчайзі (юридична або фізична особа, що отримує ліцензію) зобов'язується здійснювати виробничу і (або) комерційну діяльність згідно з домовленістю, досягнутою з франчайзером (продавцем ліцензії); одна з форм співпраці малого і великого бізнесу, за якої потужні корпорації укладають угоди з невеликими фірмами, передаючи останнім право діяти від імені цих корпорацій.

Рекомендована література

1. Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика / [Андрощук Г. О., Довгий С. О., Дроб'язко В. С. та ін.] / Академія правових наук України; Державне патентне відомство України. – К. : Ін Юре, 1999. — 656 с.
2. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність : підручник / В. Д. Базилевич. — К. : Знання, 2006. — 432 с.
3. Інтелектуальна власність: теорія і практика інноваційної діяльності / [Вачевський М. В., Кремень В. Г., Мадзігон В. М. та ін.] – Донецьк : Професіонал, 2005. — 448 с.
4. Дахно І.І. Право інтелектуальної власності / І. І. Дахно — К. : Либідь, 2003. — 200 с.
5. Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика : Наук.-практ. вид. : Т. 1. Право інтелектуальної власності / [Довгий С. О., Дроб'язко В. С., Жаров В. О. та ін.] / Академія правових наук України; Державне патентне відомство України. — К. : Ін Юре, 1999. — 498 с.
6. Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика : Наук.-практ. вид. : Т. 2. Авторське право і суміжні права / [Довгий С. О., Дроб'язко В. С., Жаров В. О. та ін.] / Академія правових наук України; Державне патентне відомство України. — К. : Ін Юре, 1999. — 460 с.
7. Охорона інтелектуальної власності в Україні / [Довгий С. О., Жаров В. О., Зайчук В. О. та ін.] — К. : Форум, 2002. — 320 с.
8. Право інтелектуальної власності: схеми та роз'яснення : [навч. посібник] / [О. В. Ієвіня, В. П. Мироненко, Н. В. Павловська, С. А. Пилипенко] — К. : КНТ, 2007. — 264 с
9. Святоцький О. Д. Інтелектуальна власність : словник-довідник: у 2 т. Т. 1. Авторське право і суміжні права / О. Д. Святоцький, В. С. Дроб'язко. — К. : Ін Юре, 2000. — 356 с.
10. Святоцький О. Д. Інтелектуальна власність : словник-довідник: у 2 т. Т. 2. Промислова власність / Державне патентне відомство України / О. Д. Святоцький, В. Л. Петров. — К. : Ін Юре, 2000. — 268 с.
11. Козырев А. Н. Оценка интеллектуальной собственности / А. Н. Козырев. — М. : Экслертное Бюро — М, 1997. — 288 с.
12. Мельник О. М. Проблеми охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності в Україні / О. М. Мельник. — Харків : Національний ун-т внутрішніх справ, 2002. — 358 с.
13. Минков А. М. Международная охрана интеллектуальной собственности / А. М. Минков. — СПб. : Питер, 2001. — 720 с.
14. Мікульонок І. О. Основи інтелектуальної власності / І. О. Мікульонок. — К. : Політехніка, 2005. — 230 с.
15. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / О. В. Дзера. — 2 вид, перероб. і доп. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 832 с.

16. Охорона інтелектуальної власності: нормативно-правові акти / НДІ інтелектуальної власності АПН України / О. Д. Святоцький. — К. : Ін Юре, 2004. — 1176 с.
17. Право інтелектуальної власності : наук.-практ. коментар до Цивільного кодексу України / [Паладій М. В., Мироненко Н. М., Жаров В. О. та ін. / Державний департамент інтелектуальної власності ; АПН України; Інститут приватного права і підприємництва. — К. : Парламентське вид-во, 2006. — 432 с.
18. Підпригора О. А. Право інтелектуальної власності України: Навч. посібник / О. А. Підпригора О. О. Підпригора. — К. : Юрінком Інтер, 1398. — 334 с.
19. Право інтелектуальної власності : Академічний курс : підручник для студ. вищих навч. закл. / [Підпригора О. А., Бутнік- Сіверський О. Б., Дроб'язко В. С. та ін.] / Академія правових наук України ; Науково-дослідний ін-т інтелектуальної власності. — 2 вид., перероб. та доп. — К. : ІнЮре, 2004. — 670 с.
20. Платонов Д. И. Право интеллектуальной собственности / Д. И. Платонов. — М. : ПРИОР, 1999.— 144 с.
21. www.fips.ru (офіційний сайт Рос патенту).
22. www.ndiiv.org.ua (інтелектуальний капітал).
23. www.rada.gov.ua (сервер Верховної Ради України).
24. www.ukrpravo.ua (українське право).

Навчальне видання

Прогонюк Людмила Юріївна

Інтелектуальна власність

курс лекцій

Відповідальний за випуск:

Технічний редактор:

Формат 60×84 / 16 Ум. друк. арк.

Тираж 30 прим. Зам № ____

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490
від 20.02.2013 р.